Województwo Śląskie

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+ - projekt

Katowice 2017

Spis treści

Wstęp 2
Diagnoza 5
Ogólna charakterystyka województwa 5
Dominujące walory przyrodniczo-kulturowe i atrakcje turystyczne województwa śląskiego 14
Infrastruktura turystyczna 20
Ruch turystyczny 28
Gospodarka turystyczna 37
Wykorzystanie funduszy europejskich dostępnych w ramach RPO WSL 2007-2014 43
Wizerunek województwa 44
Marki terytorialne w województwie śląskim 47
Podsumowanie wyników warsztatów z przedstawicielami jednostek samorządów terytorialnych oraz organizacji turystycznych 50
Analiza SWOT 55
Wizja rozwoju turystyki 56
Obszary, grupy problemów, cele i kierunki działań 57
Charakterystyka projektów 62
System realizacji 64
Źródła finansowania realizacji Programu 67
Monitoring i ewaluacja 71
Spis rysunków 76
Spis tabel 78

Wstęp

Turystyka jest ważną gałęzią gospodarki narodowej, której udział w PKB na poziomie kraju osiąga wartość rzędu 5-6%, z zatrudnieniem szacowanym na poziomie 4,7% ogółu pracujących. Na rozwoju tej branży korzysta szereg innych działów gospodarki, uzależnionych od przyjazdu turystów. Zgodnie z szacunkami na jedno miejsce pracy w sektorze turystycznym przypada 3-4 miejsc pracy w branży okołoturystycznej.

Na regionalny rynek turystyczny w ostatnim czasie miało wpływ wiele istotnych czynników m.in.: konflikty międzynarodowe i zagrożenie bezpieczeństwa, które przyczyniły się do zmian potencjalnych destynacji turystycznych i zwiększenia ruchu turystycznego w kraju, zmiany klimatyczne, wzrost zapotrzebowania na turystykę weekendową, jak również rosnące zainteresowanie turystyką aktywną i turystyką biznesową, czy ekoturystyką. Pozytywny wpływ na regionalny rozwój turystyki miały również trwające od wielu lat starania o zmianę wizerunku województwa śląskiego z regionu przemysłowego, nie kojarzącego się z atrakcjami turystycznymi, na region, który ma do zaoferowania bardzo różnorodne i aktywne formy spędzania czasu wolnego. Biorąc pod uwagę powyższe czynniki i uwarunkowania w branży turystycznej konieczne stało się wyznaczenie nowych celów Województwa Śląskiego w obszarze kształtowania polityki rozwoju turystyki na kolejne lata oraz przedsięwzięć służących wykreowaniu atrakcyjnego wizerunku Województwa Śląskiego.

Podmiotem inicjującym przystąpienie do opracowania Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+ był Wydział Komunikacji Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego (UMWSL) oraz stowarzyszenie – Śląska Organizacja Turystyczna (ŚOT), której zadaniem jest kreowanie atrakcyjnego wizerunku Województwa Śląskiego.

Zgodnie z zasadą partnerstwa do prac nad przygotowaniem Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+ zaproszono szerokie gremium samorządowe, gospodarcze i naukowe z całego województwa śląskiego. Pierwsze warsztaty z udziałem ekspertów odbyły się 10 lutego 2016 r., rozpoczynając cykl warsztatów mających na celu wsparcie prac nad Programem. Dyskusja dotyczyła zagadnień metodologicznych i diagnostycznych oraz kierunków w jakich powinien zmierzać opracowywany dokument. W ten sposób określono konstrukcję ram metodologicznych dla Programu.

Na spotkaniach dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego i organizacji turystycznych subregionu południowego – 19.04.2016 r., subregionu północnego – 20.04.2016 r., subregionu zachodniego – 21.04.2016 r. oraz subregionu centralnego i Metropolii Górnośląskiej – 25.04.2016 r. określono wspólnie m.in. najważniejsze potencjały umożliwiające stworzenie oferty turystycznej i typy turystyki rozwijane w gminach subregionów, wskazano bariery i problemy utrudniające rozwój sektora turystyki. W dniach 23-24 maja 2016 r. odbyły się kolejne warsztaty z ekspertami w Piasku k. Pszczyny. W ciągu dwóch dni moderowanych zajęć warsztatowych w podgrupach, zaproszeni eksperci określili wyróżniki i główne cechy wizji rozwoju turystyki w województwie śląskim, najważniejsze cele Programu oraz charakterystykę pięciu potencjalnych przedsięwzięć turystycznych.

Uczestnicy spotkań uznali, iż tym co wyróżnia województwo w branży turystycznej jest jego różnorodność, natomiast wspólnym mianownikiem łączącym różne atrakcje turystyczne jest możliwość aktywnego spędzania czasu na bardzo różne sposoby. W województwie śląskim brak jest jednej, silnie rozpoznawalnej marki, toteż wysiłki podejmowane w ramach tego dokumentu powinny się koncentrować wokół poszerzania rozpoznawalności i rozwoju marek terytorialnych ulokowanych w regionie.

W toku prac warsztatowych dookreślono również horyzont czasowy dokumentu. Zapisane w Programie projekty planowane są do realizacji do 2020 roku, natomiast ustalenia wizji, cele strategiczne i kierunki działań wykraczają poza 2020 rok. W związku z powyższym rozszerzono nazwę Programu, która obecnie brzmi: Program Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+. Dokument jest zgodny z czasookresem Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do 2020 r. z perspektywą do 2030 r.

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+ jako dokument branżowy zapewnia realizację celów następujących dokumentów strategicznych:

Strategia Europa 2020. *Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Komisja Europejska.*

Priorytet: Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.

Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. *Ministerstwo Rozwoju.*

Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.
Obszar: Ekspansja zagraniczna.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. *Ministerstwo Rozwoju.*

Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.
Kierunek działania: 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne.

Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku. *Ministerstwo Sportu i Turystyki.*

Cel operacyjny 1: Rozwój innowacyjności, atrakcyjności, jakości usług i produktów turystycznych jako czynnika konkurencyjnej gospodarki;

Cel operacyjny 2: Wzmocnienie aktywności społecznej i przedsiębiorczości w sektorze turystyki oraz zwiększenie kompetencji kadr;

Cel operacyjny 3: Promocja priorytetowych obszarów produktów turystycznych kraju i regionów oraz specjalizacji gospodarczych opartych na turystyce;

Cel operacyjny 4: Zagospodarowanie i modernizacja przestrzeni dla rozwoju turystyki i infrastruktury turystycznej, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju i przepisów ochrony środowiska.

Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020. *Ministerstwo Rozwoju.*

Cel III: Polska południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjały makroregionu

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”. *Samorząd Województwa Śląskiego.*

Cel operacyjny: B.1.: Poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców województwa;

Cel operacyjny D.1.: Współpraca z partnerami w otoczeniu;

Cel operacyjny D.2.: Atrakcyjny wizerunek województwa śląskiego.

Pełny zakres spójności Programu z dokumentami strategicznymi zawiera tabela 17.

Diagnoza

Ogólna charakterystyka województwa

Obszar województwa śląskiego obejmuje 12 333 km^2, co stanowi niemal 4% powierzchni kraju. Region charakteryzuje się specyficzną strukturą osadniczą na tle kraju. System osadniczy województwa śląskiego składa się z 1 369 miejscowości, w tym z 71 miast, które tworzą sieć o gęstości 58 miast/10 tys. km^2. Strukturę administracyjną województwa tworzy 167 gmin zgrupowanych w 36 powiatach: 17 powiatach ziemskich i 19 grodzkich (miasta na prawach powiatu). Województwo śląskie posiada historycznie ukształtowaną, policentryczną sieć ośrodków miejskich, która sprzyja rozprzestrzenianiu się procesów rozwojowych. Region jest najbardziej zurbanizowanym obszarem w kraju, wskaźnik urbanizacji w 2015 roku wyniósł 77,1%. Dla porównania średnia dla Polski w tym samym okresie wyniosła 60,3%.

Głównymi elementami systemu osadniczego są: Metropolia Górnośląska (o znaczeniu europejskim), trzy aglomeracje: bielska, częstochowska i rybnicka (o znaczeniu krajowym) i lokalne ośrodki rozwoju. Ponadto w oparciu o ramy krajowej polityki rozwoju oraz uwzględniając specyfikę układu przestrzenno – funkcjonalnego województwa śląskiego, wydzielone zostały 4 obszary funkcjonalne (nazwane również obszarami polityki rozwoju lub subregionami): północny, południowy, centralny i zachodni. Jednocześnie dla celów statystycznych województwo śląskie zostało podzielone na osiem podregionów (NTS 3): bielski (tożsamy z subregionem południowym), częstochowski (tożsamy z subregionem północnym), rybnicki (tożsamy z subregionem zachodnim) oraz gliwicki, katowicki, bytomski, sosnowiecki i tyski (które składają się na subregion centralny).

Sytuacja makroekonomiczna i struktura gospodarki

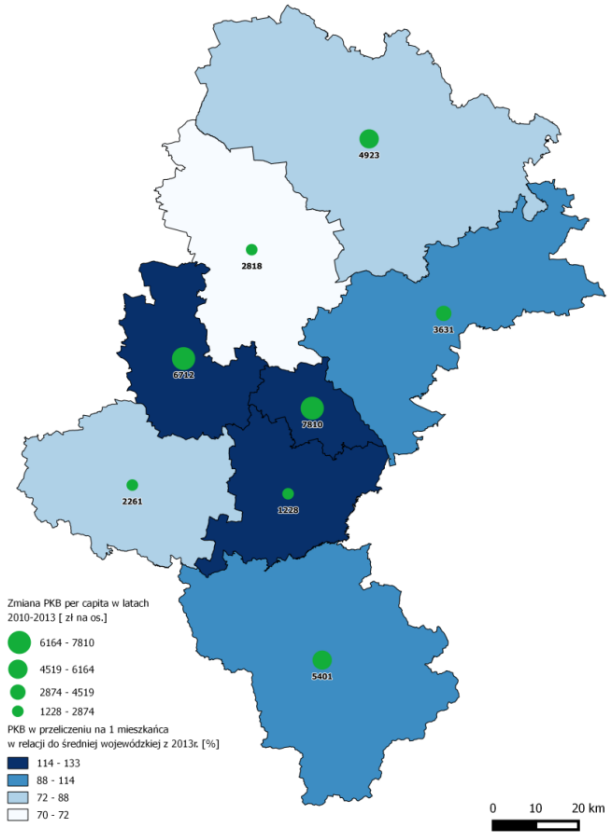
Produkt krajowy brutto wytworzony w 2013 roku w województwie śląskim wyniósł 206,18 mld zł i był o 10,6% wyższy niż w roku 2010. Największa część PKB województwa śląskiego wytwarzana jest w podregionie katowickim (44,86 mld zł) oraz bielskim (28,40 mld zł), natomiast najmniejsza w podregionach bytomskim (14,24 mld zł) i częstochowskim (19,13 mld zł). W latach 2010-2013 największy przyrost PKB nastąpił w podregionie bielskim (15,2%), z kolei najmniej wzrósł PKB podregionu tyskiego (zaledwie o 3,0%).

Wartość PKB na 1 mieszkańca w 2013 roku wynosiła w województwie śląskim 44 760 zł i była wyższa o 11,4 % niż w roku 2010 (40 188 zł). Ponad 15% wzrost wartości PKB per capita w powyższym okresie odnotowały trzy podregiony: częstochowski, gliwicki i katowicki. Zaledwie 2,2% wyniósł przyrost tej wartości w podregionie tyskim, czego efektem była utrata pozycji lidera na rzecz podregionu katowickiego. Trzy podregiony legitymowały się wartością PKB per capita powyżej 50 tys. zł (katowicki, tyski i gliwicki), natomiast na drugim biegunie znajdował się podregion bytomski z PKB na osobę w wysokości niespełna 32 000 zł.

Województwo śląskie miało w 2013 roku nieco wyższy od średniej krajowej produkt krajowy brutto mierzony według parytetu siły nabywczej (PPS – Purchasing Power Standard) na 1 mieszkańca. Wynosił on 70% średniej dla Unii Europejskiej (UE-28), podczas gdy wartość tego wskaźnika dla kraju wynosiła 67%.[1]

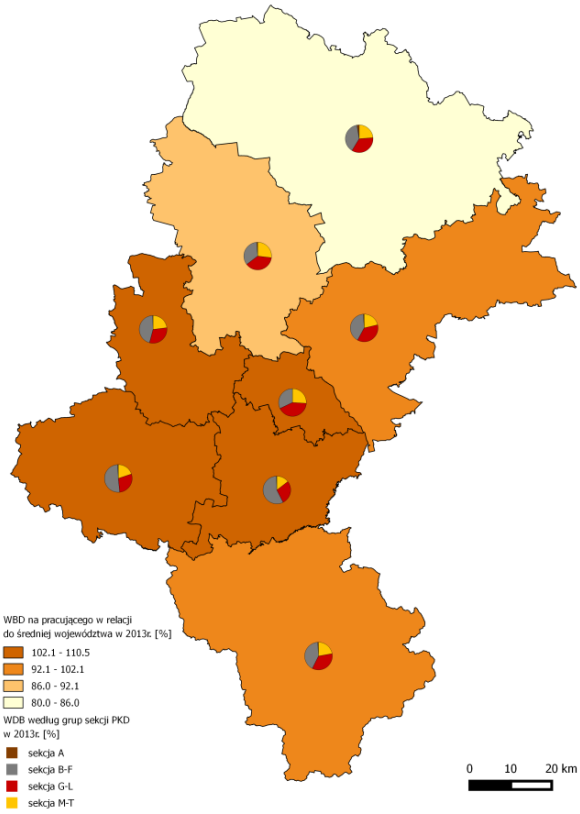
[1] Produkt Krajowy Brutto. Rachunki regionalne w 2013 r., Urząd Statystyczny w Katowicach, Katowice 2015; s. 28.

Rysunek 1. PKB na 1 mieszkańca w relacji do średniej wojewódzkiej oraz zmiana w latach 2010-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rysunek 2. WDB na 1 pracującego w relacji do średniej wojewódzkiej oraz według grup sekcji PKD 2007 w podregionach województwa śląskiego w 2013 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wartość dodana brutto na 1 pracującego wynosiła w województwie śląskim w 2013 roku 112,5 tys. zł (o 5,1% więcej niż średnia krajowa). Wśród podregionów najlepiej pod względem WDB na 1 pracującego wypadał podregion tyski (124,3 tys. zł), gliwicki (121,5 tys. zł) oraz katowicki (120,1 tys. zł). Na drugim biegunie z kolei pozycjonował się podregion częstochowski (94,7 tys. zł) i bytomski (100,3 tys. zł). Jednocześnie w podregionie tyskim było najniższe tempo przyrostu WDB na 1 pracującego w latach 2010-2013 (6,3%), podczas gdy najwyższym tempem wzrostu charakteryzował się podregion częstochowski (19,8%).

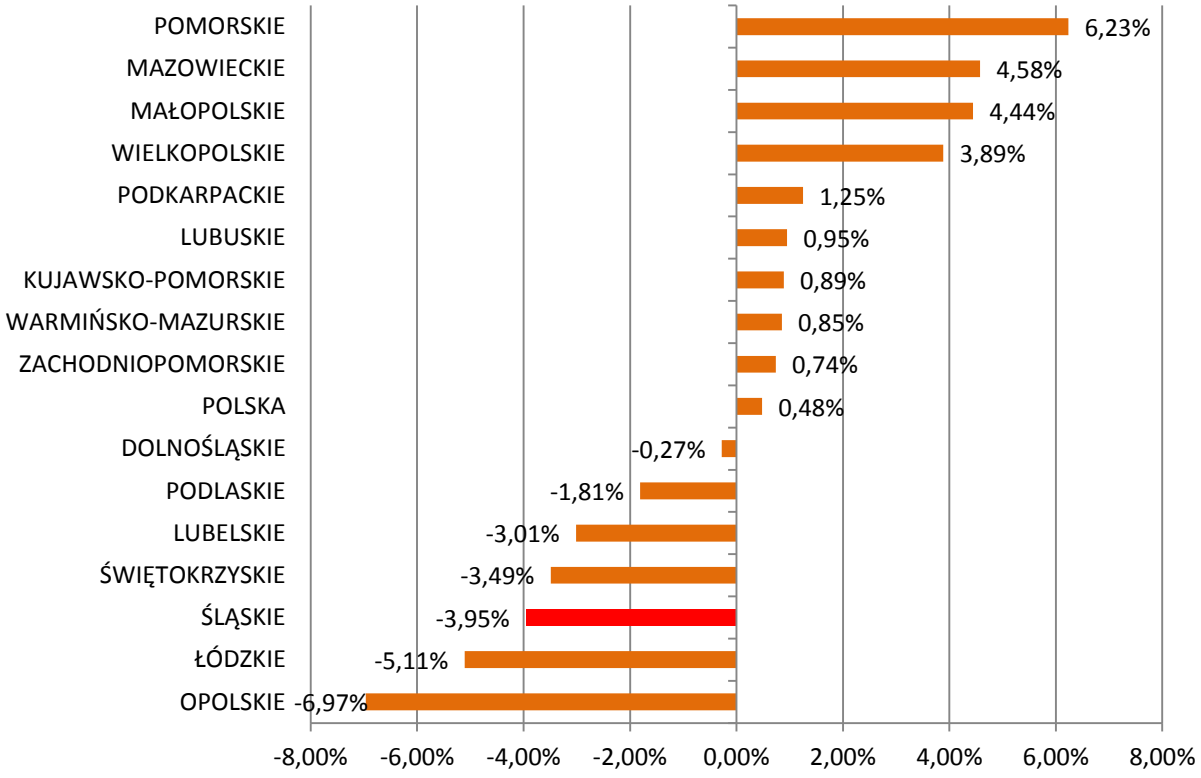
Struktura wartości dodanej brutto wskazuje na silną pozycję sektora przemysłu i budownictwa (sekcje B-F klasyfikacji PKD) w województwie śląskim. Prawie 42% WDB województwa klasyfikuje się w ramach ww. sekcji (o 8,5 pp. więcej niż średnio w kraju). Znikoma część WDB regionu wytwarzana jest w rolnictwie, natomiast znaczenie usług i handlu (sekcje G-L oraz sekcje M-T) jest w województwie nieco mniejsze niż w kraju.

Sytuacja demograficzna

Liczba mieszkańców województwa śląskiego wynosiła w 2015 roku 4,6 mln osób, co stanowiło 11,9% ludności Polski i jest drugim województwem po mazowieckim pod względem ludności, natomiast pierwszym w zakresie gęstości zaludnienia z wynikiem 371 osoby na km^2 (co trzykrotnie przewyższa średnią dla Polski i ponad trzykrotnie średnią dla UE).

Ogólna liczba ludności w Polsce w okresie od 2000 do 2015 nieznacznie wzrosła (0,48%) lecz można wskazać województwa, w których następował stały spadek liczby ludności: są to przede wszystkim województwa: opolskie (-6,97%), łódzkie (-5,11%) oraz śląskie (ze spadkiem -3,95%). Prognozy demograficzne jednoznacznie wskazują, że sytuacja w całej Polsce ulegnie pogorszeniu natomiast w sposób szczególny dotknie to te województwa, w których proces depopulacji trwa od kilku lat.

Rysunek 3.Zmiany liczby ludności w latach 2000-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Proces depopulacji dotyka przede wszystkim obszary miejskie, co w zderzeniu z faktem, że województwo śląskie jest najsilniej zurbanizowanym obszarem powoduje, że problem ten będzie miał coraz większe znaczenie i konsekwencje.

Proporcje między ludnością w wieku produkcyjnym, poprodukcyjnym, przedprodukcyjnym wykazują tendencję negatywną. Na przestrzeni ostatnich lat w sposób zdecydowany rośnie udział ludności w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym spadku liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. W województwie śląskim szybciej przyrasta liczba osób w wieku poprodukcyjnym niż średnio w kraju.

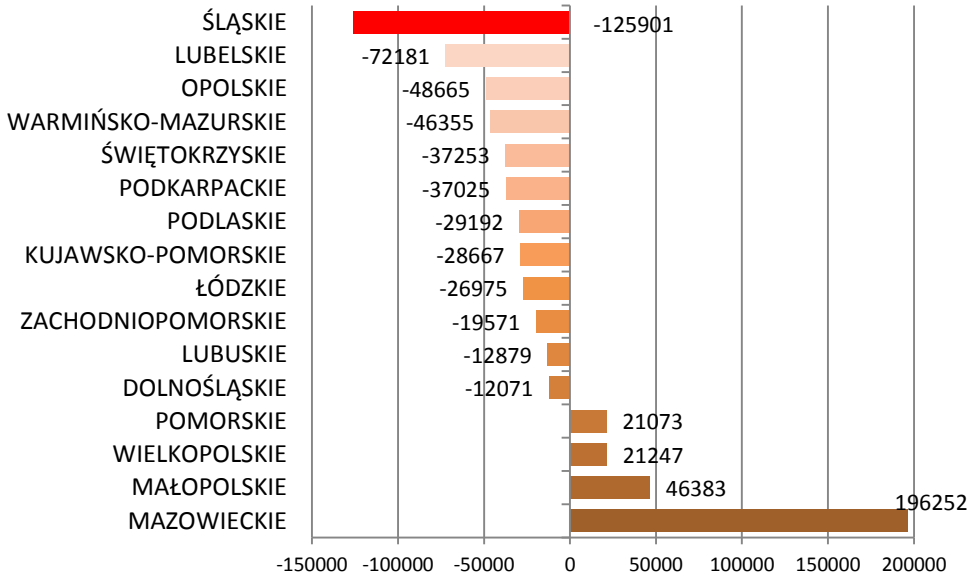
Niekorzystnym odzwierciedleniem powyższych tendencji są wskaźniki obciążenia demograficznego. Wartość wskaźnika ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym jeszcze w 2002 roku

wynosiła w województwie śląskim 23,1 i była niższa niż średnia krajowa (24,2) by wzrosnąć w 2015 roku do wartości 33 (średnia krajowa 31,4).

Województwo śląskie jest jednym z 6 województw, w których od 2002 roku utrzymuje się ujemny przyrost naturalny (średnio rocznie w okresie 2000-2014 to ok. -4 tys. osób). W liczbach bezwzględnych gorsza sytuacja występuje jedynie w województwie łódzkim (od 2000 roku przyrost naturalny wynosił średnio -7,6 tys. osób rocznie). Skalę problemu lepiej oddaje przeliczenie wartości przyrostu naturalnego na 1 000 mieszkańców. W zdecydowanie najkorzystniejszej (zgodnie z danymi za 2015 rok) sytuacji były kolejno województwa: pomorskie (1,5), wielkopolskie (1) i małopolskie (1). Na drugim biegunie, jako województwa najsilniej dotknięte zjawiskiem ujemnego przyrostu naturalnego były województwa łódzkie (-3,6) oraz świętokrzyskie (-3). W województwie śląskim problem ujemnego przyrostu (-1,9) przyjmuje podobne rozmiary jak w województwach opolskim (-2,2) i dolnośląskim (-1,8).

Województwo śląskie jest regionem, który w wyniku ruchów migracyjnych utracił największą liczbę mieszkańców w okresie ostatnich 15 lat. Skumulowane saldo migracji na pobyt stały za okres 2000-2014[2] wyniosło dla województwa śląskiego prawie -126 tys. osób, podczas gdy drugie pod tym względem województwo lubelskie utraciło o ponad 50 tys. mniej osób. Na drugim biegunie jest województwo mazowieckie, które zyskało w analizowanym okresie prawie 200 tys. mieszkańców.

Rysunek 4. Skumulowane saldo migracji na pobyt stały za lata 2000-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Zgodnie z prognozami Głównego Urzędu Statystycznego do 2050 roku liczba ludności w województwie śląskim zmniejszy się o 19,5%, czyli o ponad 900 tys. osób. Prognozowany ubytek ludności jest wyższy tylko w województwach: opolskim, świętokrzyskim, lubelskim i łódzkim.

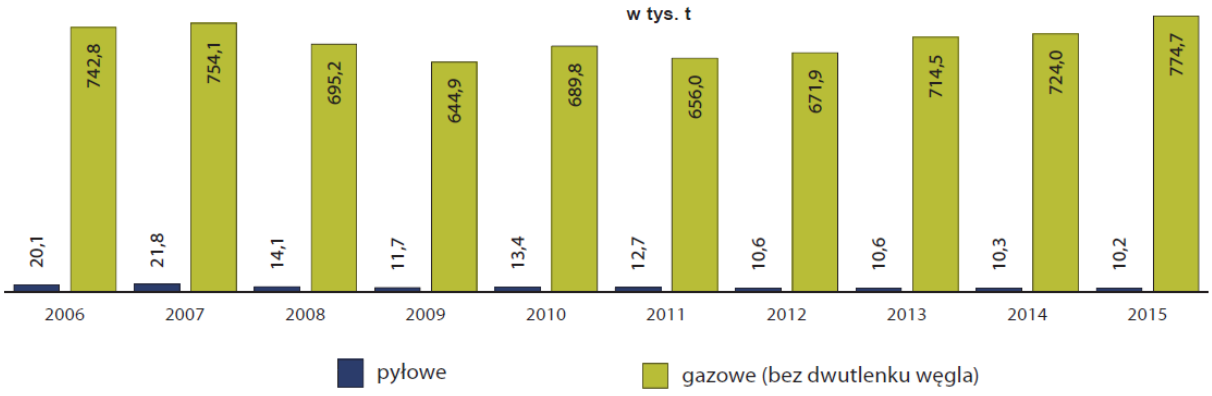
Spadek liczby ludności będzie się także wiązał z niekorzystnymi zmianami w strukturze wiekowej mieszkańców. Zgodnie z prognozami do 2050 roku znacząco wzrośnie udział osób w wieku poprodukcyjnym przy równoczesnym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.

[2] Dane BDL GUS dotyczące migracji dostępne są za rok 2014 (stan na 13 lipca 2016 r.).

Stan środowiska

Istotnym elementem rozwoju turystyki w województwie śląskim jest stan środowiska, a w szczególności poziom czystości wód i powietrza. Powietrze w regionie narażone jest na zmiany spowodowane działalnością człowieka: silną industrializacją województwa, spalaniem paliw stałych w gospodarstwach domowych i emisją z transportu. W 2015 r. zlokalizowanych było tutaj 328 zakładów uznanych za szczególnie uciążliwe dla środowiska, co stanowiło 18,1% całości tego rodzaju zakładów w kraju.[3] W 2015 roku w województwie śląskim wyemitowano 10,2 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych, co stanowiło 23% krajowej emisji pyłów. Emisja zanieczyszczeń gazowych (bez dwutlenku węgla) w 2015 roku wyniosła 774,7 tys. ton, co stanowiło 48,3% emisji krajowej. Największym zanieczyszczeniem gazowym w regionie wyemitowanym przez zakłady szczególnie uciążliwe był dwutlenek węgla, stanowiący 98% ogólnej emisji gazów na tym obszarze. Wytwarzanie zanieczyszczeń pyłowych systematycznie spada, tymczasem wytwarzanie zanieczyszczeń gazowych nie charakteryzuje się regularna tendencją. Spośród zakładów szczególnie uciążliwych na terenie województwa śląskiego, 66,2% ogółu tychże zakładów posiadało urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, a 17,4% do redukcji zanieczyszczeń gazowych. W urządzeniach tych zatrzymano i zneutralizowano 99,6% zanieczyszczeń pyłowych oraz 27,1% zanieczyszczeń gazowych.

Rysunek 5 .Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych (bez dwutlenku węgla) z zakładów szczególnie uciążliwych w latach 2006-2015.

Źródło: Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice, 2016

Monitoring jakości powietrza wykazuje, podobnie jak w całym kraju, istotne przekroczenia dopuszczalnych stężeń niektórych zanieczyszczeń w powietrzu. Najistotniejsze dotyczą pyłów PM 2,5, PM10 oraz benzo(a)pirenu w rejonach silnie zurbanizowanych, w szczególności dotyczy to aglomeracji górnośląskiej oraz rybnicko-jastrzębskiej. W poniższej tabeli można zauważyć jednak, że problematyka zanieczyszczeniami pyłami PM 2,5 i PM 10, dotyczy wszystkich stref województwa śląskiego, przy czym sam pył nie zawiera już wielu pierwiastków (takich jak np. arsen czy ołów) w stężeniach groźnych dla zdrowia.

[3] Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice, 2016

Tabela 1. Zbiorcze zestawienie wyników klasyfikacji stref[1] ze względu na ochronę zdrowia dla arsenu, benzo(a)pirenu, benzenu, tlenku węgla, kadmu, dwutlenku azotu, pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5, ołowiu i dwutlenku siarki w latach 2013-2015

Nazwa strefy	As(PM10)	BaP(PM10)	C_6H_6	CO	Cd(PM10)	NO_2	Ni(PM10)	PM10	PM2.5	Pb(PM10)	SO_2
Aglomeracja górnośląska	A	C	A	A	A	C	A	C	C, C1	A	A
Aglomeracja rybnicko-jastrzębska	A	C	A	A	A	A	A	C	C, C1	A	A
miasto Bielsko-Biała	A	C	A	A	A	A	A	C	C, C1	A	A
miasto Częstochowa	A	C	A	A	A	A	A	C	C, C1	A	A
strefa śląska	A	C	A	A	A	A	A	C	C, C1	A	A

[1] stężenia zanieczyszczenia: nie przekraczały (klasa A) odpowiednio poziomów dopuszczalnych, docelowych, przekraczały (klasa C) odpowiednio poziomy dopuszczalne lub docelowe powiększone o margines tolerancji, w przypadku gdy ten margines był określony, stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 przekraczały (klasa C1) poziom dopuszczalny do osiągnięcia do dnia 1 stycznia 2020 roku (faza II), wynoszący 20 µg/m³

Źródło: Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice, 2016

Stan wód powierzchniowych i podziemnych w województwie śląskim również jest niezadowalający, przy czym stan wód powierzchniowych w większej mierze decyduje o wartości turystycznej danego obszaru. Wyniki monitoringu wód powierzchniowych wskazują, iż najwyższy stopień klasyfikacji stanu ekologicznego uzyskują 2 jcwp[4] w dorzeczu Odry i 2 jcwp w dorzeczu Wisły. Jcwp o statusie dobrym jest łącznie 23, a o umiarkowanym 30. Kategorię słabą i złą otrzymało w sumie 31 jcwp. Pod względem klasyfikacji potencjału ekologicznego w regionie 18 jcwp uzyskało status dobrych, a 25 umiarkowanych. Jako słabe i złe sklasyfikowane zostały łącznie 31 jcwp. Dobry stan chemiczny wykazywały 23 jcwp, a stan poniżej dobrego 35. Na podstawie powyższych klasyfikacji dokonano ogólnej klasyfikacji stanu jcwp w województwie śląskim: dobry stan wód stwierdzono w 3 jcwp (w Sole do Wody Ujsolskiej, w Dramie od Pniówki do ujścia i Toszeckim Potoku w obrębie zbiornika Pławniowice), a w pozostałych 134 wystąpił zły stan wód.

Tabela 2. Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych badanych na terenie województwa śląskiego w latach 2010-2015.

Oceny i klasyfikacje jednolitych części wód powierzchniowych - RZEKI I ZBIORNIKI ZAPOROWE -		Dorzecze			
		Wisły	Odry	Dunaju	Łącznie
Klasyfikacja stanu ekologicznego	Bardzo dobry	2	2	-	4
	Dobry	8	15	-	23
	Umiarkowany	11	18	1	30
	Słaby	10	15	-	25
	Zły	4	2	-	6
	Liczba naturalnych ocenionych jcwp	35	52	1	88
Klasyfikacja potencjału ekologicznego	Bardzo dobry	-	-	-	-
	Dobry	13	5	-	18
	Umiarkowany	15	10	-	25
	Słaby	15	11	-	26
	Zły	5	-	-	5
	Liczba ocenionych silnie i zmienionych jcwp	48	26	-	74
Ocena stanu chemicznego	Dobry	9	13	1	23
	Poniżej dobrego	18	17	-	35
	Liczba ocenionych jcwp	27	30	1	58

Źródło: opracowanie własne na podstawie Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, Katowice, 2016

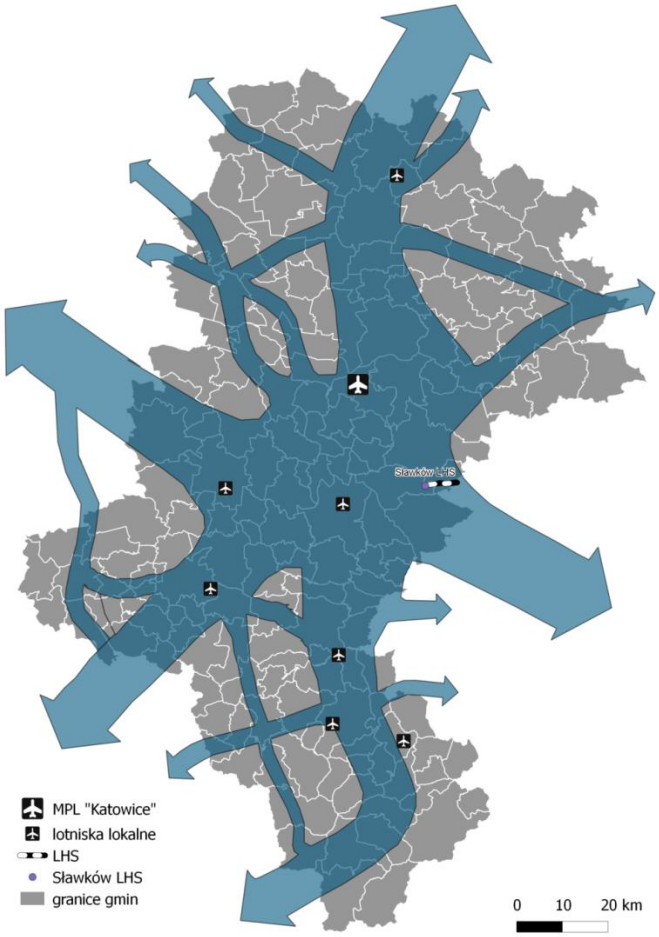
[4] Jcwp – jednolite części wód powierzchniowych

System transportowy województwa

Województwo śląskie jest położone w obszarze węzłowym dwóch głównych europejskich korytarzy, które biegną z zachodu na wschód i z północy na południe Europy, są to:

- Korytarz III – relacja: (Madryt – Paryż – Bruksela) Berlin – Wrocław – Katowice – Kraków – Kijów – (Azja),
- Korytarz VI – relacja: (Helsinki) Sztokholm – Gdańsk – Katowice – Żylina – (Budapeszt – Ateny), z odgałęzieniem VIB dla relacji Częstochowa – Ostrawa (Wiedeń – Wenecja).

Rysunek 6.Korytarze rozwoju sieci transportowych w województwie śląskim.

Źródło: Zeszyt Analiz RCAS 4/2012, *Diagnoza strategiczna rozwoju województwa śląskiego na potrzeby aktualizacji Strategii*, Regionalne Centrum Analiz Strategicznych, Wydział Planowania Strategicznego i Przestrzennego, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice grudzień 2012.

Województwo śląskie pozostaje również w zasięgu sieci TEN-T (transeuropejska sieć transportowa), którą tworzą sieci transportu drogowego, kolejowego, lotniczego i wodnego. Od 2011 r. sieć TEN-T rozwijana jest w ujęciu dwupoziomowym obejmującym tzw. sieć bazową i sieć kompleksową jednolitej sieci transportowej. Sieć bazową tworzą strategiczne składniki sieci transportu europejskiego, a na terenie województwa śląskiego w jej skład wchodzą:

– transport drogowy:

- autostrada A4,

- autostrada A1,
- ciąg dróg krajowych w tym ekspresowych DK1/S1/DK1/S1 Gdańsk – Toruń – Łódź – Częstochowa – Katowice – Bielsko-Biała – Żywiec – Zwardoń,

– transport kolejowy:

- magistrala E65/C-E65,
- magistrala E30/C-E30,
- magistrala E59/C-E59,

– terminale kolejowo-drogowe: Sławków,

– transport lotniczy: Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice w Pyrzowicach,

– transport wodny: brak.

Sieć bazowa TEN-T jest uzupełniona układem kompleksowej sieci transportowej. Trasy te są dołączone do sieci bazowej na poziomie krajowym i regionalnym. W skład sieci kompleksowej na obszarze województwa śląskiego wchodzą:

– transport drogowy:

- S52 Bielsko-Biała – Cieszyn,
- w przyszłości S11 Kępno – węzeł w Chorzowie lub Bytomiu,

– transport kolejowy: odcinki linii kolejowych lub linie:

- Gdynia – Tczew – Toruń – Chorzew – Siemkowice – Częstochowa – Tarnowskie Góry – Katowice,
- Trzebinia – Oświęcim – Czechowice Dziedzice,
- Katowice – Orzesze – Tychy – Oświęcim,
- Kielce – Częstochowa – Fosowskie – Opole,
- Katowice – Ostrawa (linia planowana),

– terminale kolejowo-drogowe: Pyrzowice, Gliwice, Sławków,

– transport lotniczy: MPL Katowice w Pyrzowicach.

Dodatkowo, przez województwo śląskie przebiegają drogowe, kolejowe oraz wodne ciągi transportowe międzynarodowego znaczenia, będące przedmiotem umów międzynarodowych.[5]

[5] *Strategia Rozwoju Subregionu Centralnego na lata 2014-2020 z perspektywą do 2030 r., ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień rozwoju transportu miejskiego, wraz ze strategią dla zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT)*, Centrum Badań i Ekspertyz Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach na zlecenie Komunikacyjnego Związku Komunalnego Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego w Katowicach, Katowice styczeń 2014 r., s. 123-125.

Jednocześnie charakterystyczne cechy regionu to najgęstsza w kraju sieć dróg ekspresowych i autostrad (choć jednocześnie najbardziej obciążona ruchem). W promieniu 600 km od Katowic znajduje się 6 europejskich stolic: Warszawa, Berlin, Praga, Budapeszt, Wiedeń i Bratysława. Ponadto w regionie zlokalizowany jest port lotniczy w Pyrzowicach oraz multimodalne centra logistyczne.

Międzynarodowy Port Lotniczy „Katowice" w Pyrzowicach to jeden z głównych portów lotniczych w kraju, który ze względu na swoją lokalizację charakteryzuje się sprzyjającymi warunkami klimatycznymi. Lotnisko stale się rozwija. Obecnie posiada nową drogę startową o długości 3 200 metrów otwartą w czerwcu 2015 roku. Nowy terminal przylotowy C oraz zmodernizowany terminal A, zwiększyły przepustowość lotniska do około 6 mln pasażerów rocznie. Wielkość ruchu pasażerskiego w ostatnich latach się powiększa – suma liczby wyjazdów i przyjazdów powiększyła się z 2 519 543 w roku 2013 do 3 048 058 w roku 2015. Port lotniczy w Pyrzowicach charakteryzował się w 2015 r. niewielką nadwyżką wyjazdów (1 536 606) nad przyjazdami (1 511 452). Lotnisko posiada również nowy terminal cargo o powierzchni 10 tys. m^2 powierzchni użytkowej.

Do najważniejszych multimodalnych centrów logistycznych[6] zlokalizowanych w województwie śląskim i istotnych ze względów strategicznych, można zaliczyć:

- Sławków – Euroterminal Sławków, Terminal Sławków Południowy (transport drogowy, kolej szerokotorowa),
- Pyrzowice – Centrum Logistyczne MPL „Katowice" w Pyrzowicach (transport drogowy, kolejowy, lotniczy),
- Gliwice – Port Gliwice, Centrum dystrybucyjne w Gliwicach – Sośnicy (transport drogowy, wodny).

Ponadto na obszarze województwa funkcjonuje kilkadziesiąt parków logistycznych i centrów magazynowych.

Transport publiczny

Bardzo istotnym problemem społecznym w województwie śląskim jest bardzo niska jakość przewozów autobusowego transportu zbiorowego na terenach niezurbanizowanych. Problem braku przewoźników, pogarszającej się siatki połączeń istotnie wpływa na dostępność atrakcji turystycznych.[7]

Do najważniejszych barier w korzystaniu i upowszechnieniu transportu publicznego zaliczyć można:

- zły stan taboru autobusowego oraz infrastruktury drogowej,
- zły stan infrastruktury okołotransportowej (dworce autobusowe, przystanki),
- niewystarczająca ilośoć kursów w ramach rozkładów jazdy, co utrudnia dostęp do niektórych atrakcji turystycznych,
- brak rozwiniętego systemu ITS (inteligentny system transportowy),

[6] **Transport multimodalny** rozumiany jest jako transport polegający na przewozie towarów lub osób przy użyciu co najmniej dwóch różnych gałęzi transportu; przy zmianie gałęzi transportu ładunek może być przeładowywany do innej jednostki ładunkowej, lub może być przewożony w tej samej jednostce ładunkowej lub pojeździe, bez dodatkowych operacji przeładunkowych; w tym rozumieniu pojęcia transport multimodalny obejmuje transport intermodalny.

[7] Diagnoza Rozwoju Systemu Transportu Województwa Śląskiego. Zeszyt Analizy RCAS 5/2014, Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego, Katowice, marzec 2014

– brak rozwiniętego systemu parkingów typu „parkuj i jedź”, umożliwiających korzystanie z różnych środków transportu.

Średni wiek taboru w poszczególnych częściach województwa śląskiego w 2012 r. wahał się od 6 do 18 lat (w zależności od przewoźnika).[8] W przypadku subregionu południowego średni wiek taboru wynosi co najmniej 11 lat (najstarszy tabor obsługujący w dalszym ciągu przewozy pasażerskie ma nawet 22 lata).[9]

Podstawowym spoiwem systemu transportu publicznego powinien być transport kolejowy. Najbardziej widocznym brakiem w subregionie południowym jest wstrzymanie ruchu pociągów pomiędzy stacjami Bielsko-Biała-Główna i Cieszyn trasą przez Skoczów i Goleszów. Drugim odcinkiem w subregionie południowym, na którym wstrzymano ruch pociągów pasażerskich, jest międzywojewódzkie połączenie z Żywca do Suchej Beskidzkie. Ostatnim połączeniem z zawieszonym ruchem jest odcinek między Chybiem a Strumieniem (dalej do Pawłowic Śląskich i Żor). W subregionie północnym znaczenie komunikacji kolejowej utrzymało się jedynie na głównej linii S1 (Częstochowa–Katowice i Częstochowa–Radomsko).[10] Zmniejszanie ilości pociągów, niejednokrotnie wydłużanie czasu przejazdu, czy pogarszający się komfort to problemy, które wpływają na dostępność wielu usług publicznych. Również w przypadku Metropolii Górnośląskiej i całego subregionu centralnego ruch mógłby odbywać się w większym stopniu w ramach transportu publicznego. Procesy rozwojowe subregionu centralnego są nierozerwalnie powiązane z dostępnością komunikacyjną tego terenu, w tym z dostępem do miejsca pracy, dojazdem do szkół, które niejednokrotnie znajdują się w sąsiadujących ze sobą gminach lub w największych miastach Metropolii, dostępem do centrów handlowych i centrów miast (w kontekście spędzania wolnego czasu), dostępem do terenów przemysłowych i dzielnic usługowych.

Dominujące walory przyrodniczo-kulturowe i atrakcje turystyczne województwa śląskiego

Pomimo niewielkiej powierzchni, obszar województwa śląskiego charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem środowiska geograficznego. Zgodnie z podziałem fizycznogeograficznym J. Kondrackiego, województwo śląskie znajduje się w obrębie trzech prowincji: Niżu Środkowopolskiego, Wyżyn Polskich oraz Karpat Zachodnich z Podkarpaciem. Północna i środkowa część znajduje się w obrębie Wyżyny Śląsko-Krakowskiej (Wyżyna Śląska, Woźnicko-Wieluńska, Krakowsko-Częstochowska) i Wyżyny Małopolskiej (Wyżyna Przedborska, Niecka Nidziańska). W zachodniej części przeważają obszary nizinne Nizin Środkowopolskich (Nizina Śląska). Z kolei na południu pas kotlin Północnego Podkarpacia (Kotlina Oświęcimska, Ostrawska) przechodzi w Zewnętrzne Karpaty Zachodnie obejmujące Pogórze Zachodniobeskidzkie i Beskidy Zachodnie.

Występująca tu georóżnorodność przy zaistniałej intensywnej antropopresji zadecydowała o ukształtowaniu heterogenicznych krajobrazów. Pojawiają się elementy charakterystyczne dla terenów nizinnych, wyżynnych, górskich czy kotlin podgórskich.

Walory przyrodnicze są jednym z podstawowych elementów wpływających na atrakcyjność turystyczną regionu, a co za tym idzie stanowią kryterium wyboru celu podróży turystycznej. Zróżnicowanie walorów umożliwia uprawianie rozmaitych rodzajów turystyki. Województwo śląskie charakteryzuje się występowaniem rozmaitych form rzeźby powierzchni, powstałych w wyniku działania czynników endo- i egzogenicznych, a w ostatnim czasie także działalności człowieka. Bogata przeszłość geologiczna obszaru

[8] Strategia regionalnych inwestycji terytorialnych subregionu zachodniego województwa śląskiego, Rybnik, 20 kwietnia 2016 r.
[9] Strategia rozwoju subregionu południowego województwa śląskiego na lata 2014-2020 oraz Strategia regionalnych inwestycji terytorialnych subregionu południowego województwa śląskiego na lata 2014-2020, Bielsko-Biała, październik 2015 r.
[10] Strategia regionalnych inwestycji terytorialnych subregionu północnego województwa śląskiego, Częstochowa, sierpień 2016 r.

przyczyniła się do powstania największych w Polsce złóż węgla kamiennego, a także rud cynku i ołowiu, srebra, rudy żelaza oraz surowców skalnych: wapieni, dolomitów, iłów i piasków podsadzkowych. Do bogactw naturalnych zaliczane są też złoża wód leczniczych (Dębowiec, Goczałkowice Zdrój, Ustroń, Zabłocie) oraz torfu leczniczego, czyli borowiny (Bronów, Goczałkowice Zdrój, Zabłocie). Zasoby te są szczególnie istotne z punktu widzenia możliwości rozwoju turystyki uzdrowiskowej, leczniczej.

Województwo śląskie jest obszarem silnie zróżnicowanym, zarówno pod względem intensywności urzeźbienia, jak i różnorodności jego form. Najniżej położony punkt znajduje się na wysokości 173,6 m n.p.m. w miejscowości Ruda, a najwyżej na zboczach Pilska (Beskid Żywiecki) – 1534,1 m n.p.m. Obszar województwa śląskiego jest w większości wyżynny. Układ rzeźby terenu wykazuje, charakterystyczny dla obszaru Polski, układ równoleżnikowy.

Zróżnicowanie rzeźby terenu jest bardzo istotne dla rozwoju turystyki. Najbardziej wartościowe jej elementy są dziedzictwem geomorfologicznym, będącym przedmiotem zainteresowania geoturystyki (turystyki poznawczej ukierunkowanej na obiekty przyrody nieożywionej). Największym zróżnicowaniem geomorfologicznym wyróżnia się Wyżyna Krakowsko-Częstochowska, Beskid Mały, Śląski i Żywiecki, dolina Warty pod Działoszynem, zachodnia część krawędzi Płaskowyżu Rybnickiego i wschodnia część Niecki Kozielskiej.

Na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej, zbudowanej ze skał węglanowych, występuje rzeźba krasowa. Charakterystycznymi formami skalnymi są wzgórza, ostańce wapienne oraz doliny krasowe. Występują tu również formy krasu podziemnego, np. jaskinie, wśród których najdłuższą jest Wierna. Te czynniki sprawiają, że Jura jest miejscem uprawiania wspinaczki skałkowej oraz penetracji jaskiń.

Znaczne zróżnicowanie warunków topograficznych i klimatycznych przekłada się na sieć hydrograficzną. Województwo śląskie położone jest w dorzeczu dwóch największych polskich rzek: Wisły i Odry, w zlewisku Morza Bałtyckiego. Wyjątek stanowi niewielki fragment (24,2 km^2) należący do dorzecza Dunaju w zlewisku Morza Czarnego. Na stokach Baraniej Góry w Beskidzie Śląskim znajdują się źródła Wisły.

Generalnie województwo śląskie charakteryzuje się skąpymi zasobami wodnymi.[11] Ponadto stan czystości większości cieków wodnych jest niezadowalający. Znaczne zanieczyszczenie może utrudniać rozwój sportów wodnych i turystyki z tym związanej. Jednakże niektóre rzeki mają odpowiednie warunki i są wykorzystywane pod kątem kajakarstwa (Mała Panew, Liswarta, Warta, Ruda, Pilica, Biała Przemsza). Liczba naturalnych zbiorników wodnych jest niewielka. Występują jeziora fluwialne (meandrowe, starorzecza), eoliczne oraz pojedyncze jeziorka osuwiskowe. Interesującymi przykładami są stałe i okresowe jeziora krasowe w północnej części Wyżyny Częstochowskiej oraz jeziorka osuwiskowe w Beskidzie Żywieckim. Cechą wyróżniającą województwo na tle kraju są liczne zbiorniki antropogeniczne, największym pod względem powierzchni i pojemności jest zbiornik Goczałkowice na Małej Wiśle (32 km^2 powierzchni oraz 165,6 hm^3 całkowitej pojemności przy maksymalnym piętrzeniu). Do dużych zalicza się Jezioro Żywieckie na Sole oraz zbiorniki w wyrobiskach: Dzierżno Duże, Dziećkowice, Kuźnica Warężyńska.

Lesistość województwa śląskiego wynosi 31,9%, co w skali kraju jest wartością ponadprzeciętną. Największe powierzchnie zalesione występują w południowej części województwa (Beskidy) oraz wokół aglomeracji: lasy pszczyńskie, raciborskie, lublinieckie. Lasy w sąsiedztwie dużych miast służą głównie wypoczynkowi weekendowemu, spełniają funkcję turystyczną i rekreacyjną. Największy obszar wśród form ochrony zajmuje

[11] Mańkowska-Wróbel L., Charakterystyka oraz ocena gospodarki wodno-ściekowej w województwie śląskim, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Nr 232, Katowice 2015.

8 parków krajobrazowych – 229 669 ha. Cztery z nich znajdują się w północnej części województwa (Załęczański Park Krajobrazowy, „Lasy nad Górną Liswartą", „Orlich Gniazd", „Stawki"). W zachodniej części województwa zlokalizowany jest Park Krajobrazowy „Cysterskie Kompozycje Krajobrazowe Rud Wielkich", a na obszarach górskich trzy: Beskidu Małego, Śląskiego oraz Żywiecki PK. Wymienione obszary chronione są ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju. Twory przyrody żywej lub nieożywionej o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi, wyróżniającymi je cechami chronione są jako pomniki przyrody. W województwie w 2014 roku było ich 1 539. Wśród nich najliczniej reprezentowane są drzewa (1 286), grupy drzew, aleje, a także głazy narzutowe, skałki, jaskinie, źródła. Poniższa tabela przedstawia szersze spektrum sposobów zapewniania ochrony przyrody.

Tabela 3. Formy ochrony przyrody w województwie śląskim w 2014 r.

Lp.	Forma ochrony	Liczba obiektów	Powierzchnia (ha)	Udział w powierzchni województwa (%)
1	Rezerwaty przyrody	64	4251,9	0,3
2	Parki krajobrazowe	8	229669,0	18,6
3	Obszary chronionego krajobrazu	14	36987,3	3,0
4	Specjalne Obszary Ochrony Siedlisk	40	92086,4	7,5
5	Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków	5	62362,5	5,1
6	Stanowiska dokumentacyjne	8	16,2	0,001
7	Użytki ekologiczne	75	834,1	0,07
8	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe	24	4549,3	0,4

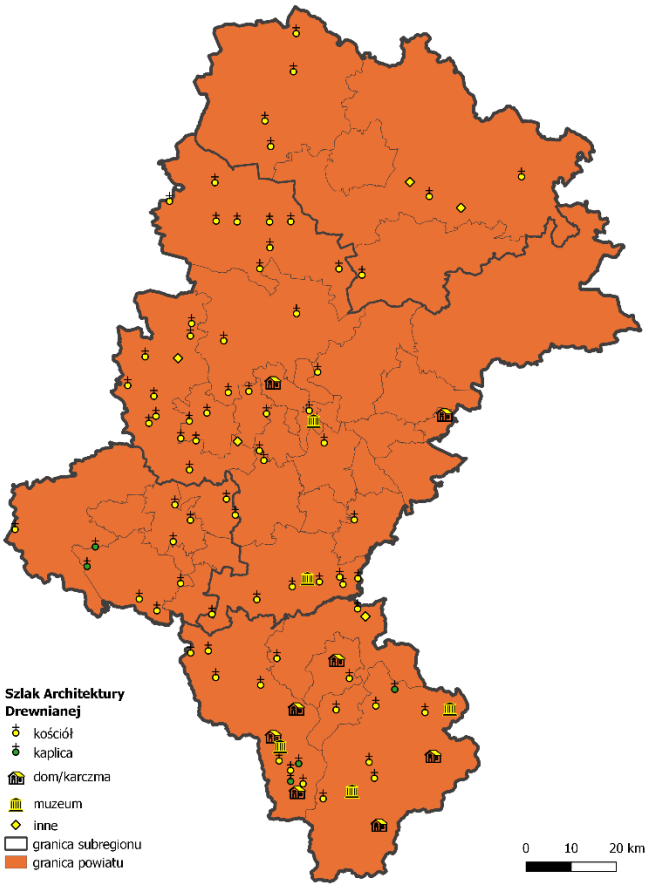
Źródło: „Ochrona środowiska 2015", GUS, Warszawa 2015

Obok naturalnych krajobrazów występują tu także różnorodne formy antropogeniczne związane z działalnością gospodarczą człowieka, takie jak hałdy, osadniki, wyrobiska poeksploatacyjne. Częściowo zostały już poddane rekultywacji. Ciekawym elementem pokrycia terenu jest występowanie pustyń antropogenicznych: Pustyni Siedleckiej i Pustyni Błędowskiej. Istotnym elementem zasobów przyrodniczych województwa śląskiego jest różnorodność przyrody ożywionej wynikającej z ulokowania regionu w obrębie różnych jednostek fizyczno-geograficznych o odmiennej historii, budowie geologicznej, rzeźbie i klimacie.

Komplementarną częścią współtworzącą walory turystyczne są walory kulturowe. Województwo śląskie za sprawą swojej bogatej przeszłości jest obszarem o wyjątkowo różnorodnym dziedzictwie kulturowym. Duże znaczenie ma miejscowy folklor oraz sztuka ludowa. Żywa jest gwara śląska i góralska, stroje ludowe, rzemiosło i sztuka ludowa oraz kuchnia regionalna.

Zasoby materialne i niematerialne województwa mają kluczowe znaczenie dla zachowania tożsamości regionu i kształtują jego atrakcyjność turystyczną. W województwie śląskim znajduje się ponad 4 000 zabytków wpisanych do rejestru, a wśród nich m.in. obiekty architektoniczne: zamki, pałace, dwory, kościoły i kaplice, układy urbanistyczne poszczególnych miast, kolonie robotnicze, a także zabytki techniki i przemysłu oraz cmentarze i parki.

Rysunek 7. Szlak Architektury Drewnianej.

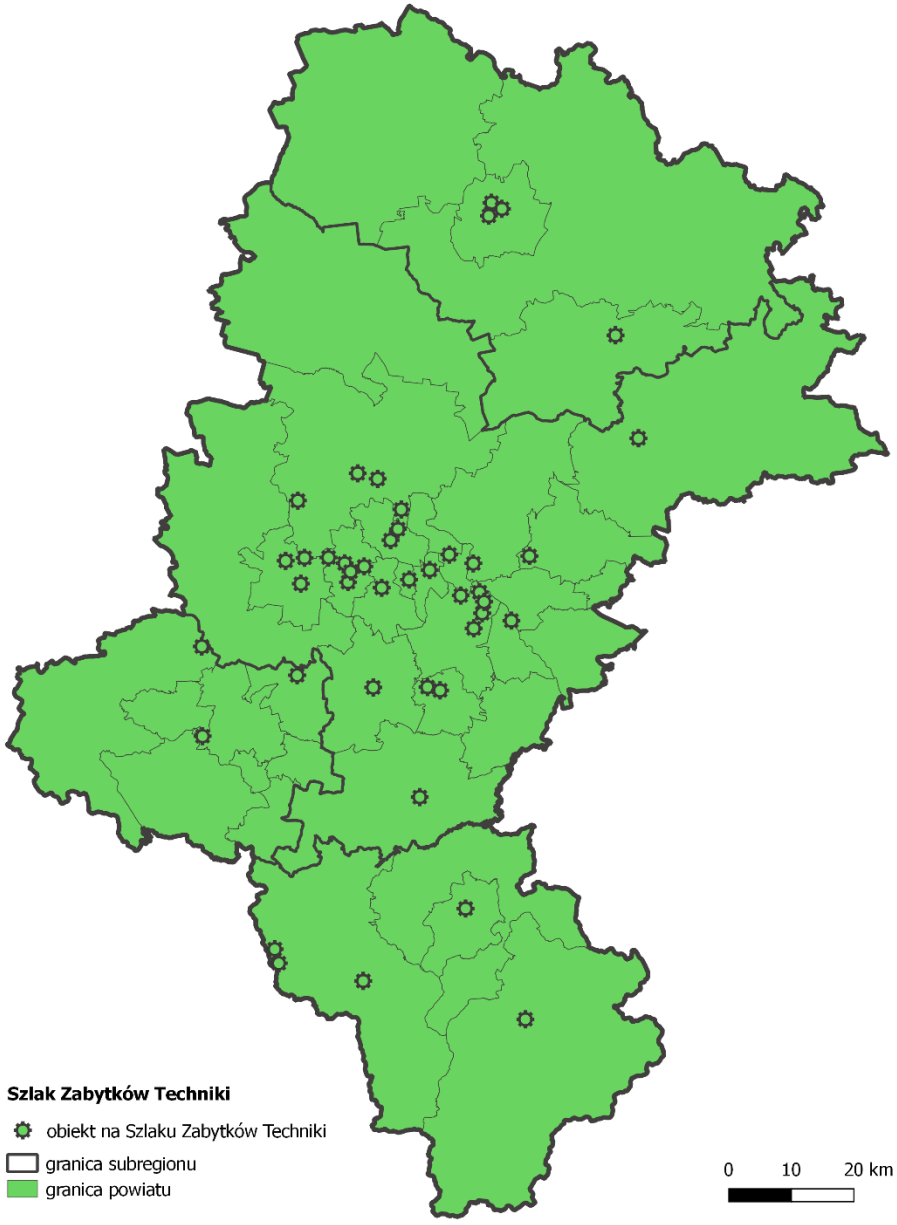

Źródło: opracowanie własne.

Niektóre z zabytków i miejsca warte odwiedzenia połączono tematycznie w ramach tras turystycznych, np. Szlak Architektury Drewnianej czy Szlak Orlich Gniazd. Ten pierwszy obejmuje 94 obiekty architektury drewnianej, w tym m.in. kościoły, kaplice, chałupy, karczmy, skanseny i obiekty gospodarcze, będące przykładami najciekawszych obiektów tego typu. Natomiast Szlak Orlich Gniazd skupia zamki i ruiny warowni, położone na wapiennych wzgórzach Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Zabytki z rejestru nie wyczerpują miejsc, które są atrakcyjne dla turystów.

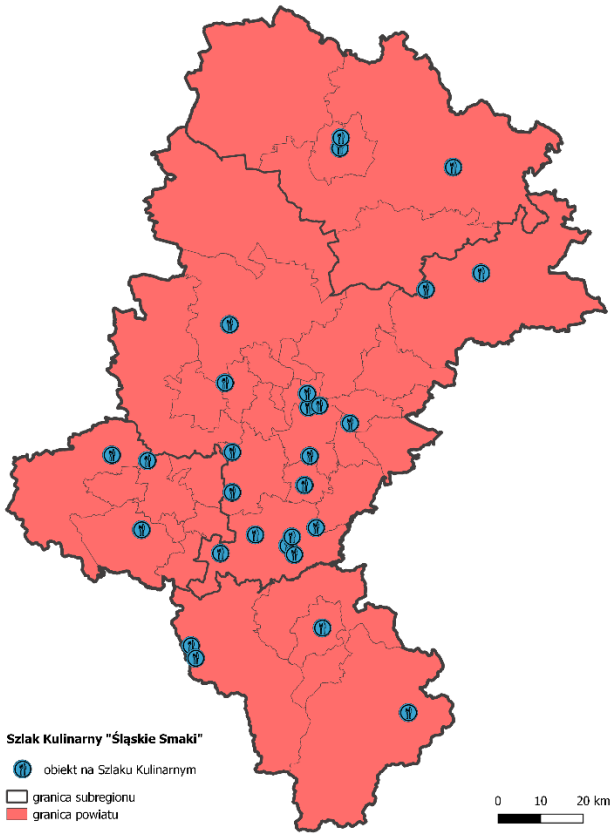
Wyjątkowym i wyróżniającym na tle kraju dziedzictwem kulturowym są obiekty związane z industrialną przeszłością regionu, dlatego utworzono Szlak Zabytków Techniki. Obecnie skupia 42 najważniejsze i najciekawsze pod względem walorów turystycznych, historycznych i architektonicznych obiekty w województwie. Najwięcej atrakcji znajduje się w centralnej części regionu, m. in. takie obiekty jak Kopalnia Guido, osiedle górnicze w Nikiszowcu, Zabytkowa Kopalnia Srebra w Tarnowskich Górach czy Sztolnia Czarnego Pstrąga. Od 2010 r. organizowane jest Święto Szlaku Zabytków Techniki - Industriada, która jest najważniejszym i jedynym w Polsce festiwalem promującym dziedzictwo przemysłowe w kraju i drugim w Europie pod względem frekwencji.

Rysunek 8. Szlak Zabytków Techniki.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 9. Szlak Kulinarny „Śląskie Smaki”.

Źródło: opracowanie własne.

Unikatowa jest kultura związana z browarnictwem, do zwiedzania udostępniono obiekty muzealne (Tychy, Żywiec). Kolejnym szlakiem tematycznym w regionie jest Szlak Kulinarny „Śląskie Smaki”. Tworzy go 28 restauracji i lokali gastronomicznych serwujących tradycyjne dania kuchni regionalnej: śląskiej, jurajskiej, zagłębiowskiej czy beskidzkiej. Bogactwo potwierdza również zapisanie na Liście Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi 138 produktów. Organizowane są imprezy kulinarne, m.in. Festiwal „Śląskie Smaki”.

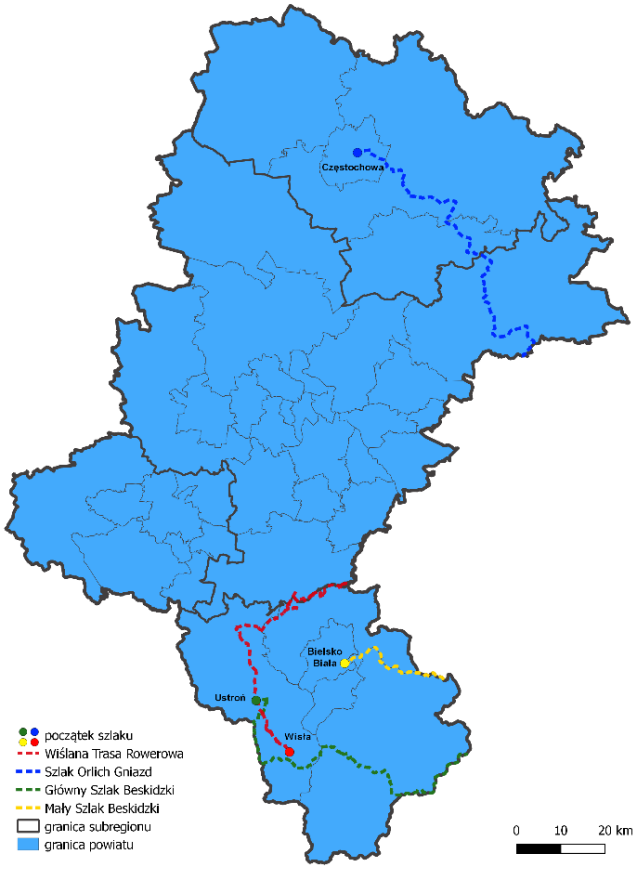
W województwie śląskim znajdują się liczne ośrodki kultu religijnego oraz miejsca pielgrzymkowe, z których najważniejsze jest Sanktuarium na Jasnej Górze w Częstochowie, zwane „duchową stolicą Polski” oraz Sanktuarium Matki Sprawiedliwości i Miłości Społecznej w Piekarach Śląskich wraz ze Wzgórzem Kalwaryjskim.

W zakresie kultury działają liczne placówki. W całym województwie śląskim funkcjonują 62 muzea wraz z oddziałami, a wśród nich m.in. Muzeum Śląskie. W regionie działa 11 teatrów, w tym: 8 dramatycznych oraz 3 lalkowe, 4 teatry muzyczne, filharmonie – w Katowicach, Zabrzu i Częstochowie. Poza tym w województwie działają Narodowa Orkiestra Symfoniczna Polskiego Radia i Śląska Orkiestra Kameralna. NOSPR pełni rolę ambasadora kulturalnego reprezentującego kraj na międzynarodowej scenie muzycznej, a jego siedziba w Katowicach jest przykładem wybitnej architektury. Wspomniane wyżej Muzeum Śląskie, NOSPR wraz z Międzynarodowym Centrum Kongresowym oraz Halą Widowiskowo-Sportową „Spodek” tworzą w stolicy województwa Strefę Kultury, czyli wydzielony w centrum miasta obszar skupiający obiekty realizujące funkcje kulturowe, sportowe oraz biznesowe charakteryzującą się jednocześnie unikatową architekturą. W regionie działa także wiele zespołów folklorystycznych, z których najbardziej znany jest Zespół Pieśni i Tańca „Śląsk" z siedzibą w Koszęcinie. Liczne zespoły pochodzą ze Śląska Cieszyńskiego i Beskidu Żywieckiego.

W centrum Metropolii Górnośląskiej znajduje się unikalna w skali kraju „oaza zieleni” pośrodku najbardziej uprzemysłowionego regionu kraju – Park Śląski, który jest jednym z największych w Europie zespołów wypoczynkowo-rekreacyjno-rozrywkowych. Na jego terenie zlokalizowane są liczne atrakcje, m.in.: Śląski Ogród Zoologiczny, Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne, Śląskie Wesołe Miasteczko, Stadion Śląski, Muzeum Górnośląski Park Etnograficzny, kolejka linowa „Elka”. Z punktu widzenia turystyki, niezwykle istotne są wydarzenia kulturalne. Dużą renomą i popularnością cieszą się wydarzenia odbywające się w Hali Widowiskowo - Sportowej Spodek oraz imprezy organizowane na Stadionie Śląskim w Chorzowie. Oferta kultury regionu obejmuje również imprezy folklorystyczne. Przykładem jest Tydzień Kultury Beskidzkiej, który może poszczycić się długoletnią tradycją, jako jedna z najstarszych imprez folklorystycznych w Europie o zasięgu międzynarodowym. Inne znane wydarzenia w kalendarzu to „Żywieckie Gody” w Żywcu czy Międzynarodowy Studencki Festiwal Folklorystyczny. Mają tu również miejsce znane w całym kraju imprezy muzyczne takie jak: Rawa Blues Festiwal, Off Festival czy Festiwal Tauron Nowa Muzyka.

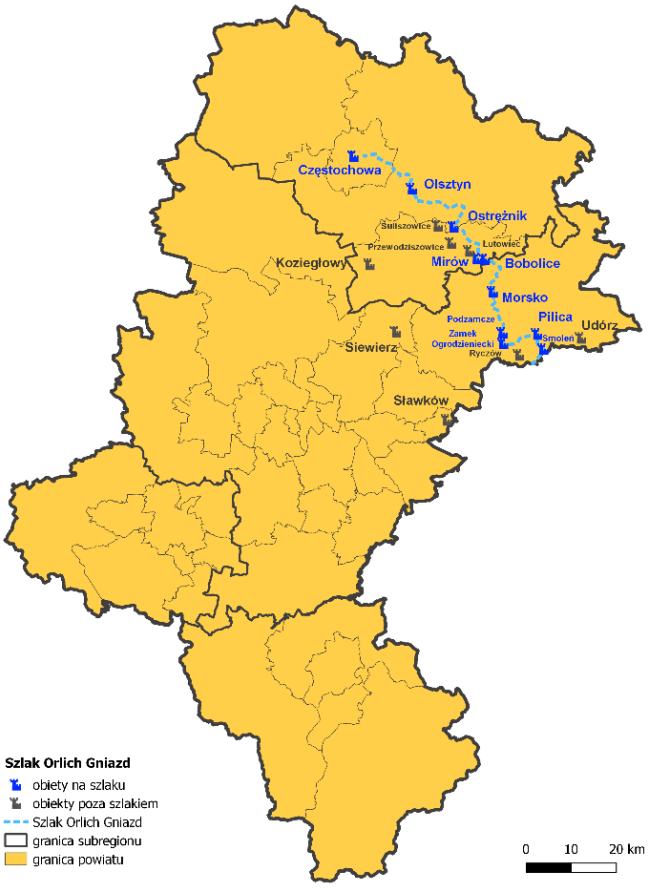
Infrastruktura turystyczna

Rysunek 10. Przebieg Szlaku Orlich Gniazd, Głównego Szlaku Beskidzkiego, Małego Szlaku Beskidzkiego, i Wiślanej Trasy Rowerowej.

Źródło: opracowanie własne.

Rysunek 11. Szlak Orlich Gniazd.

Źródło: opracowanie własne.

Na obszarze całego województwa śląskiego wyznaczono liczne szlaki: piesze, rowerowe, konne. Łączna długość szlaków turystycznych wynosi 6 177,2 km. Największa ich część znajduje się w Beskidach. Najbardziej znanym górskim szlakiem jest Główny Szlak Beskidzki, którego fragment przebiega przez województwo śląskie, zaczyna się w Ustroniu i prowadzi aż w Bieszczady (woj. podkarpackie). Poza górami, szlaki turystyczne poprowadzono przez Jurę Krakowsko-Częstochowską (tu znany jako Szlak Orlich Gniazd) oraz miejscowości aglomeracji. W odpowiedzi na rosnące zainteresowanie nordic walking wyznaczono również trasy do uprawiania tego typu rekreacji. Wiele miejsc atrakcyjnych jest oznakowanych, ustalono ścieżki dydaktyczne wzbogacone tablicami informacyjnymi i mapami terenu. Na terenie województwa wyznaczono również szereg tras rowerowych. Przebiega tu m.in. odcinek Europejskiej Trasy Rowerowej EuroVelo 4 (w województwie przebiega przez powiaty: raciborski, wodzisławski, Jastrzębie-Zdrój, powiat cieszyński i pszczyński), odcinek Międzynarodowego Szlaku Rowerowego Greenways (w województwie przebiega przez powiaty: pszczyński, bielski, Bielsko-Biała, cieszyński) oraz Wiślana Trasa Rowerowa. W miastach infrastrukturę rowerową tworzą ścieżki rowerowe i coraz bardziej popularne wypożyczalnie rowerów. Z kolei beskidzkie szlaki umożliwiają uprawianie kolarstwa górskiego (przykładem mogą być przygotowane ścieżki rowerowe Enduro na Koziej Górze w Bielsku-Białej).

Urozmaicona rzeźba terenu sprzyja rozwojowi turystyki zimowej, stąd w Beskidach powstały liczne ośrodki narciarskie. Najwięcej tras narciarskich znajduje się na obszarze Beskidu Śląskiego i Żywieckiego. Większość z nich jest oświetlona i sztucznie naśnieżana. Takie miejscowości jak Szczyrk, Wisła, Ustroń czy Korbielów znane są polskim narciarzom. Również w innych częściach województwa można znaleźć miejsce do uprawiania tego typu turystyki np. w Metropolii Górnośląskiej na hałdach pokopalnianych (Sosnowiec, Bytom) oraz na Jurze (Cisowa, Grabowa, Morsko, Smoleń koło Zawiercia). Wśród wyciągów znajduje się kilka znanych kolejek linowych: gondolowa na Szyndzielnię w Bielsku-Białej, linowo-terenowa na Górę Żar oraz kilkanaście wyciągów krzesełkowych (najdłuższe to: wyciągi na Skrzyczne w Szczyrku oraz na Czantorię w Ustroniu). Na terenie województwa śląskiego znajdują się fragmenty szlaków konnych: Transjurajskiego Szlaku Konnego oraz Transbeskidzkiego z bazami turystyki jeździeckiej.

Występujące naturalne warunki lecznicze umożliwiły rozwój ośrodków sanatoryjnych w Ustroniu oraz w Goczałkowicach Zdroju. Miejscowości te posiadają rozbudowaną infrastrukturę uzdrowiskową oferującą szeroki wachlarz usług medycznych. Także sporty uważane za ekstremalne znajdują miejsca dla realizacji. W Beskidach są możliwości uprawiania paralotniarstwa, lotnictwa szybowcowego (Górska Szkoła Szybowcowa „Żar"), natomiast skałki Jury Krakowsko-Częstochowskiej stwarzają idealne warunki do wspinaczki.

Tabela 4. Obiekty noclegowe posiadające zaplecze sportowo-rekreacyjne w woj. śląskim w 2013 r.

Elementy wyposażenia obiektów noclegowych	2009	2013
boisko do siatkówki lub koszykówki	114	129
boisko do piłki nożnej	-	64
kort tenisowy	56	60
basen kryty	31	42
basen otwarty	-	48
siłownia	97	122
sauna	147	152
solarium	49	37
zabiegi SPA	-	67
zajęcia prowadzone przez instruktora (np. fitness, joga, aerobik, gimnastyka)	-	51
stół do bilardu z wyposażeniem	140	148
stół do tenisa stołowego z wyposażeniem	151	158
kręgle	-	21
mini golf	5	9
wypożyczalnia sprzętu pływającego	19	29
wypożyczalnia sprzętu turystycznego (np. rowery, nordic walking, narty, łyżwy, rolki)	-	111
pokój zabaw dla dzieci	46	87
hipodrom/stadnina koni w obiekcie	-	15
wypożyczalnia rowerów	67	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Obiekty noclegowe coraz częściej posiadają rozbudowane zaplecze sportowo-rekreacyjne (Tab. 4). Najpopularniejszymi są: stół do tenisa stołowego z wyposażeniem, sauna, stół bilardowy z wyposażeniem, boisko do siatkówki lub koszykówki, siłownia oraz wypożyczalnia sprzętu turystycznego.

W wyniku postępującej globalizacji gospodarki ważnym segmentem rynku turystycznego staje się turystyka biznesowa, nazywana również „przemysłem spotkań" (w skrócie MICE – *meeting-incentive-conferences-events*, czyli spotkania – imprezy motywacyjne – konferencje – wydarzenia). Jest to forma turystyki, którą cechuje

wysoka dochodowość, gdyż koncentruje się przede wszystkim w obiektach o wyższym standardzie (hotele) i korzysta z usług wysokiej klasy (np. transport klasą Business). Turystyka biznesowa wpływa na efektywniejsze wykorzystanie miejsc noclegowych w bazie hotelowej. W miesiącach, które mają niski stopień wykorzystania jest szczególnie duży udział noclegów związanych z biznesem, dotyczy to m.in. marca, lutego, listopada. Znaczenie turystyki biznesowej podkreśla ujęcie Katowic wśród największych miast Polski w raporcie *Przemysł spotkań i wydarzeń w Polsce 2015*. Według raportu w 2014 r. odbyło się 1 588 spotkań w województwie śląskim, w tym 1 575 spotkań w Katowicach. 61% z nich odbyła się w hotelach, 19% w centrach wystawienniczo-kongresowych, a 14% w obiektach lub salach wynajmowanych na specjalne wydarzenia, 6% w szkołach wyższych. Wydarzenia korporacyjne, czyli wydarzenia firmowe, szczególnie szkolenia, warsztaty, seminaria, konferencje prasowe, premiery produktów stanowiły 66% spotkań, natomiast 30% konferencje i kongresy. Z punktu widzenia turystyki biznesowej istotne jest zaplecze konferencyjne. W województwie śląskim było 290 obiektów noclegowych posiadających salę konferencyjną, 638 sal konferencyjnych posiadających w sumie 39 199 miejsc. Obiekty wyposażone były w różne elementy, najwięcej z nich miało: sieć WiFi, ekran, tablice suchościeralne i nagłośnienie.

W województwie śląskim zlokalizowane są takie obiekty jak: Międzynarodowe Centrum Kongresowe w Katowicach, Centrum Targowo-Konferencyjne Expo Silesia, czy Hala widowiskowo-sportowa w Gliwicach. Znaczącym wydarzeniem w regionie jest Europejski Kongres Gospodarczy – najważniejsza impreza biznesowa w Europie Centralnej, która podejmuje najbardziej istotne kwestie rozwoju społeczno-ekonomicznego. Organizowany od roku 2009, Europejski Kongres Gospodarczy odwiedza coraz więcej uczestników, w 2016 r. ponad 8 000 osób, dla porównania w 2009 r. – ponad 3 000 uczestników. Dla zaplecza biznesowego kluczowe znaczenie ma funkcjonowanie lotniska w Pyrzowicach.

Tabela 5. Obiekty noclegowe z zapleczem konferencyjnym w województwie śląskim w 2009 i 2013 r.

Zaplecze konferencyjne	2009	2013
obiekty z salą konferencyjną	244	290
liczba sal konferencyjnych	537	638
liczba miejsc w salach konferencyjnych	34069	39199
Liczba obiektów z wyposażeniem:		
z nagłośnieniem	190	239
z mikrofonem bezprzewodowym	161	206
z rzutnikiem slajdów	-	226
z zestawem wideo	-	182
z obsługą techniczną	145	177
z ekranem	218	273
z flipchartem (tablica suchościeralna)	181	248
z rzutnikiem pisma	-	160
z komputerem/laptopem na wyposażeniu	-	212
z siecią WiFi na terenie obiektu	-	404
z komputerem	141	-
z zestawem audio-wideo	187	-
z rzutnikiem/projektorem	219	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Poprawia się również wyposażenie obiektów w udogodnienia dla osób niepełnosprawnych ruchowo (Tab. 6). Najczęściej obiekty noclegowe posiadają pokoje/łazienki przystosowane dla osób niepełnosprawnych ruchowo (w tym na wózkach inwalidzkich) oraz parking z wyznaczonymi miejscami dla osób niepełnosprawnych.

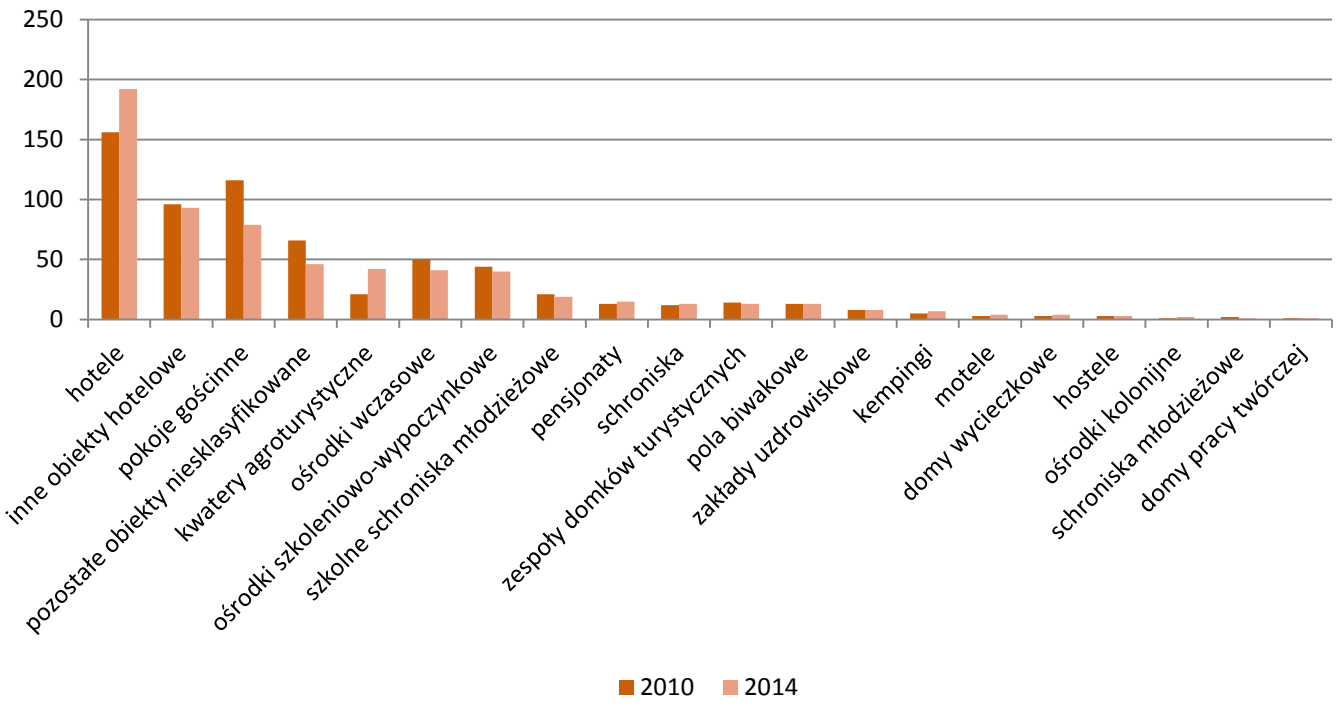
Tabela 6. Obiekty noclegowe wyposażone w udogodnienia dla osób niepełnosprawnych ruchowo w województwie śląskim w 2009 i 2013 r.

Rodzaje udogodnień dla osób niepełnosprawnych ruchowo	2009	2013
pochylnia wjazdowa	136	166
drzwi automatycznie otwierane	67	93
winda przystosowana dla osób niepełnosprawnych ruchowo	-	120
pokoje/łazienki przystosowane dla osób niepełnosprawnych ruchowo (w tym na wózkach inwalidzkich)	-	220
parking z wyznaczonymi miejscami dla osób niepełnosprawnych ruchowo	-	215
winda przystosowana dla osób niepełnosprawnych	82	-
pokoje/łazienki przystosowane dla osób niepełnosprawnych	154	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

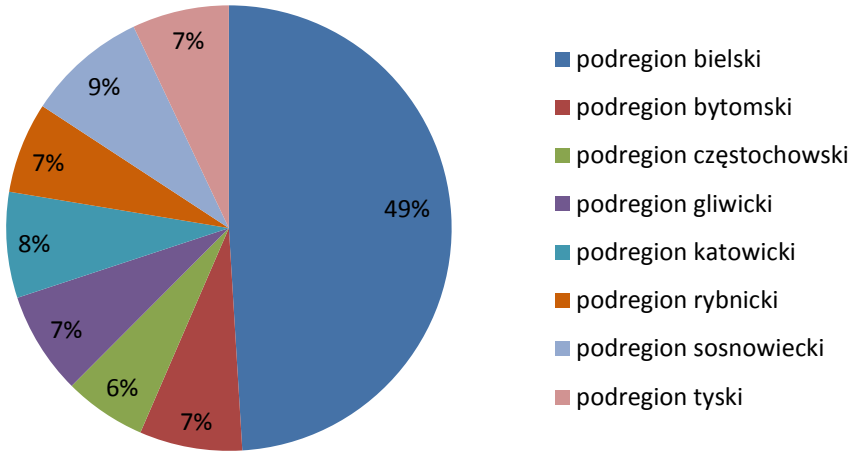
W województwie śląskim w roku 2014 znajdowało się 636 turystycznych obiektów noclegowych. Liderem w tym zakresie był podregion bielski, w tym powiat cieszyński (164 obiektów), powiat żywiecki (104 obiektów) i powiat bielski (58 obiektów). Na czwartym miejscu pod tym względem znalazło się Miasto Katowice z 23 turystycznymi obiektami noclegowymi. W całym województwie śląskim tylko w Świętochłowicach brak było zlokalizowanych tego typu obiektów. Poza turystycznymi obiektami noclegowymi w województwie śląskim w 2014 r. zlokalizowane były również obiekty zbiorowego zakwaterowania, tj. kempingi i pola biwakowe (20 obiektów); zespoły domków turystycznych (13) oraz pozostałe obiekty noclegowe (299). W 23 miastach Metropolii Górnośląskiej zlokalizowane były 142 turystyczne obiekty noclegowe, najwięcej w miastach Katowice (23 obiekty), Gliwice (19) i Tychy (12).

Rysunek 12. Liczba turystycznych obiektów noclegowych w województwie śląskim w 2010 i 2014 r.

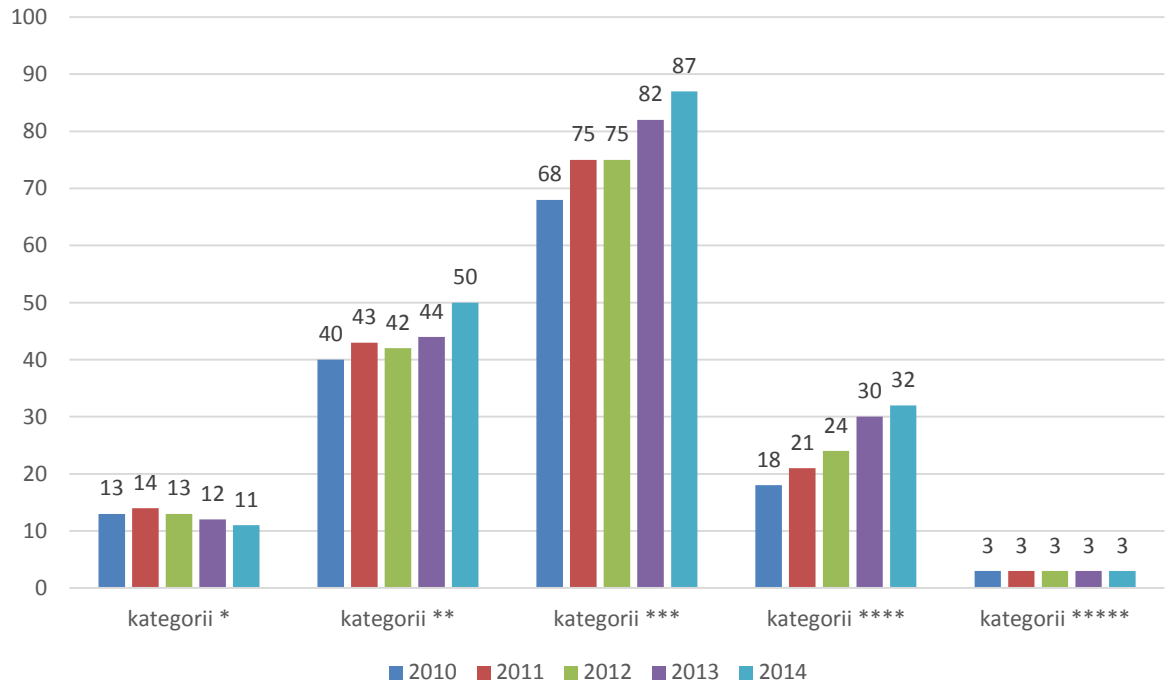
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rysunek 13. Udział turystycznych obiektów noclegowych w podregionach województwa śląskiego w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

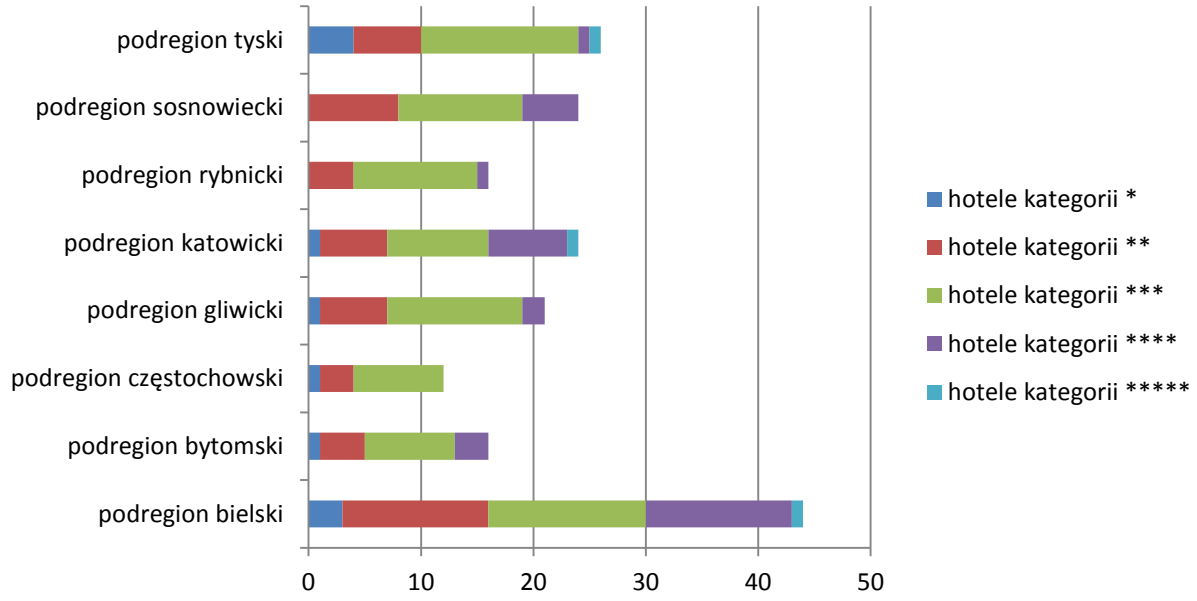
Rysunek 14. Liczba hoteli wg kategorii w województwie śląskim w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL GUS.

Spośród 183 hoteli w województwie śląskim w 2014 r. najwięcej było hoteli z kategorią trzech gwiazdek (87) oraz o kategorii dwóch gwiazdek (50), trzecią grupę stanowiły hotele czterogwiazdkowe (32).

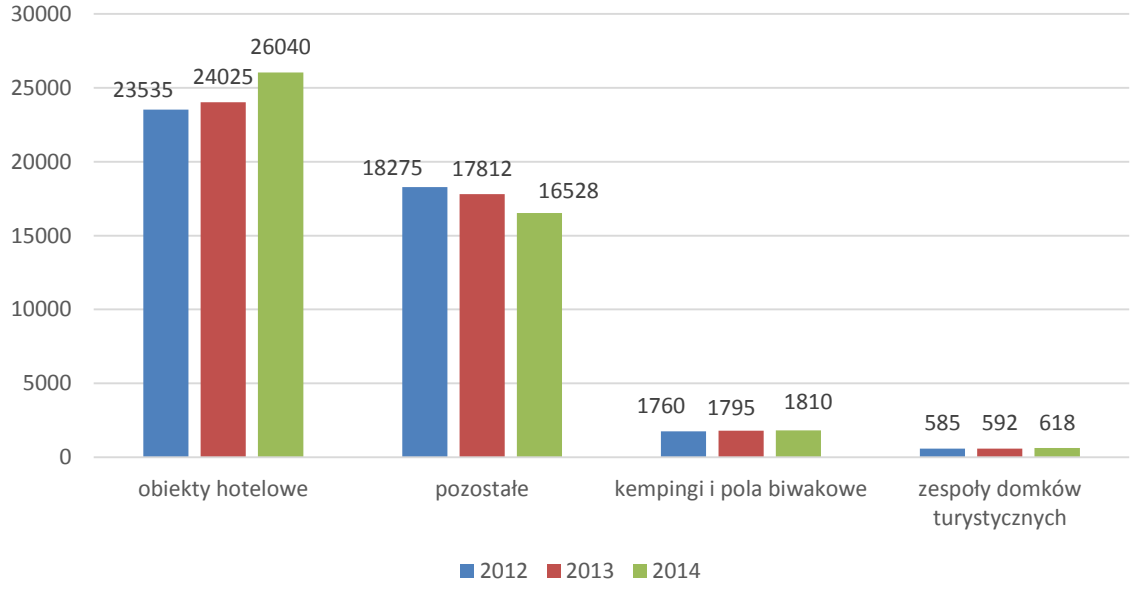
Rysunek 15. Liczba hoteli według kategorii w podregionach województwa śląskiego w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Najwięcej hoteli w województwie śląskim zlokalizowanych było w 2014 r. w podregionie bielskim (44) oraz podregionie tyskim (26). Hotele skategoryzowane najwyżej, czyli pięciogwiazdkowe znajdowały się w podregionie bielskim, katowickim i tyskim. Najmniejsza liczba hoteli była w roku 2014 w podregionie częstochowskim (12).

Rysunek 16. Liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w województwie śląskim w 2014 r.

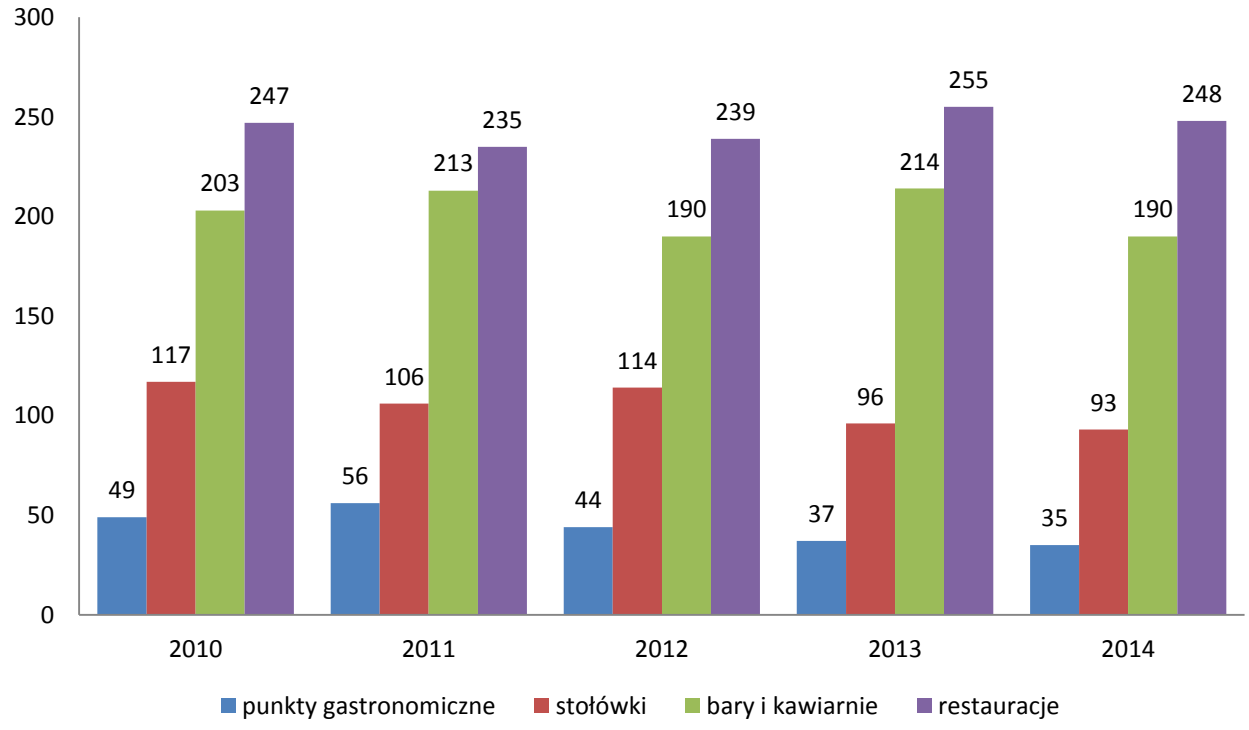
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W województwie śląskim w latach 2010-2014 liczba miejsc noclegowych wzrastała średnio co roku o 3,43%. Największy wzrost w porównaniu do roku poprzedniego zaobserwowano w 2010 r. (8,3%), a najniższy w roku 2013 (0,5%). Najwyższe średnie roczne tempo zmian liczby miejsc noclegowych w latach 2010-2014 odnotowano w podregionie katowickim (10,66%), bytomskim (6,12%) i gliwickim (6,08%), natomiast średnio co roku spadek liczby miejsc noclegowych dotyczył podregionu rybnickiego (-2,78%).

W 2014 r. w województwie śląskim znajdowały się 42 kwatery agroturystyczne powyżej 10 miejsc noclegowych. W porównaniu z rokiem 2010 liczba tego typu obiektów uległa zwiększeniu o prawie 100%. Spośród wszystkich obiektów noclegowych 33 to obiekty całoroczne. W 2014 r. we wszystkich kwaterach agroturystycznych w województwie śląskim znajdowało się 799 miejsc noclegowych, w tym 594 miejsc noclegowych całorocznych. W 2014 r. udzielono ogółem w województwie śląskim, w ramach kwater agroturystycznych, 25 228 noclegów, liczba ta w porównaniu z rokiem 2010 uległa zwiększeniu o 20%. W ramach udzielonych noclegów, tylko 2% stanowiły noclegi udzielone turystom zagranicznym. Na przestrzeni lat 2010-2014 liczba noclegów udzielonych turystom zagranicznym w tego typu obiektach uległa zwiększeniu o 34%. W 2014 r. liczba obiektów zaklasyfikowanych jako pokoje gościnne w województwie śląskim wyniosła 79 obiekty, na przestrzeni lat 2010-2014 liczba tego typu obiektów zmniejszyła się o 37. Zmniejszeniu uległy również udzielone noclegi w tych obiektach, w latach 2010-2015 o 50% (43% udzielonych noclegów turystom zagranicznym).

W latach 2010-2014 liczba placówek gastronomicznych w turystycznych obiektach noclegowych zmniejszyła się o 50 tego typu jednostek i w 2014 r. wyniosła 566.

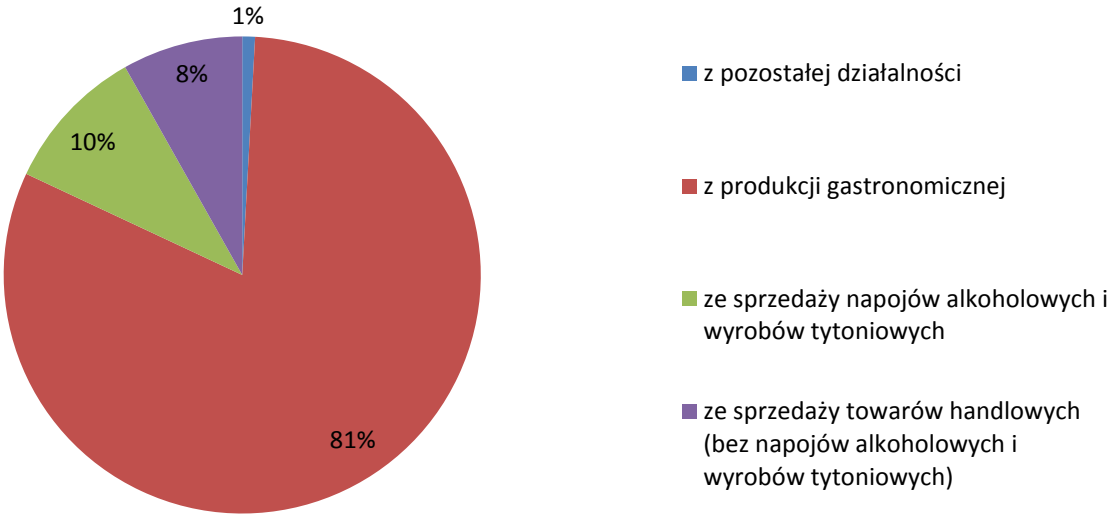
Rysunek 17. Liczba placówek gastronomicznych w turystycznych obiektach noclegowych w latach 2010-2014 w województwie śląskim.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W 2014 r. najwięcej obiektów gastronomicznych zlokalizowanych było w hotelach i innych obiektach hotelowych (382), ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych i wczasowych (90) oraz schroniskach (14). W analizowanym okresie branża gastronomiczna w województwie śląskim liczyła 1 843 obiekty, i ich liczba w porównaniu z rokiem 2010 uległa zwiększeniu o 262 tego typu obiekty. Największy wzrost odnotowano w przypadku restauracji. W ciągu lat 2010-2014 uzyskane przychody z produkcji gastronomicznej wzrosły o 39%.

Rysunek 18. Przychody z działalności gastronomicznej w województwie śląskim w 2014 r..

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Udział przychodów z produkcji gastronomicznej w przychodach ogółem w województwie śląskim w latach 2010-2013 utrzymywał się na poziomie 0,2%, natomiast udział w tym samym okresie czasowym przychodów z produkcji gastronomicznej w przychodach działalności związanej z zakwaterowaniem i gastronomią utrzymywał się na poziomie 40%.

Ruch turystyczny

Natężenie krajowego ruchu turystycznego[12] w województwie śląskim sytuuje region na 7. pozycji wśród województw.[13] W 2014 r. łączna liczba podróży krajowych do województwa śląskiego wyniosła 2,2 mln i była dwa razy mniejsza od lidera, czyli województwa zachodniopomorskiego. Analiza podróży krajowych w 2014 r. na poziomie regionalnym wykazuje istnienie 4 grup:

1) **LIDERZY** – grupa 4 województw silnych pod względem turystyki krajowej, stanowią ją województwa: zachodniopomorskie, małopolskie, pomorskie i mazowieckie, z których każde było celem ponad 4,5 mln podróży;

2) **SILNE REGIONY** – grupa 6 województw (dolnośląskie, warmińsko-mazurskie, śląskie, lubelskie, podkarpackie oraz wielkopolskie), spośród nich każde było celem między 2 – 3 mln podróży;

3) **REGIONY PRZECIĘTNE** – grupa 3 województw (kujawsko-pomorskie, łódzkie oraz podlaskie), które przyciągały między 1 a 2 mln podróży;

4) **REGIONY SŁABE** – grupa 3 województw (świętokrzyskie, lubuskie i opolskie), które stanowiły cel mniej niż 1 mln podróży.

Analiza długości wyjazdów wskazuje na większą atrakcyjność województwa śląskiego jako celu krótkookresowych podróży[14]. Stanowią one blisko 65% wszystkich wyjazdów. Wśród innych województw województwo śląskie zajmowało 8 miejsce (1 452 tys. podróży krajowych). Pozostałe podróże miały charakter długookresowy[15], tego rodzaju podróży do województwa śląskiego było 795 800 co daje również ósmą pozycję wśród polskich regionów.

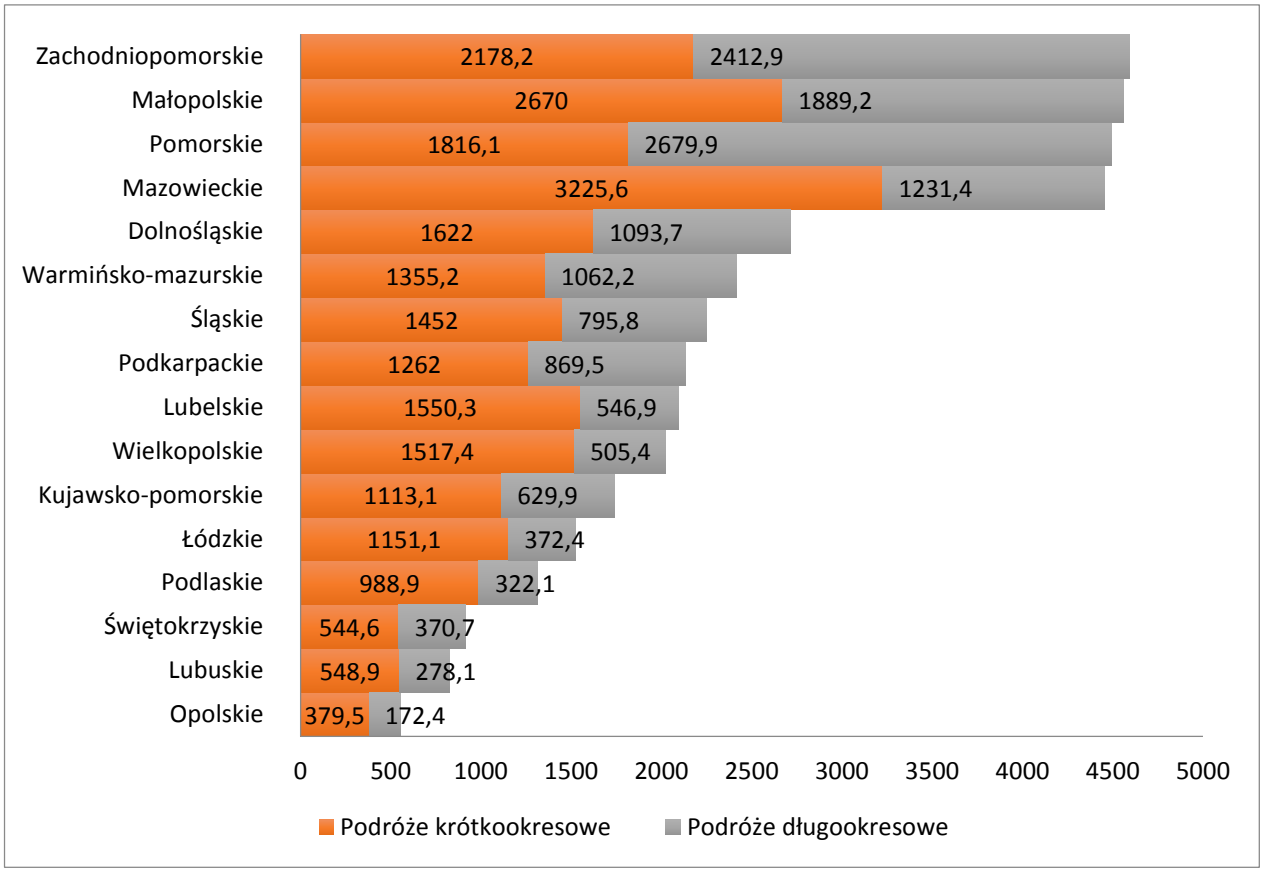
[12] obejmuje czynności mieszkańców określonego kraju lub innego terytorium, podróżujących i przebywających w miejscach w obrębie tego kraju lub terytorium, ale poza ich zwykłym otoczeniem, w celach wypoczynkowych, zawodowych lub innych, nie dłużej niż 12 kolejnych miesięcy.

[13] Ruch turystyczny może być określany różnorodnymi metodami przy pomocy wielu narzędzi. W tym materiale zostanie określony poprzez analizę statystyczną danych pochodzących zarówno z badań ankietowych, jak i rejestrów prowadzonych przez turystyczne obiekty noclegowe. Posiłkując się „Badaniem ruchu turystycznego w województwie śląskim w 2015 r." przeprowadzonym na zlecenie Śląskiej Organizacji Turystycznej można określić wielkość ruchu turystycznego mierzonego na dwa sposoby. Pierwszym z nich jest analiza materiałów udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, Instytut Turystyki oraz Polską Organizację Turystyczną. Drugi stanowi badanie ankietowe przeprowadzone metodą CAPI.

[14] Od 1 do 3 noclegów poza domem

[15] 4 noce i więcej poza domem

Rysunek 19. Liczba podróży krótko- i długookresowych w podziale na województwa w 2014 r (liczba podróży podana w tysiącach).

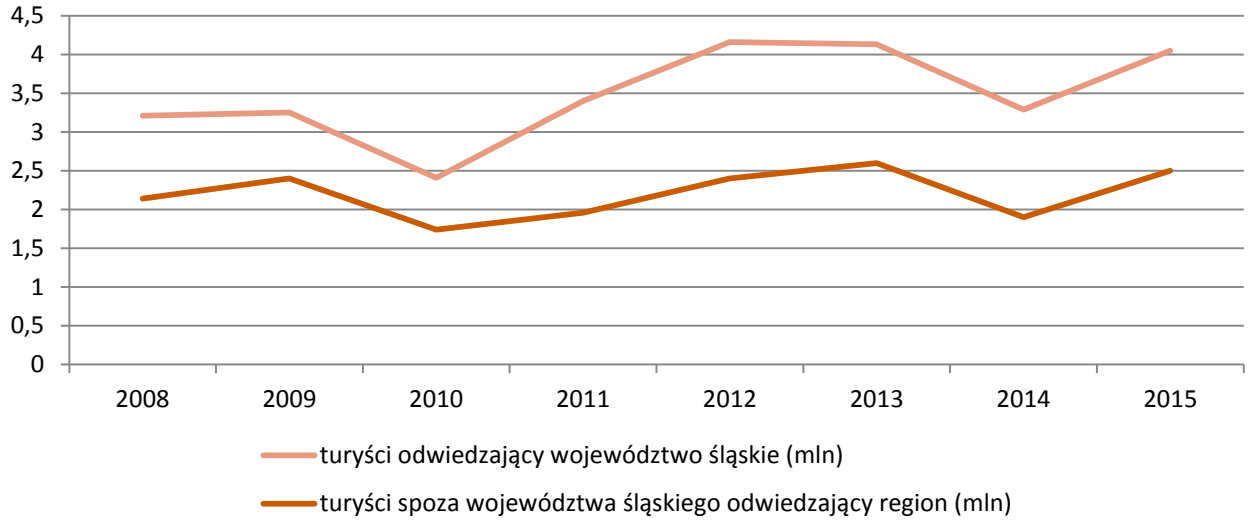
Źródło: opracowanie własne na podstawie „Badanie ruchu turystycznego w województwie śląskim w 2015 r.", Raport z badań dla Śląskiej Organizacji Turystycznej, Warszawa, luty 2016.

Innym sposobem określania natężenia ruchu turystycznego jest określenie liczby turystów przybywających do danego terytorium. Badanie ankietowe wśród mieszkańców Polski przeprowadzone metodą CAPI wykazało, że przyjazd do województwa śląskiego zadeklarowało 15% dorosłych Polaków (szacowana w przybliżeniu liczba turystów to ponad 4 mln), a 11% osób spoza województwa śląskiego zadeklarowało odwiedzenie regionu w 2015 roku (w roku poprzednim: 9%). W latach 2008 – 2015 nastąpił wzrost liczby turystów odwiedzających województwo śląskie osiągając wspomniany już wynik ponad 4 mln osób, rosnąc od 3,25 mln turystów w roku 2008. Nieco bardziej spłaszczony charakter ma dynamika wzrostu przyjazdów turystów spoza województwa śląskiego, gdzie zanotowano wzrost z 2,4 mln do 2,5 mln turystów.

Natężenie ruchu turystycznego rośnie wiosną by osiągnąć maksimum w okresie letnim, następnie jesienią spada zainteresowanie turystów województwem śląskim, by osiągnąć najniższy punkt w okresie zimowym. W ostatnich latach widoczna jest zmiana tego natężenia, pobyty wiosną zaczęły się cieszyć wyższym zainteresowaniem niż zimą. Turyści najczęściej kwaterowali się w czasie odwiedzin u rodziny, znajomych (39%), hotelu (29%) i w kwaterze prywatnej, gospodarstwie agroturystycznym (12%). Najczęściej odwiedzaną lokalizacją są okolice Katowic, Chorzowa, Bytomia, Zabrza, Gliwic (50% wskazań) oraz okolice Wisły, Ustronia, Istebnej, Koniakowa, Cieszyna, Skoczowa (21%). Wśród powodów wyjazdu do województwa śląskiego dominują odwiedziny u rodziny, bliskich i znajomych (39%), istotnym motywatorem są też sprawy zawodowe

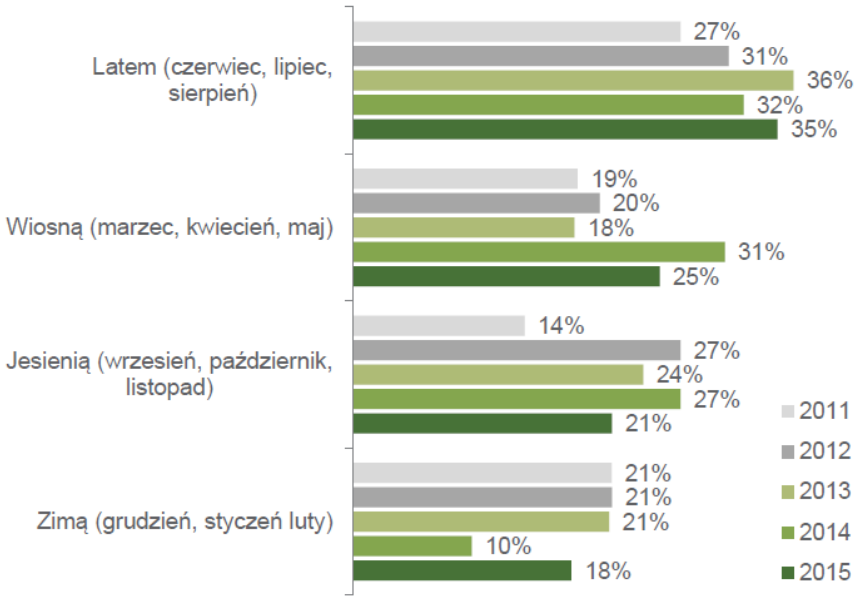
(31%). Ważne kategorie stanowią także wypoczynek na łonie natury (21%) oraz zwiedzanie i poznawanie walorów turystyczno-krajobrazowych regionu (15%).[16]

Rysunek 20. Liczba turystów odwiedzających województwo śląskie w latach 2008 – 2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Badanie ruchu turystycznego w województwie śląskim w 2015 r.", Raport z badań dla Śląskiej Organizacji Turystycznej, Warszawa, luty 2016.

Rysunek 21. Natężenie ruchu turystycznego w poszczególnych porach roku w województwie śląskim w latach 2011-2015.[17]

** Wykres prezentuje wyniki procentowane do liczby odpowiedzi (suma wynosi 100%).*

Źródło: „Badanie ruchu turystycznego w województwie śląskim w 2015 r.", Raport z badań dla Śląskiej Organizacji Turystycznej, Warszawa, luty 2016

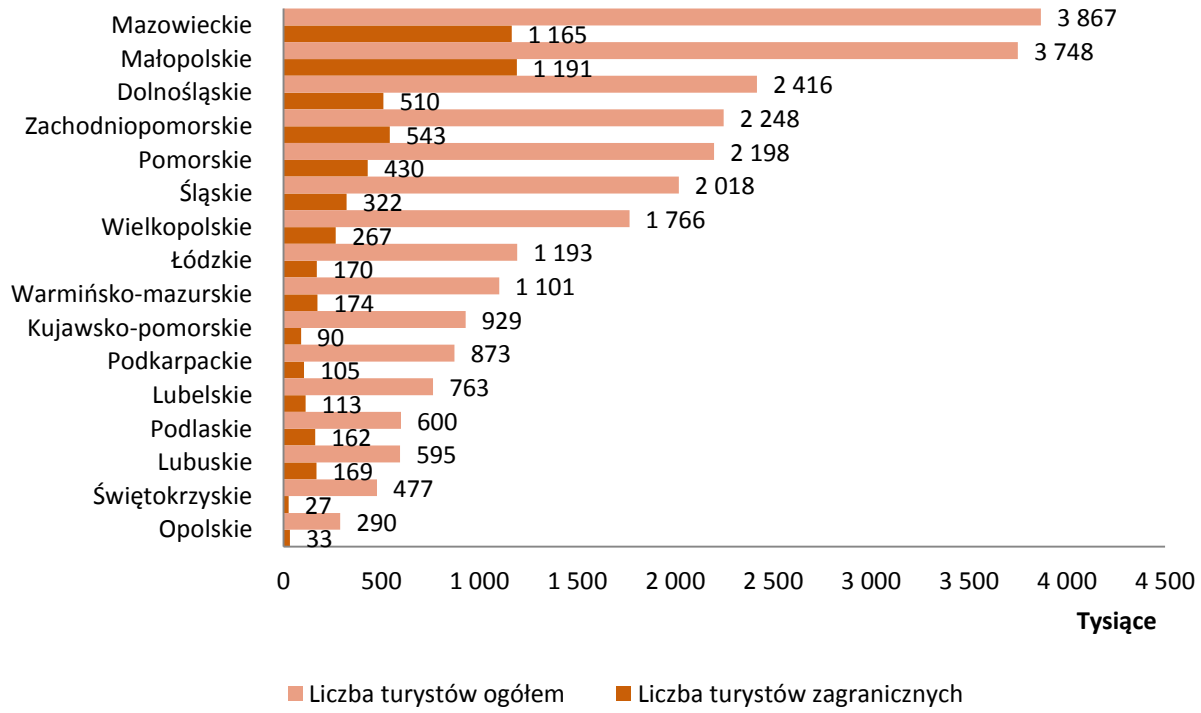
[16] Istotne ograniczenie użyteczności danych zawartych w tym akapicie stanowi niska próba badawcza wynosząca 96 osób.

[17] Wyniki prezentowane na tym rysunku dysponują ograniczoną użytecznością ze względu na niskie próby zbierania danych (2011 N=80, 2012 N=93, 2013 N=107, 2014 N=79, 2015 N=96).

Kolejnym sposobem na określenie natężenia ruchu turystycznego jest określanie liczebności turystów na podstawie danych gromadzonych przez turystyczne obiekty noclegowe.[18] W 2014 r. turystyczne obiekty noclegowe ulokowane w województwie śląskim przyjęły nieco ponad 2 mln turystów, co stanowiło 6. wynik w kraju. Wśród nich blisko 16% stanowili turyści zagraniczni. Województwo śląskie z liczbą blisko 322 tys. turystów zagranicznych sytuowało się na szóstym miejscu w kraju pośród pozostałych regionów.

Natężenie ruchu w województwie śląskim w poszczególnych miesiącach 2014 r. charakteryzuje się powolnym wzrostem od stycznia, w którym zanotowano najniższą liczbę turystów, aż do sierpnia, w którym zanotowano najwyższy wynik. Wartym odnotowania jest fakt, że wyniki powyżej 200 tys. turystów zaobserwowano w miesiącach sierpniu i wrześniu, a wysoki sezon (frekwencja powyżej 190 tysięcy turystów) trwał od maja do października. Różnica między najwyższą a najniższą frekwencją wyniosła 88 793 osoby. Dynamika natężenia ruchu turystycznego w roku wykazuje pewne zmiany, jednakże mają one charakter stopniowy i bardziej stabilny aniżeli przykładowo w województwie pomorskim, które charakteryzuje się nagłym i wysokim wzrostem natężenia ruchu turystycznego w miesiącach letnich.

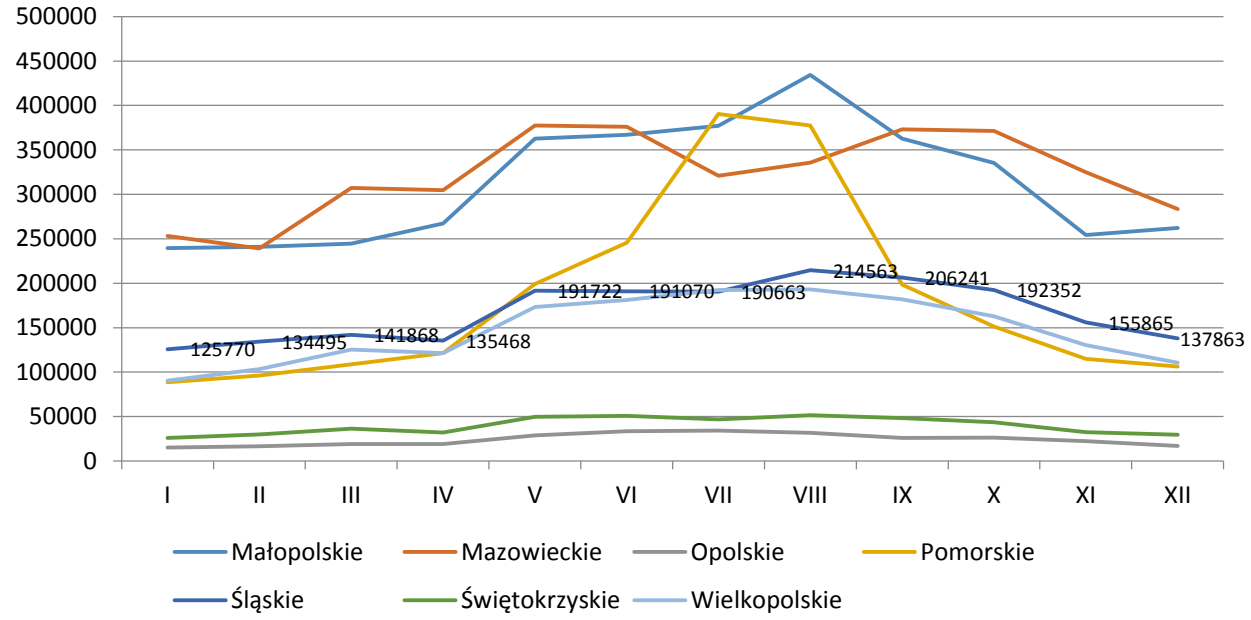
Rysunek 22. Liczba turystów ogółem i turystów zagranicznych nocujących w turystycznych obiektach noclegowych w regionach Polski w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

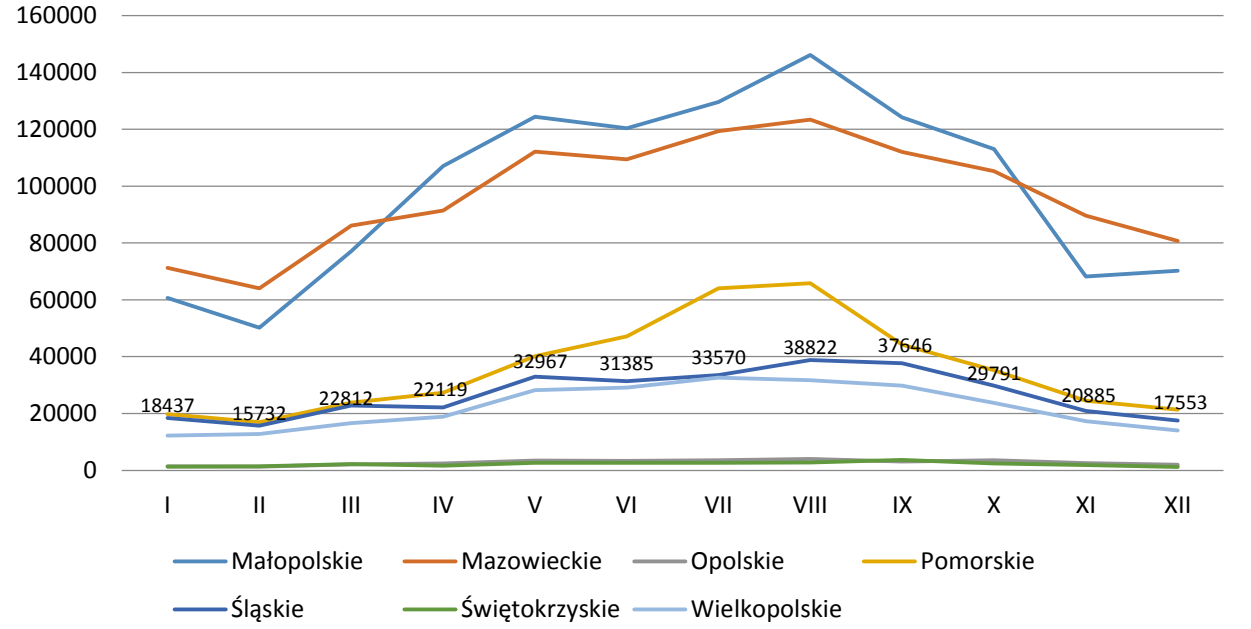
[18] Dane tego typu udostępnia Główny Urząd Statystyczny.

Rysunek 23. Natężenie ruchu turystycznego w poszczególnych miesiącach w wybranych województwach w 2014 r..

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

Rysunek 24. Natężenie ruchu turystów zagranicznych w poszczególnych miesiącach w wybranych województwach w 2014 r..

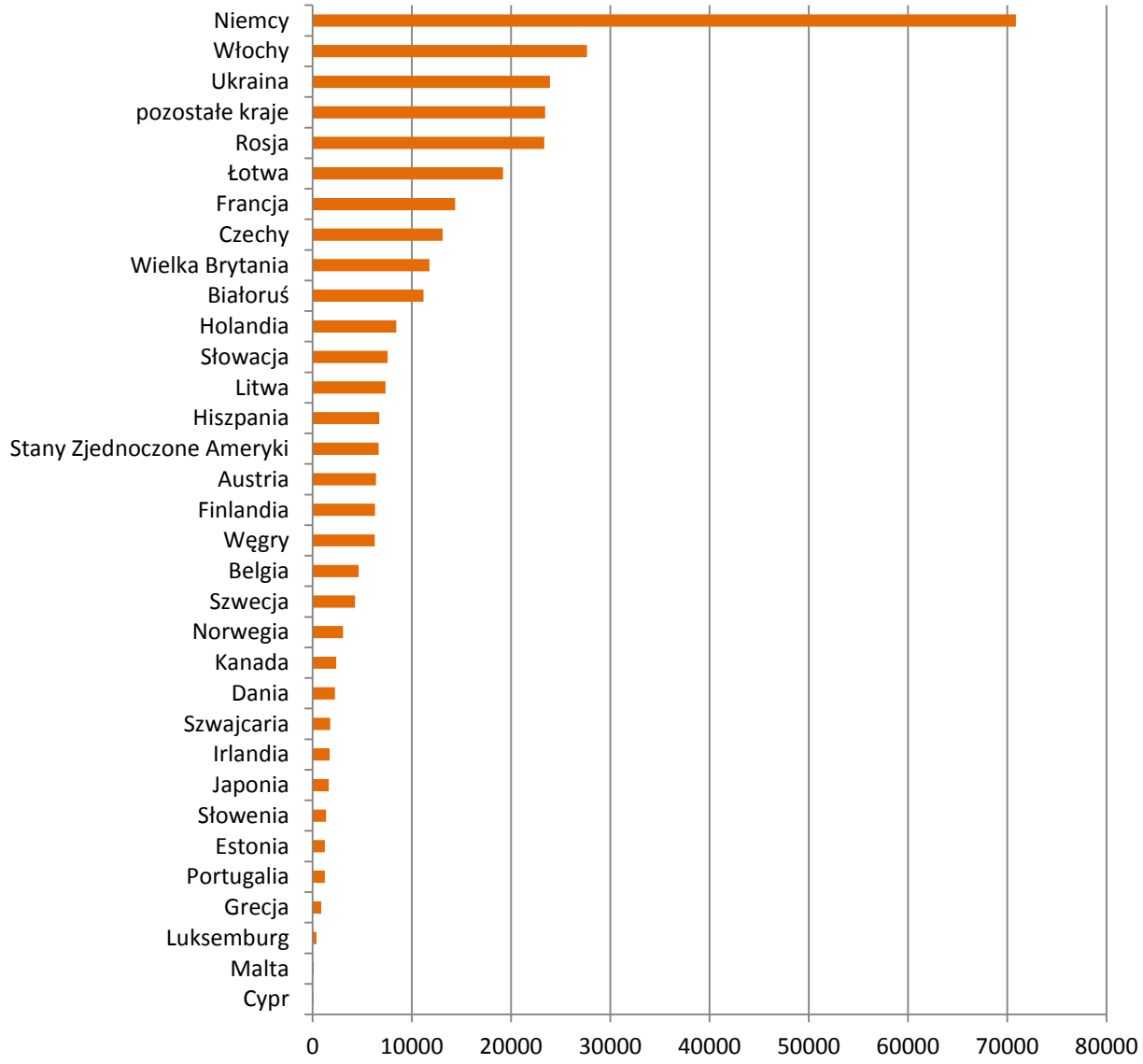
Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

Podobną dynamiką charakteryzuje się ruch turystów zagranicznych. Także w tym przypadku szczyt natężenia ruchu przypada na sierpień i wrzesień, a wysoki sezon (liczba turystów zagranicznych w okolicach 30 tys. osób) rozciąga się od maja do października. Różnicą w tym przypadku jest, że najsłabszym miesiącem okazał się luty z blisko 16 tys. gośćmi z zagranicy. Podział narodowościowy turystów zagranicznych wskazuje wysoką liczebność turystów pochodzących z krajów sąsiednich oraz wysokorozwiniętych krajów europejskich.

Liczebność 10 tys. w roku 2014 przekraczali turyści pochodzący z Białorusi, Czech, Francji, Łotwy, Niemiec, Rosji, Ukrainy, Włoch i Wielkiej Brytanii. Najwięcej turystów pochodziło z Niemiec (ponad 70 tys.), a trzy narodowości lokowały się w przedziale między 20 a 30 tys. (są to Rosja, Ukraina i Włochy).

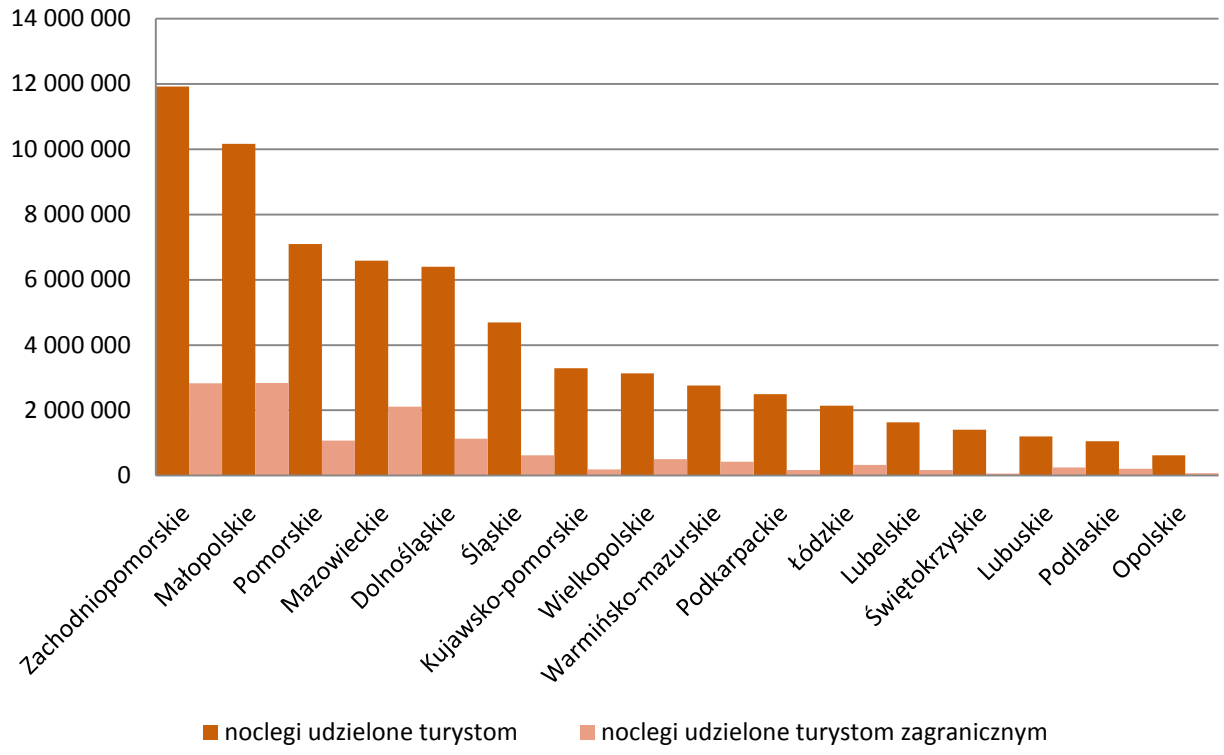
Ukazanie ruchu turystycznego w postaci analizy miernika jakim jest liczba udzielonych noclegów przedstawia odmienną strukturę województw. Na czele jest województwo zachodniopomorskie z blisko 12 mln udzielonych noclegów, wyprzedzając o blisko 2 mln drugie województwo małopolskie. Województwo śląskie lokuje się na 6. pozycji (blisko 4,7 mln). W przypadku noclegów udzielonych turystom zagranicznym na pierwsze miejsce wysuwa się województwo małopolskie z wynikiem ponad 2,8 mln niewiele wyprzedzając województwo zachodniopomorskie. Województwo śląskie pozostaje na 6. pozycji w kraju osiągając wielkość 0,6 mln. udzielonych noclegów.

Rysunek 25. Liczba turystów zagranicznych obecnych w województwie śląskim według narodowości w 2014 r..

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

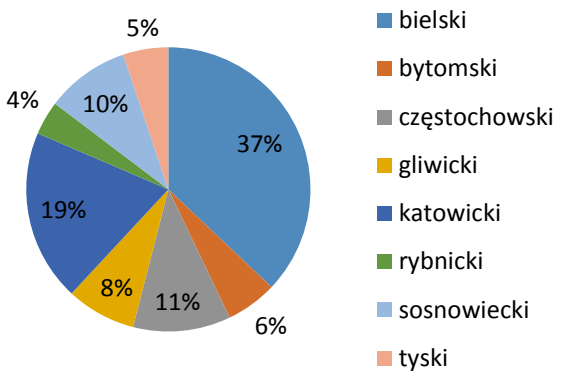
Rysunek 26. Liczba udzielonych noclegów turystom ogółem oraz turystom zagranicznym według województw w roku 2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015

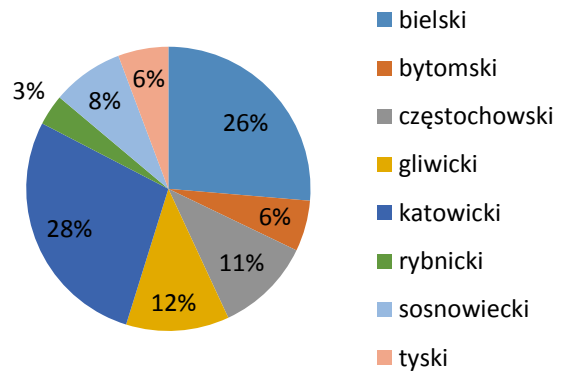
Analiza przestrzenna wielkości ruchu turystycznego w województwie śląskim na poziomie podregionów wykazuje silną dominację podregionu bielskiego oraz wysoki udział podregionu katowickiego. Najwięcej turystów korzystało z turystycznych obiektów noclegowych w 2014 r. w podregionie bielskim (blisko 748 tys. turystów, którym udzielono 2 367 tys. noclegów). Drugi wynik osiągnął podregion katowicki z blisko 394 tys. turystów, korzystających z 765 tys. noclegów. Poza nimi tylko podregion częstochowski przekroczył poziom 200 tys. turystów. Liczba nocujących turystów w pozostałych podregionach mieściła się w przedziale między 100 a 200 tys. turystów. Wyjątkiem był jedynie podregion rybnicki, który odwiedziło blisko 78 tys. turystów korzystających ze 156 tys. noclegów. Dominację podregionu bielskiego uwidacznia obliczenie udziału poszczególnych podregionów w wynikach województwa. Podregion bielski miał 37% udział w liczbie turystów oraz 51% w całości udzielonych noclegów. Podregion katowicki osiągnął 19% udział w liczebności turystów i 16% udział w ogóle noclegów. Pozostałe podregiony nie przekraczały 11% udziałów. W przypadku turystów zagranicznych i noclegów im udzielonych uwidacznia się minimalna przewaga podregionu katowickiego nad podregionem bielskim. W tym pierwszym nocowało ponad 89 tys. turystów zagranicznych korzystając z ponad 172 tys. noclegów. W tym drugim nocowało blisko 85 tys. turystów zagranicznych korzystając z prawie 169 tys. noclegów. Ich udziały oscylowały w przedziale 26-28%. Spośród pozostałych podregionów jedynie gliwicki (12%) i częstochowski (11%) przekroczyły dziesięcioprocentowy udział w ogóle turystów zagranicznych nocujących w województwie śląskim.

Rysunek 27. Udział turystów nocujących w podregionie w ogóle turystów nocujących w województwie śląskim w 2014r.

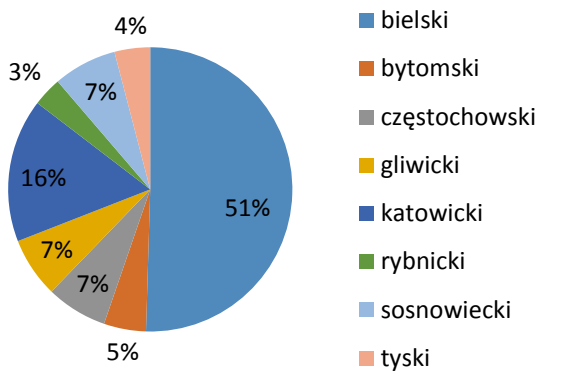
Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

Rysunek 28. Udział turystów zagranicznych nocujących w podregionie w ogóle turystów zagranicznych nocujących w województwie śląskim w 2014r.

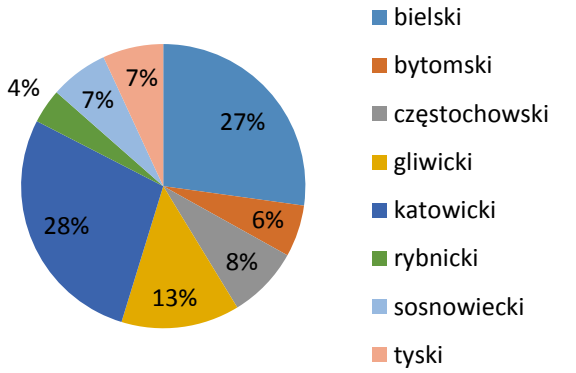
Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

Rysunek 29. Udział udzielonych turystom noclegów w podregionie w ogóle udzielonych turystom noclegów nocujących w województwie śląskim w 2014r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

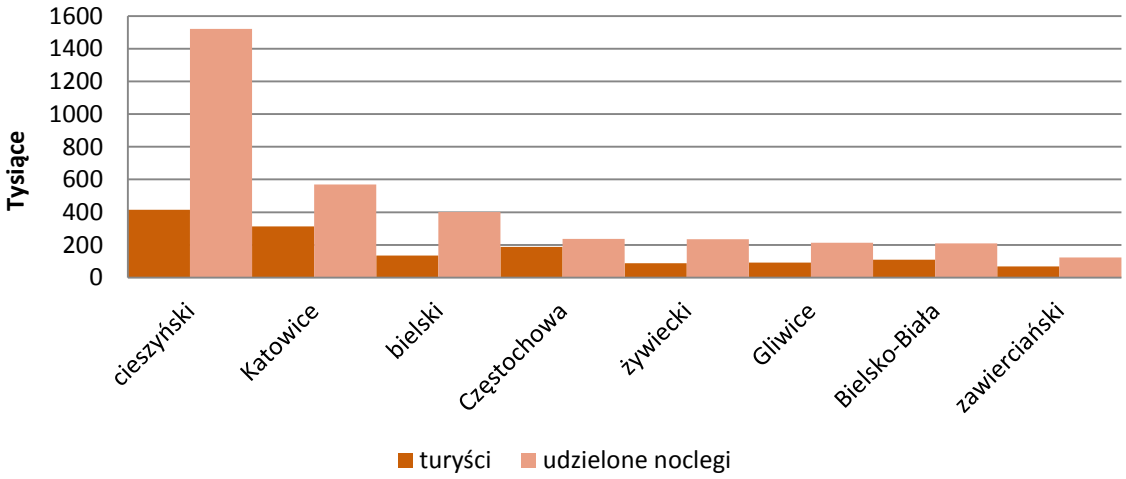
Rysunek 30. Udział udzielonych turystom zagranicznym noclegów w podregionie w ogóle udzielonych turystom zagranicznym noclegów nocujących w województwie śląskim w 2014r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

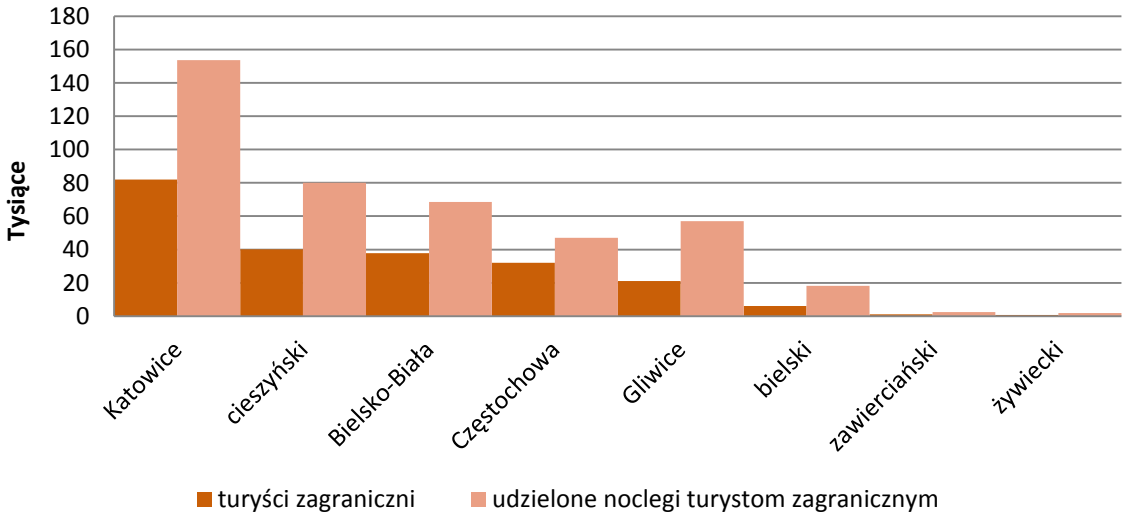
Główny Urząd Statystyczny opublikował ranking najsilniejszych turystycznie powiatów ziemskich i grodzkich pod względem udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych. W 2014 r. prowadziły miasta Warszawa i Kraków oraz powiat kołobrzeski, które notowały powyżej 4 mln noclegów. Spośród powiatów województwa śląskiego najwyższą pozycję uzyskał powiat cieszyński (8 pozycja z 1,5 mln udzielonych noclegów). Następne pozycje zajmowały Katowice (28 pozycja z blisko 570 tys. udzielonych noclegów) oraz powiat bielski (34 pozycja z 400 tysiącami udzielonych noclegów). W rankingu znalazły się jeszcze takie miasta i powiaty z województwa śląskiego jak Częstochowa, Gliwice, Bielsko-Biała, powiat żywiecki i zawierciański.

Rysunek 31. Liczba turystów oraz udzielonych noclegów w najczęściej odwiedzanych powiatach województwa śląskiego w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

Rysunek 32. Liczba turystów zagranicznych oraz udzielonych noclegów turystów zagranicznych w najczęściej odwiedzanych powiatach województwa śląskiego w 2014 r.

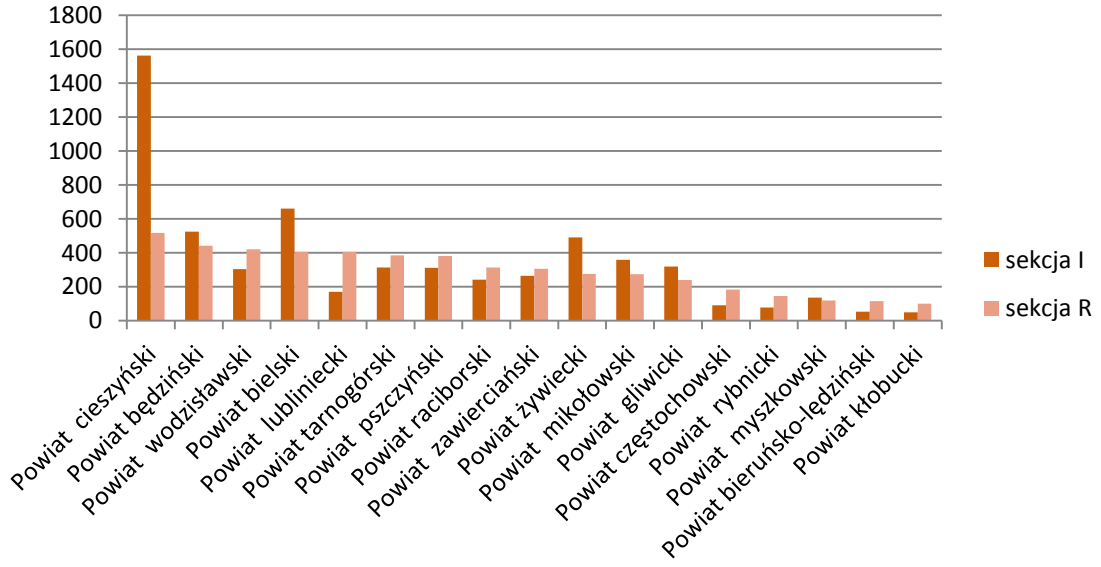
Źródło: opracowanie własne na podstawie „Turystyka w 2014 roku", Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.

Wśród najczęściej odwiedzanych powiatów województwa śląskiego, jak już wcześniej wspomniano, wyraźnie dominują pod względem liczby udzielonych noclegów powiat cieszyński i Katowice. Jednakże, gdy przyjrzeć się liczbie turystów, którzy odwiedzili powiat, ta dominacja nie jest już tak wyraźna, a powiat bielski ustępuje miejsca Częstochowie. Widoczne jest w przypadku powiatów ziemskich subregionu południowego zjawisko dłuższego przebywania w tym terenie. Odmiennie prezentuje się kwestia odwiedzin turystów zagranicznych w badanych powiatach. Najwyższa liczba udzielonych noclegów turystom zagranicznym cechowała Katowice, blisko połowę mniej noclegów charakteryzował powiat cieszyński. W przypadku liczby turystów zagranicznych oraz liczby udzielonych im noclegów nad powiatami ziemskimi dominowały powiaty grodzkie, przy czym w dwóch powiatach: żywieckim i zawierciańskim zanotowano znikomą obecność turystów pochodzących z zagranicy.

Gospodarka turystyczna

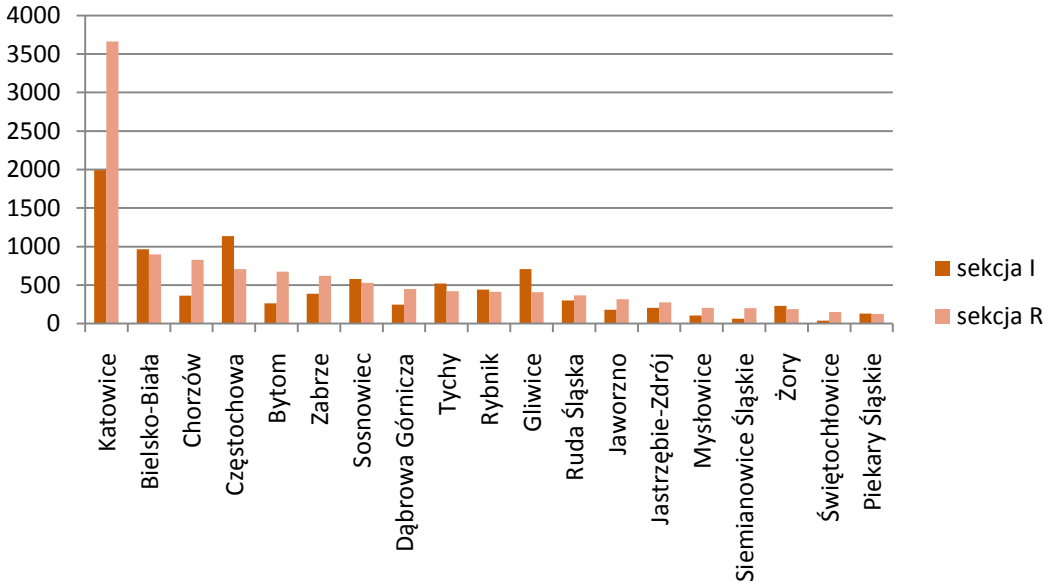
Na obszarze województwa śląskiego liczba pracujących w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) oraz kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) w 2014 r. wyniosła 33 304 osób, co stanowiło 2,6% osób pracujących w województwie. Najwięcej osób w ramach sekcji I oraz R w powiatach pracowało w Katowicach (5 653 os.), natomiast na drugim miejscu w kolejności w powiecie cieszyńskim (2 081 os.). W powiecie cieszyńskim w 2014 r. zdecydowanie więcej osób pracowało w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (75% pracujących w dwóch sekcjach), natomiast w Katowicach przeważał udział osób pracujących w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (65%). Liczba pracujących w sekcji R w Katowicach związana jest z dużą ilością obiektów kultury i rekreacji zlokalizowanych w tym mieście. Z kolei w południowej części województwa przeważają w zdecydowanej mierze turystyczne obiekty noclegowe, które zapewniają zatrudnienie w tym sektorze usług. Dysproporcje te świadczą m.in. o zróżnicowanym profilu usług turystycznych i okołoturystycznych oferowanych na tych obszarach.

Rysunek 33. Pracujący w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) oraz w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) według powiatów ziemskich w województwie śląskim w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

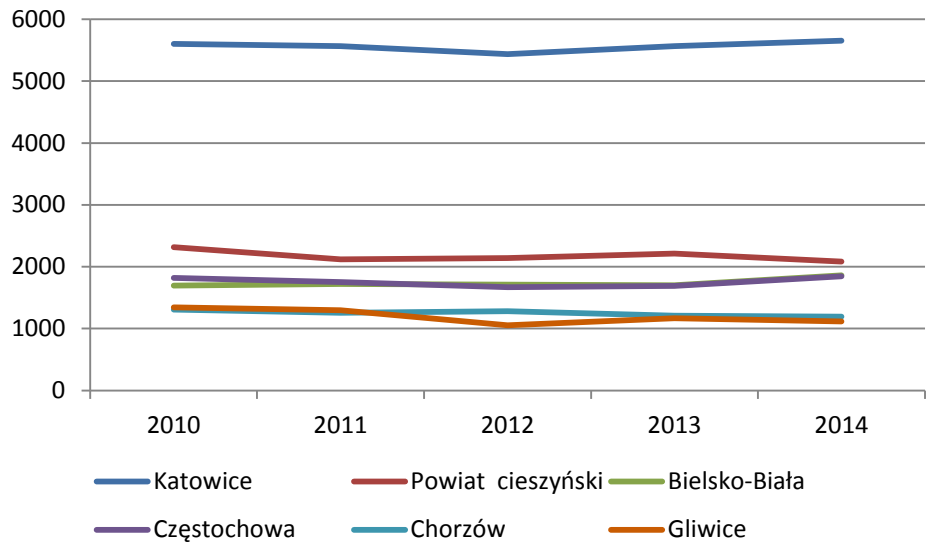
Rysunek 34. Pracujący w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) oraz w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) według miast na prawach powiatu w województwie śląskim w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W ramach sekcji I oraz R spadek liczby pracujących dotyczył lat 2010-2012. Od roku 2013 liczba pracujących w obydwu sekcjach zaczęła rosnąć.

Rysunek 35. Pracujący w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) oraz w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) według powiatów w województwie śląskim w latach 2010 – 2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Turystyka jest gałęzią gospodarki narodowej, która generuje znaczne dochody rzędu 5-6% PKB[19] na poziomie kraju z zatrudnieniem szacowanym na poziomie 4,7% ogółu pracujących.[20]

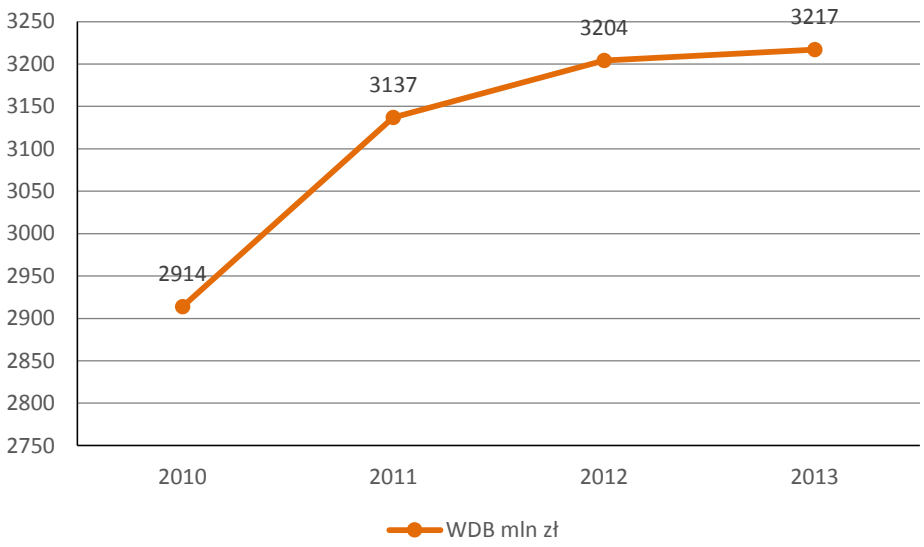
Na poziomie województwa udział procentowy wartości dodanej brutto wytworzonej tylko w ramach sekcji I oraz R w całości WDB[21] wytworzonego w województwie, każdego roku na przestrzeni lat 2010-2013 wynosił 2%. Jednak w przypadku wartości dodanej brutto wskazywany udział procentowy w ramach tylko dwóch najbardziej charakterystycznych sekcji, nie uwzględnia całości wytworzonej wartości wyrobów i usług w ramach branży turystycznej, które uwzględnione są pośrednio również w innych sekcjach Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Generalnie w ramach sekcji I oraz R wartość dodana brutto połowy województw w kraju w 2013 r. była niższa niż 1 302 mln zł. Najwyższą wartość WDB uzyskało w 2013 roku województwo mazowieckie (5 455 mln zł), na drugim miejscu uplasowało się województwo śląskie z wartością 3 217 mln zł, a na trzecim małopolskie (2 692 mln zł).

[19] Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. Produkt krajowy brutto równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Produkt krajowy brutto jest liczony w cenach rynkowych.

[20] Program rozwoju turystyki do 2020 r., Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa, sierpień 2015 r.

[21] Wartość Dodana Brutto (WDB) mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. Wartość dodana brutto stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim, jest wyrażona w cenach bazowych.

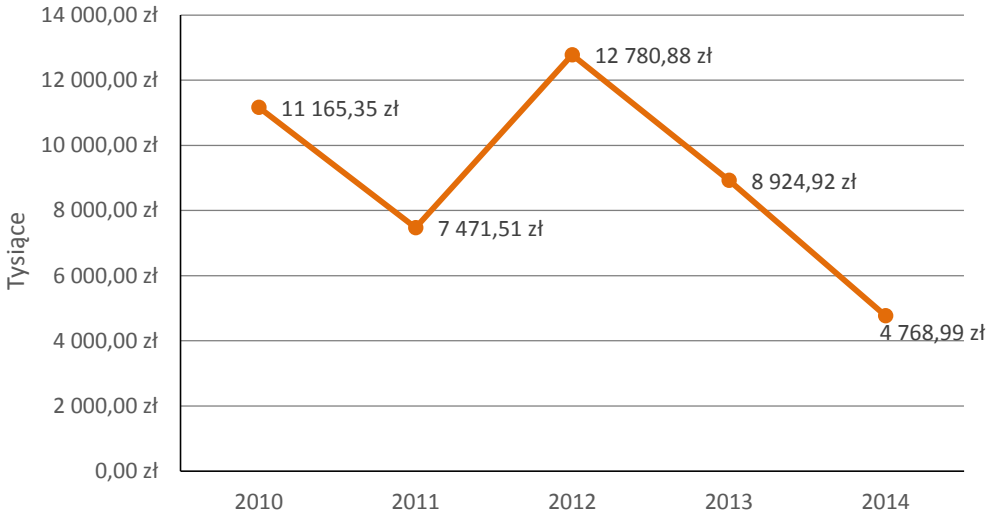
Rysunek 36. Wartość dodana brutto według sekcji PKD 2007 dla sekcji I oraz R w województwie śląskim w latach 2010-2013.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wydatki z budżetu województwa śląskiego w dziale klasyfikacji budżetowej – 630 Turystyka w województwie śląskim w latach 2010-2014 najwyższą wartość osiągnęły w roku 2012; 12 780 884 zł, w roku 2014 wydatki osiągnęły najniższą wartość w badanym okresie, tj. 4 768 993 zł i w następnym roku, tj. 2015 odnotowano dalszy spadek wydatków w tym obszarze (1 614 875 zł).

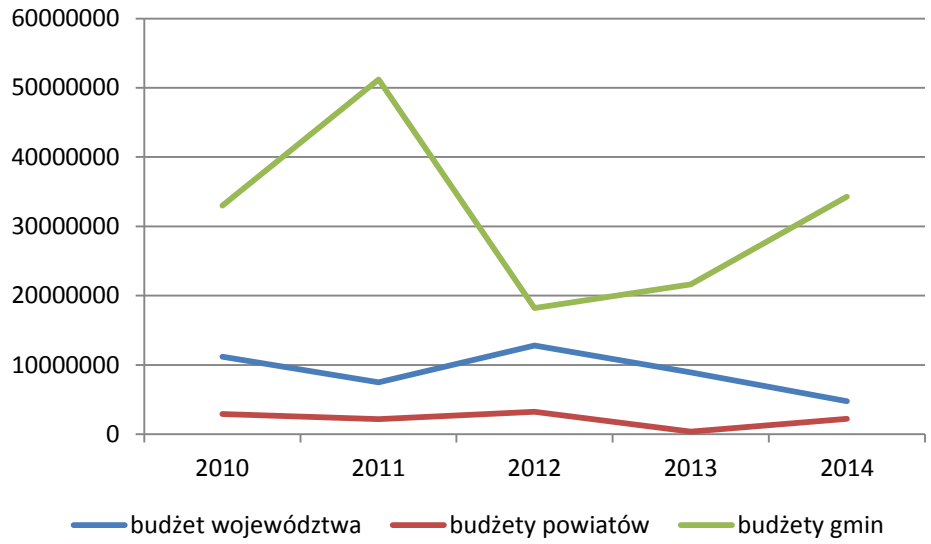
Rysunek 37. Wydatki budżetu województwa śląskiego w Dziale – 630 Turystyka w latach 2010-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

W trakcie lat 2010-2014 największe zmiany w wydatkowaniu środków w województwie śląskim w Dziale 630 dotyczyły budżetów gmin.

Rysunek 38. Wydatki budżetu w Dziale – 630 Turystyka w latach 2010-2014.

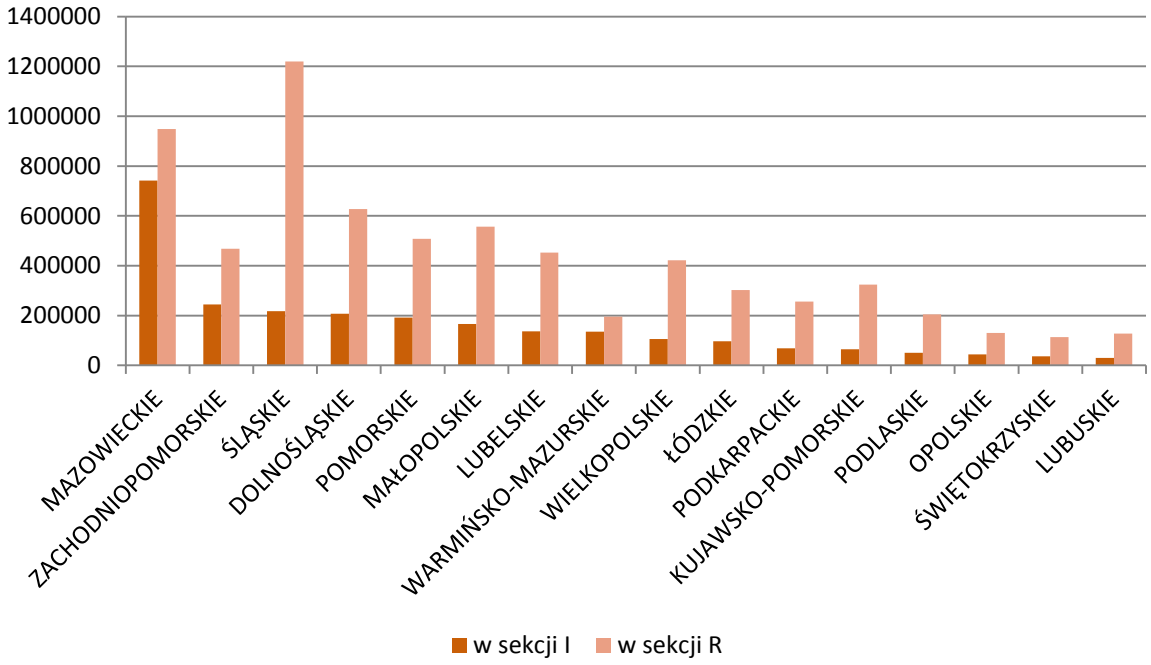

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Największy wzrost wydatków w ramach Działu 630 w latach 2010-2014 dotyczył województwa lubelskiego i małopolskiego. W województwie lubelskim wydatki w tym okresie wzrosły odpowiednio o nieco ponad 10 mln zł, natomiast w województwie małopolskim o 6,9 mln zł. W przypadku województwa śląskiego w porównaniu do roku 2010, w 2014 r. odnotowano spadek wydatków o 6,4 mln zł, większy spadek w tym zakresie dotyczył jedynie województwa łódzkiego (o 15,9 mln zł). Pod względem wielkości wydatków przypadających na jednego mieszkańca w budżetach województw w ramach Działu 630 – Turystyka, województwo śląskie w 2014 r. zajęło 10. pozycję. Najwięcej wydatków w ramach Działu 630 w przeliczeniu na jednego mieszkańca zrealizowano natomiast w województwie opolskim, warmińsko-mazurskim i lubelskim. Z kolei pod względem wydatków realizowanych w powiatach województw w Dziale 630 w 2014 r. województwo śląskie zajęło 5. pozycję, na trzech pierwszych pozycjach pod względem wydatków na turystykę znalazły się powiaty w województwie podlaskim, lubuskim i małopolskim. Najwyższe wydatki w Dziale 630 – Turystyka w gminach zrealizowano w 2014 r. w województwie pomorskim, zachodniopomorskim i podlaskim, gminy w województwie śląskim uplasowały się pod tym względem na pozycji 11.

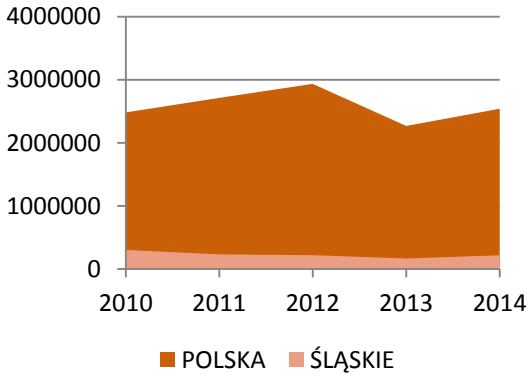
Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w sektorze publicznym i prywatnym w ramach sekcji I, czyli działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami wyniosła w 2014 r. w województwie śląskim 217 592 tys. zł i była to trzecia pozycja w kraju, po województwie mazowieckim i zachodniopomorskim. Znacznie więcej środków na inwestycje wydatkowano w ramach sekcji R, czyli działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją. Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w sekcji R w 2014 r. wyniosła 1 220 491 tys. zł i były to największe nakłady w całym kraju w porównaniu do pozostałych województw. Pod względem sumy wartości nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej wg sekcji I oraz R w 2014 r. zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym województwo śląskie osiągnęło drugą pozycję po województwie mazowieckim.

Rysunek 39. Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej wg sekcji PKD 2007 I oraz R w 2014 r.

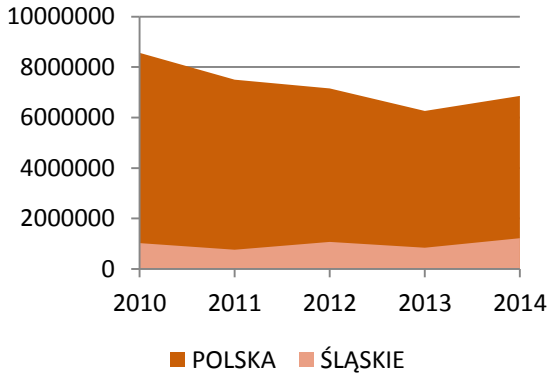
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rysunek 40. Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w sekcji I w latach 2010-2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Rysunek 41. Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w sekcji R w latach 2010-2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Wykorzystanie funduszy europejskich dostępnych w ramach RPO WSL 2007-2014

Na koniec 2015 roku w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013 wykorzystano 7,3 mld złotych, co w przeliczeniu na 1 mieszkańca dało kwotę dofinansowania w wysokości 1 598,96 zł.

Najwięcej środków wydatkowanych było na działania związane z transportem oraz z kulturą, turystyką i rewitalizacją (odpowiednio 23,6% i 23,2% ogółu środków). W następnej kolejności stosunkowo wysokie wsparcie udzielono w takich obszarach jak: B+R i przedsiębiorczość oraz środowisko. Wydatki per capita w ramach poszczególnych obszarów interwencji wahały się między 378,09 zł/os. (w przypadku Transportu) do 39,29 zł/os. (w przypadku Rozwoju zasobów ludzkich).

Tabela 7. Dofinansowanie udzielone w ramach RPO WSL 2007-2013 w podziale na obszary interwencji (stan na 31.12.2015 r.).

Obszar interwencji	Kody interwencji	Dofinansowanie ogółem (zł)	Dofinansowanie per capita (zł/os.)
Transport	KI 16-32	1 728 214 268,96	378,09
Energia	KI 33-43	282 756 628,82	61,86
Środowisko	KI 44-54	756 038 481,94	165,40
Kultura, turystyka, rewitalizacja	KI 55-61	1 692 802 386,03	370,35
Infrastruktura społeczna	KI 75-79	683 392 814,37	149,51
B+R i przedsiębiorczość	KI 1-9	1 356 186 669,71	296,70
Społeczeństwo informacyjne	KI 10-15	629 639 039,75	137,75
Rozwój zasobów ludzkich	KI 62-74, 80-80, 85-86	179 590 984,66	39,29
RAZEM		7 308 621 274,24	1 598,96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych SIMIK.

Na poziomie powiatów najwięcej środków trafiło do beneficjentów z siedzibą w Katowicach 1,1 mln zł) oraz powiecie tarnogórskim i Zabrzu (po ok. 0,4 mld zł). Na tych obszarach również najwyższy poziom osiągnęła wartość dofinansowania per capita (Katowice 3 616,57 zł/os., powiat tarnogórski 3 217,84 zł/os., Zabrze 2 503,91 zł/os.). Najmniej środków pozyskali beneficjenci z Mysłowic, Piekar Śląskich, Siemianowic Śląskich oraz Świętochłowic.

Partnerzy z województwa śląskiego realizowali, we współpracy z zagranicznymi partnerami, projekty turystyczne w ramach dwóch programów współpracy transgranicznej tj. *Programie Operacyjnym Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013* oraz *Programie Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska – Republika Słowacka 2007-2013.*

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dla projektów, w których uczestniczyli partnerzy z województwa śląskiego, zrealizowanych w ramach 2. Osi priorytetowej: *Rozwój społeczno-gospodarczy,* temat 1: *Rozwój współpracy transgranicznej w zakresie turystyki Programu Współpracy Transgranicznej Rzeczpospolita Polska-Republika Słowacka 2007-2013* wyniosło ok. 3,3 mln euro. Projekty z zakresu turystyki były również realizowane w ramach 3. Osi priorytetowej: *Wsparcie inicjatyw lokalnych (mikroprojekty).*

Dofinansowanie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dla projektów, w których uczestniczyli partnerzy z województwa śląskiego, zrealizowanych w ramach 2. Osi priorytetowej: *Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości i turystyki*, dziedzina wsparcia 2.2 *Wspieranie rozwoju turystyki Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013* wyniosło ok. 20,5 mln euro. Projekty z zakresu turystyki były również realizowane w ramach 3. Osi priorytetowej: *Wspieranie współpracy społeczności lokalnych,* dziedzina wsparcia 3.3 *Fundusz Mikroprojektów*.

Wizerunek województwa

Województwo śląskie często utożsamiane jest z Górnym Śląskiem i często takie są pierwsze skojarzenia respondentów odpowiadających na pytanie o asocjacje związane z regionem. Badanie wizerunku województwa śląskiego[22] przeprowadzone metodą CAWI w 2014 r. wykazało, że zarówno mieszkańcy województwa śląskiego jak i mieszkańcy pozostałych regionów Polski najczęściej kojarzą województwo śląskie z kopalniami i węglem, tradycyjnymi sektorami przemysłu jak górnictwo i hutnictwo oraz gwarą śląską, którą wskazywano zdecydowanie rzadziej. Najsilniejszym skojarzeniem nadal pozostaje węgiel i kopalnia (około połowy respondentów zarówno w przypadku mieszkańców województwa śląskiego jak i Polaków spoza regionu wskazało ten element regionalnej rzeczywistości). Mieszkańcy Polski (12%) rzadziej niż mieszkańcy regionu (29%) wskazywali także w pierwszym skojarzeniu na górnictwo, hutnictwo czy ogólnie przemysł. Spośród wszystkich badanych skojarzeń najczęściej wskazywano na takie asocjacje, które mieszczą się w kategorii przemysłu (ponad połowa respondentów zarówno z województwa jak i spoza), często pojawiały się także skojarzenia wiążące się z turystyką (18% w obu kategoriach respondentów) oraz kulturą i tradycją (13% mieszkańców województwa śląskiego i 17% mieszkańców Polski spoza regionu). Najrzadziej wskazywano na konotacje z gospodarką i rozwojem (7% mieszkańców województwa śląskiego oraz 2% spoza województwa).

Badanie turystycznej atrakcyjności województwa śląskiego obejmowało wskazanie najbardziej rozpoznawalnych obiektów. Mieszkańcy województwa śląskiego, podobnie jak i pozostali mieszkańcy Polski wskazywali na dwa obiekty najsilniej kojarzące się z badanym regionem. Były to Hala „Spodek”

[22] Badanie wizerunku województwa śląskiego Raport z badania TNS Polska Oddział Katowice dla DEMO Effective Launching, 29 kwietnia 2014 r.

oraz Stadion Śląski, chociaż oba częściej były wspominane przez mieszkańców województwa śląskiego. Aż 77% respondentów z województwa śląskiego wskazało na „Spodek" a 60% Stadion Śląski. W przypadku respondentów spoza województwa było to odpowiednio 61% i 51%. Pozostałe wskazania przekraczające udział 30% respondentów różniły się w zależności od miejsca zamieszkania respondenta. Mieszkańcy badanego regionu na 3. i 4. miejscu wskazali odpowiednio Park Śląski (41%) oraz grupę miejscowości wypoczynkowych ulokowanych w górach czyli Szczyrk, Korbielów, Wisła, Ustroń (35%). Z kolei mieszkańcy Polski spoza województwa śląskiego wskazali na tych miejscach Jasną Górę (49%) oraz zabytki techniki (34%). Obie grupy respondentów w podobnym stopniu rozpoznają obszary kulturowo-przyrodnicze, tzn. Jura Krakowsko-Częstochowska oraz Beskid Śląski i Żywiecki, więcej niż co czwarty respondent kojarzy te obszary z województwem śląskim. Nieco słabiej w obu grupach rozpoznawalne są Tyskie Browarium, Muzeum Śląskie oraz tutejsze zamki i pałace. Respondenci proszeni o wskazanie tych najważniejszych obiektów turystycznych, zarówno tych obecnych jak i z potencjałem na przyszłość, zgadzali się w tym punkcie, że obecnie najważniejszym znakiem rozpoznawczym województwa są zabytki techniki, skanseny górnicze, kopalnie i sztolnie. W innych kwestiach prezentowali odmienne zdanie. O ile dla mieszkańców Polski najważniejsze obecnie rozpoznawcze punkty stanowiły poza zabytkami techniki: Hala „Spodek", Beskid Śląski i Żywiecki, Stadion Śląski i Jasna Góra, o tyle mieszkańcy województwa śląskiego wskazali na kolejnych miejscach Park Śląski, unikatowe osiedla robotnicze, Beskid Śląski i Żywiecki oraz jeziora/zbiorniki Żywiecki, Pogoria, Sosina, Rybnicki. W przypadku wskazania elementów turystycznej mapy województwa śląskiego z potencjałem na przyszłość obie grupy respondentów wskazują na Jurę Krakowsko-Częstochowską oraz zabytki techniki, skanseny górnicze, kopalnie i sztolnie, przy czym mieszkańcy województwa śląskiego uznają je za najbardziej przyszłościowe. Respondenci pochodzący spoza regionu jako dwa najważniejsze wskazują Jasną Górę oraz miejscowości górskie takie jak Szczyrk, Korbielów, Wisła, Ustroń i Istebna. Respondenci pochodzący z badanego regionu wskazywali też na duży potencjał Muzeum Browaru „Żywiec", Park Śląski oraz unikatowe osiedla robotnicze. Respondenci z obu grup względnie wysoko oceniają również infrastrukturę turystyczną – średnia ocena mieszkańców Polski spoza województwa śląskiego – 3,8 (najwyższe oceny 4 i 5 przyznało 64% respondentów), średnia ocena mieszkańców województwa śląskiego – 3,9 (najwyższe oceny 4 i 5 przyznało 67% respondentów).

Badanie odpowiadało też na pytanie o to jaki obraz kulturowy jest najczęściej kojarzony z województwem śląskim. Najczęściej wymienianymi przez obie grupy respondentów elementami kultury badanego regionu były gwara śląska, kuchnia śląska, powstania śląskie, tradycyjny model rodziny oraz muzycy. Jednakże częściej to Polacy spoza badanego województwa (86%) wymieniali jako element charakterystyczny gwarę aniżeli mieszkańcy województwa śląskiego (77%). Częściej też wskazywali na powstania śląskie (49% – mieszkańcy innych województw, 41% – mieszkańcy województwa śląskiego). Tymczasem mieszkańcy badanego regionu w stosunku do pozostałych Polaków większą wagę przywiązywali do kuchni śląskiej (77% do 71%), tradycyjnego modelu rodziny (38% do 29%) oraz muzyków (34% do 24%). Istotnymi wartościami dla mieszkańców województwa śląskiego (ponad 15% wskazań) były także religijność, etos pracy i poczucie odrębności etnicznej. Pozostali Polacy uznali także za istotne kulturowe asocjacje województwa śląskiego (ponad 15% wskazań) takie jak: poczucie odrębności etnicznej oraz religijność. Respondenci poproszeni o wymienienie najistotniejszych obecnych znaków rozpoznawczych w zakresie tradycji i kultury województwa śląskiego wskazali jeden wspólny fragment kulturowej rzeczywistości, którym był umieszczony przez obie grupy na drugim miejscu etos pracy. Polacy zamieszkujący inne niż badany

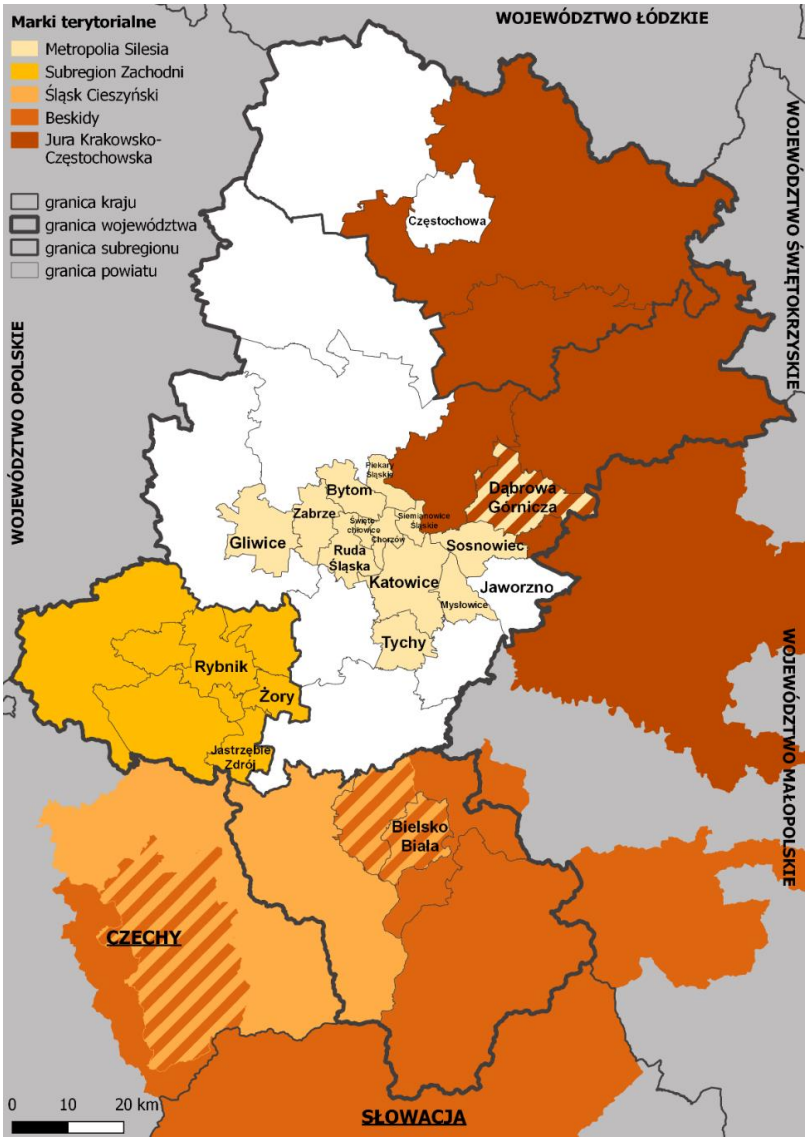
region wskazali jako najważniejszy element gwarę śląską, a na 3. miejscu innowacyjność i nowe technologie. Z kolei mieszkańcy województwa śląskiego wskazali przede wszystkim na poczucie odrębności etnicznej, a po etosie pracy znalazł się ośrodek festiwali i wydarzeń muzycznych. Respondenci różnicowali także znaki rozpoznawcze wartości kulturowych pod względem ich mocy obecnej i ich potencjału na przyszłość. Mieszkańcy Polski spoza województwa śląskiego uznają gwarę śląską za najistotniejszy znak rozpoznawczy regionu obecnie i jednocześnie mający najsilniejszy potencjał na rozwój w przyszłości. Na drugim i trzecim miejscu wskazali osobistości kultury i sztuki oraz kuchnię śląską. Tymczasem mieszkańcy województwa śląskiego uważają, że najmocniejszym w przyszłości znakiem rozpoznawczym w zakresie kultury województwa śląskiego będzie pozycja regionu jako ośrodka festiwali i wydarzeń muzycznych. Na drugim i trzecim miejscu wskazali odpowiednio osobistości kultury i sztuki oraz tutejszą religijność. Atrakcyjność województwa śląskiego jako regionu oferującego ciekawe wydarzenia kulturalne została oceniona w obu grupach respondentów na poziomie 3,9 (średni wynik odpowiedzi w grupach respondentów na pytanie o atrakcyjność wydarzeń kulturalnych, gdzie 5 oznacza najwyższą ocenę regionu jako zdecydowanie atrakcyjnego). 75% mieszkańców województwa śląskiego przyznało regionowi oceny 4 i 5, podczas gdy 71% mieszkańców spoza województwa również wskazało te oceny.

Województwo śląskie przedstawia się, zarówno jego mieszkańcom jak i respondentom spoza regionu, jako obszar atrakcyjny i interesujący pod względem turystycznym i kulturowym, jednakże nieodmiennie związanym z tradycjami przemysłowymi Górnego Śląska. Widoczne jest dostrzeganie jego odrębności w zakresie kulturowym (kuchnia, gwara), ale obraz nie ogranicza się jedynie do śląskości. Wyraźnie zauważane są wartości przyrodnicze w postaci Beskidu Śląskiego i Żywieckiego oraz religijne takie jak obszar Jasnej Góry. Wizerunek województwa śląskiego łączy w sobie elementy tradycyjne (takie jak religijność, tradycyjny model rodziny, czy tradycje etniczne Beskidów oraz przemysłowe) z elementami nowoczesnymi (takimi jak istnienie silnego ośrodka festiwali i wydarzeń muzycznych, obecność na tym terenie osobistości kultury i sztuki czy rozwijanie innowacyjności i nowych technologii).

Marki terytorialne w województwie śląskim

Województwo śląskie charakteryzują zróżnicowane walory turystyczne, które rozmieszczone są w różnych częściach regionu. Poszczególne obszary mają odrębny charakter i wymagają zindywidualizowanej strategii marketingowej, dostosowanej do ich specyfiki. Taka specyfika poszczególnych marek terytorialnych wynika z wyjątkowości i charakteru samego produktu turystycznego. Z kolei silne marki terytorialne scalają potencjał całego regionu, dlatego też wzmacnianie istniejących w województwie marek terytorialnych przyczynia się jednocześnie do promocji i kształtowania wizerunku całego województwa. W województwie śląskim zidentyfikowano pięć marek terytorialnych oferujących określone wartości koncepcji miejsca, tj.: na południu województwa – Beskidy i Śląsk Cieszyński, na zachodzie – Subregion Zachodni, na północy – Jura Krakowsko-Częstochowska, w centrum Metropolia Silesia. Każda z wymienionych marek terytorialnych różni się pod względem charakteryzujących ją potencjałów i problemów rozwojowych.

Rysunek 42. Marki terytorialne w województwie śląskim.

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 8. Marki terytorialne w województwie śląskim.

NAZWA MARKI TERYTORIALNEJ	ZASIĘG TERYTORIALNY MARKI	ISTNIEJĄCE WYKORZYSTYWANE POTENCJAŁY MARKI	ISTNIEJĄCE NIEWYKORZYSTANE POTENCJAŁY MARKI	GŁÓWNE PROBLEMY ROZWOJOWE MARKI
BESKIDY	Obszar powiatu bielskiego oraz powiatu żywieckiego (obszar działań Stowarzyszenia „Region Beskidy").	• Turystyka piesza i rowerowa; • sporty zimowe; • turystyka kulturowa (kultura wysoka); • turystyka rodzinna; • sporty ekstremalne; • walory przyrodniczo-krajobrazowe.	• Obszar Jeziora Żywieckiego; • kreowanie i sprzedaż produktów regionalnych; • ludzie – współpraca w zakresie rozwoju turystyki; • całosezonowość regionu Beskidów.	• Niska świadomość ludzi w kontekście turystyki jako siły napędowej gospodarki; • niewystarczający rozwój komunikacji i transportu publicznego; • słaba aktywność marketingowa na poziomie ponadlokalnym; • problemy z finansowaniem przedsięwzięć; • słabo rozwinięty sektor usług turystycznych; • zły stan powietrza, szczególnie w okresie grzewczym.
ŚLĄSK CIESZYŃSKI	Z polskiej strony: powiat cieszyński, zachodnią część powiatu bielskiego oraz miasto Bielsko-Biała, po stronie czeskiej z kolei: Okres Karwina, większą część Okresu Frydek-Mistek oraz miasto Ostrawa.	• Walory krajobrazowe i architektoniczne; • walory kulturowe i transgraniczne; • rozwinięta infrastruktura okołoturystyczna; • turystyka aktywna i kwalifikowana; • ciekawe osobistości z mikroregionu (np. Adam Małysz, Jerzy Pilch, Jan Kawulok, Jerzy Kukuczka czy Ewa Farna i Halina Młynkowa).	• Brak głównej oferty turystycznej marki; • niewykorzystywany potencjał rzeki Olzy; • transport kolejowy; • niewykorzystany potencjał Browaru Zamkowego w Cieszynie.	• Ograniczone środki na promocję; • problemy własnościowe obiektów i terenów; • brak touroperatorów sprzedających ofertę turystyczną mikroregionu; • niewystarczający rozwój komunikacji i transportu.
JURA KRAKOWSKO - CZĘSTOCHOWSKA	Powiaty – częstochowski, myszkowski, zawierciański, Dąbrowa Górnicza, będziński, olkuski, krakowski, chrzanowski.	• Walory przyrodniczo-krajobrazowe; • walory kulturowe; • Szlak Orlich Gniazd; • wspinaczka skałkowa; • turystyka piesza i rowerowa.	• Udostępnienie jaskiń; • wykorzystanie potencjału oferty pielgrzymkowej w celach turystycznych; • rozwój oferty zimowej regionu;	• Brak lub ograniczona możliwość finansowania zewnętrznego; • brak touroperatorów sprzedających ofertę turystyczną regionu; • problemy własnościowe obiektów i terenów;

			• udostępnienie i zagospodarowanie do celów turystycznych kamieniołomów (motocykle, quady, samochody); • lepsze udostępnienie turystyczne obszarów cennych i niepowtarzalnych przyrodniczo (np. pustynie) z jednoczesnym poszanowaniem ich ochrony; • budowa punktów i platform widokowych dla lepszego i ciekawszego wykorzystania walorów przyrodniczo-krajobrazowych.	• ograniczone środki na promocję regionu; • niewystarczający rozwój komunikacji i transportu publicznego; • niskie kompetencje i wiedza na temat możliwości rozwojowych i znaczenia turystyki na Jurze.
SUBREGION ZACHODNI (WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO)	Powiaty: raciborski, wodzisławski, rybnicki, miasta na prawach powiatu: Rybnik, Żory, Jastrzębie – Zdrój.	• Walory przyrodnicze; • turystyka rowerowa; • dziedzictwo kulturowe materialne (zamki, pałace, kościoły, układy urbanistyczne, architektura drewniana i przemysłowa); • turystyka wodna (spływy kajakowe, żeglarstwo); • turystyka miejska.	• Szczególny potencjał dla turystyki aktywnej i rekreacji na terenach zielonych; • silne zróżnicowanie potencjału; • mieszkańcy regionu, bliskość Metropolii Górnośląskiej; • tożsamość kulturowa (gwara, kulinaria); • kreowanie produktów turystycznych.	• Niewielka ilość unikalnych obiektów turystycznych; • inne regiony województwa śląskiego z lepszym potencjałem; • problemy z finansowaniem; • słaba infrastruktura i zagospodarowanie; • niewystarczająca współpraca branży turystycznej; • brak rozpoznawalności marki.
METROPOLIA SILESIA	13 miast na prawach powiatu, leżących na obszarze Metropolii Górnośląskiej tworzących Górnośląski Związek Metropolitalny (Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze).	• Duży rynek zbytu; atrakcyjność inwestycyjna regionu; • dogodne usytuowanie i rozbudowana sieć dróg; • zróżnicowana oferta turystyczna; • bogactwo oferty kulturalnej; • postindustrialne dziedzictwo.	• Większa integracja transportu publicznego i wspólny bilet na środki komunikacji publicznej w obrębie Metropolii; • utworzenie zintegrowanej infrastruktury rowerowej; • podniesienie rangi wydarzeń kulturalnych, a także tworzenie nowych, zdolnych skutecznie konkurować o publiczność, nie tylko lokalną;	• Brak spójnej polityki rozwoju i promocji; • brak funduszy na realizację przedsięwzięć; • zły stan powietrza, szczególnie w okresie grzewczym; • brak koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi miastami.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Podsumowanie wyników warsztatów z przedstawicielami jednostek samorządów terytorialnych oraz organizacji turystycznych

W ramach prac nad *Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+* Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego przeprowadził pięć warsztatów z jednostkami samorządu terytorialnego województwa śląskiego. Wydzielono pięć grup terytorialnych:

- Subregion południowy;
- Subregion zachodni;
- Subregion północny;
- Subregion centralny (Metropolia Górnośląska);
- Subregion centralny (otoczenie Metropolii Górnośląskiej).

Każdej z grup został poświęcony jeden warsztat, podczas którego omawiano następujące kwestie: jakie kluczowe typy turystyki rozwijają się na tym terytorium, jakimi kluczowymi potencjałami dysponuje dany obszar, jakie występują najważniejsze bariery oraz jakie powinno się przedsięwziąć istotne działania.

We wszystkich subregionach wskazywano na kluczową rolę turystyki aktywnej oraz kulturowej. W subregionie zachodnim i południowym wskazywano na szczególną rolę turystyki rodzinnej, przy czym w subregionie zachodnim ma ona najczęściej charakter weekendowy. Pozostałe obszary charakteryzowały się przynajmniej jednym typem turystyki, który w wysokim stopniu rozwijał się tylko na tym obszarze. W przypadku Metropolii Górnośląskiej jest to turystyka biznesowa, przedstawiciele samorządów otoczenia Metropolii wskazali na istotną wartość turystyki rowerowej, a w subregionie północnym ważkim czynnikiem okazała się turystyka religijna.

Wśród kluczowych potencjałów najczęściej wymieniano tereny leśne, parkowe i wodne oraz związaną z tym infrastrukturę, taką jak szlaki piesze, rowerowe, konne, miejsca do spływów kajakowych czy wspinaczki skałkowej. Zostały one wymienione jako kluczowe wszędzie poza Metropolią Górnośląską, przy czym w lepiej zagospodarowanych turystycznie subregionach północnym i południowym wskazywano na infrastrukturę niż na sam środowiskowy potencjał. Często wymieniano także jako potencjał kościoły, zamki i pałace (subregiony: zachodni, północny i otoczenie Metropolii), w tym przypadku należy zaznaczyć, że w subregionie północnym wskazano na produkt turystyczny jakimi są tamtejsze szlaki zamków i warowni. Każdy z wymienionych obszarów ma swoje silne wyróżniki wśród potencjałów. I tak dla subregionu północnego z pewnością są to tamtejsze sanktuaria, subregion południowy silnie wyróżnia się kulturą Beskidów oraz możliwością uprawiania sportów zimowych, a w subregionie zachodnim nastawienie na udostępnianie obiektów całym rodzinom i organizacja dla nich imprez. Silnym wyróżnikiem całego subregionu centralnego są obiekty industrialne o przeznaczeniu turystycznym, a samą Metropolię charakteryzuje wysoka dostępność komunikacyjna oraz obecność wielkich wydarzeń sportowych i kulturalnych.

Wśród wymienionych barier dla rozwoju turystyki najczęściej wskazywano problem z komunikacją i nawiązywaniem współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i III sektorem. Ta kwestia została poruszona na wszystkich warsztatach, nawet w subregionie południowym, który jest najsilniej

nastawiony na turystykę. Wśród barier często pojawiała się także słabość bądź niedostatek infrastruktury turystycznej (subregiony: południowy, północny oraz otoczenie Metropolii), podczas gdy w samej Metropolii Górnośląskiej najsilniej doskwierał niski poziom infrastruktury rowerowej. W subregionie południowym i północnym wskazywano na problem z zapewnieniem finansowania inwestycji. Innym problemem jest też zanieczyszczenie środowiska – ta kwestia pojawiała się w całym subregionie centralnym.

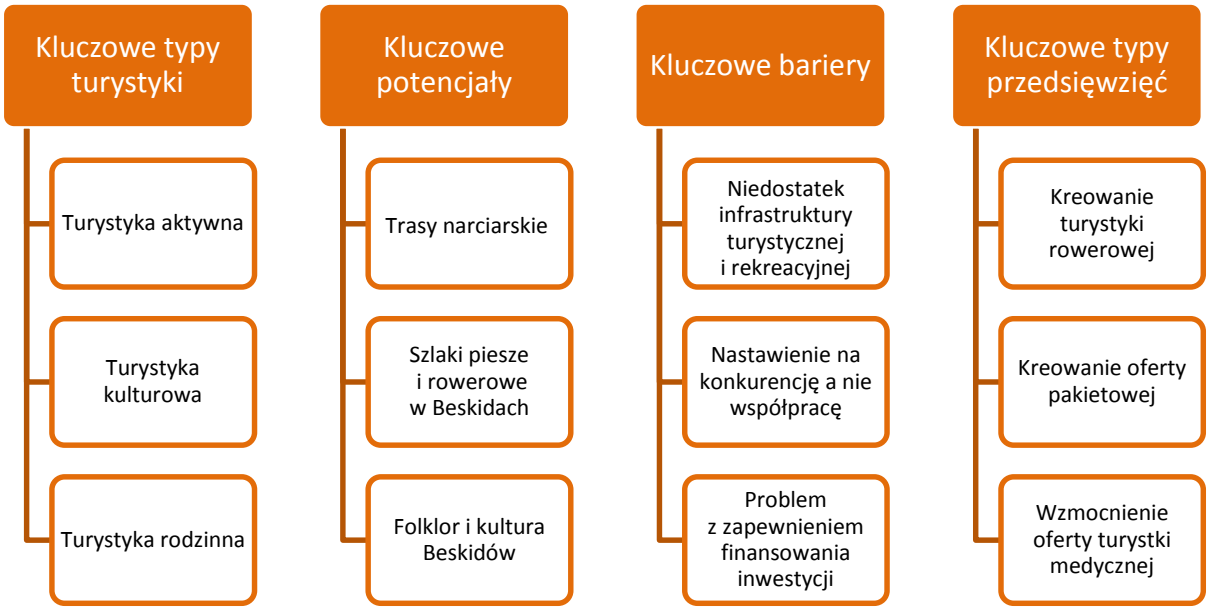
W celu wykorzystania potencjałów przy jednoczesnym przeciwstawieniu się barierom ograniczającym rozwój turystyki uczestnicy warsztatów wytypowali szereg istotnych działań. Często wskazywano na takie działania jak wspólna i spójna promocja (subregiony północny i zachodni), zagospodarowanie terenów wodnych (subregiony zachodni i otoczenie Metropolii), budowa infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej (subregiony północny i otoczenie Metropolii) oraz tworzenie oferty pakietowej (subregiony południowy i zachodni). W dwóch obszarach pojawia się też kwestia działań na rzecz rozwoju turystyki rowerowej (subregion południowy i Metropolia Górnośląska, przy czym w tej ostatniej planowane są działania na rzecz powiązania transportu rowerowego z innymi formami komunikacji). W Metropolii Górnośląskiej dużą wagę przywiązywano do roli komunikacji i jej integracji. W kilku przypadkach wskazywano także na funkcjonowanie już istniejących produktów turystycznych i położono nacisk na ich rozwój i podniesienie jakości. W przypadku subregionu południowego jest to wzmocnienie oferty turystyki medycznej, w subregionie północnym istnienie Szlaku Orlich Gniazd, a w Metropolii Górnośląskiej jest szereg różnorodnych obiektów i usług turystycznych.

SUBREGION ZACHODNI

Źródło: opracowanie własne.

SUBREGION POŁUDNIOWY

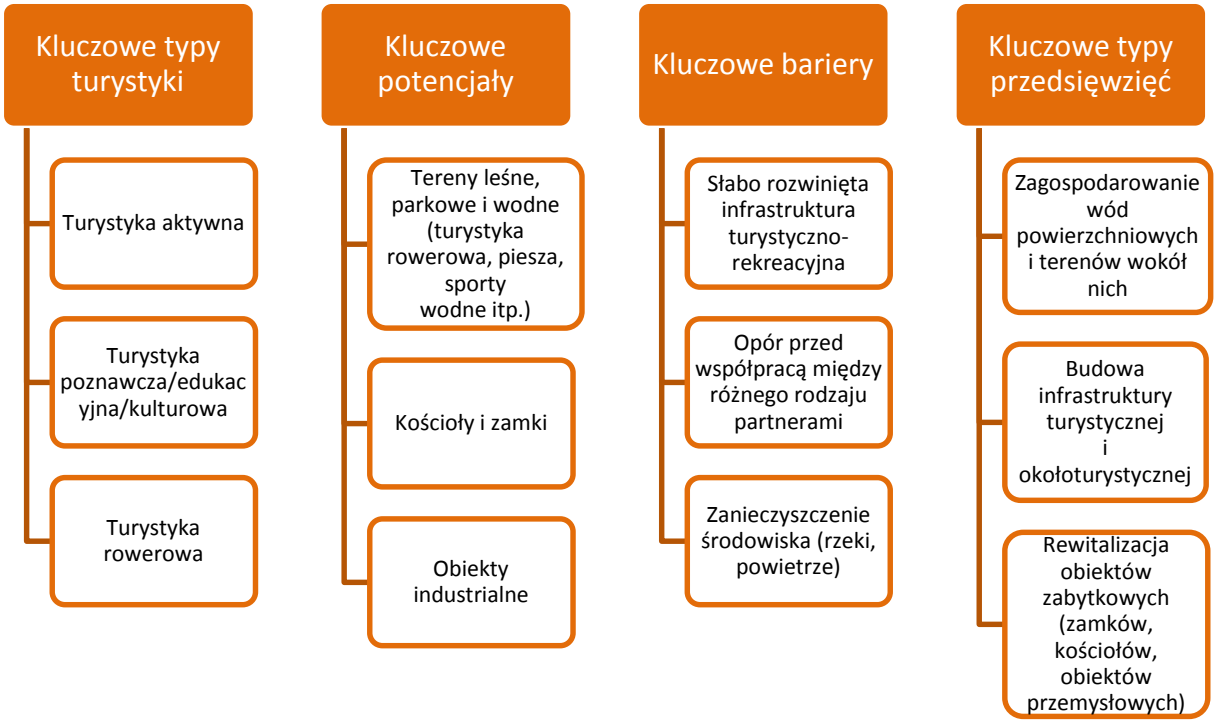
Źródło: opracowanie własne.

SUBREGION PÓŁNOCNY

Źródło: opracowanie własne.

SUBREGION CENTRALNY (otoczenie Metropolii Górnośląskiej)

Źródło: opracowanie własne.

SUBREGION CENTRALNY (Metropolia Górnośląska)

Źródło: opracowanie własne.

Analiza SWOT

SIŁY	SŁABOŚCI
Transgraniczne położenie na przecięciu głównych korytarzy transportowych o znaczeniu europejskim	Niewystarczająca współpraca branży turystycznej, naukowej i instytucji samorządowych
Gęsta sieć połączeń drogowych i kolejowych	Niewystarczający system monitoringu wewnętrznego i zewnętrznego ruchu turystycznego
Międzynarodowy Port Lotniczy „Katowice" w Pyrzowicach obsługujący ruch krajowy i międzynarodowy	Niskiej jakości infrastruktura turystyczna, w szczególności uzdrowiskowa, wczasowa
Różnorodność walorów przyrodniczych i kulturowych umożliwiająca rozwój różnych wyspecjalizowanych form turystyki	Zanieczyszczone środowisko naturalne, szczególnie niska jakość powietrza
Duży potencjał ludzki i rynek zbytu	Zły stan sanitarny wód w wielu rzekach i zbiornikach, które mogłyby pełnić funkcję turystyczno-rekreacyjną
Duża liczba produktów tradycyjnych	Trudności w uzyskiwaniu pozwoleń na realizację inwestycji (np. nieuregulowane prawo własności)
Szlak Zabytków Techniki – dobrze przygotowany produkt turystyczno-kulturowy	Niewielka liczba touroperatorów sprzedających regionalną ofertę turystyczną
Unikatowe w skali kraju dziedzictwo industrialne	Ograniczona dostępność do obiektów (np. prywatni właściciele, prawne ograniczenia)
Walory przyrodniczo-kulturowe Szlaku Orlich Gniazd ulokowanego na Jurze Częstochowsko-Krakowskiej	Brak spójnej sieci komunikacji publicznej dostosowanej do potrzeb turystów
Silny region pod względem liczby skierowanych do niego podróży krajowych	Brak jednolitego planu rozwoju ścieżek rowerowych
Walory przyrodniczo-kulturowe Beskidów	Niedostatek infrastruktury okołoturystycznej (np. brak parkingów, chodników)
Metropolia Górnośląska jako obszar koncentrujący turystykę biznesową	Nastawienie na konkurencję a nie na kooperację wśród podmiotów realizujących politykę turystyczną w regionie
Organizacja wydarzeń biznesowych stanowiących wizytówkę województwa (np. Europejski Kongres Gospodarczy)	Niskie kwalifikacje branży turystycznej oraz niskie zarobki powodujące ogromną fluktuację kadr
Rozwijający się sektor przemysłów kreatywnych (np. muzyka, design)	Brak dobrze przygotowanej, pakietowej oferty turystycznej i lokalnych touroperatorów
Wysoka jakość oferty kulturalnej, w tym kultury wysokiej (np. NOSPR, Muzeum Śląskie)	Brak oferty komplementarnej do oferty produktu podstawowego
Rozpoznawalne festiwale muzyczne (np. Tauron Nowa Muzyka, Off Festival)	Niskie kompetencje samorządu w zakresie kreowania i współpracy z sektorem turystycznym
Funkcjonujące organizacje i stowarzyszenia działające na rzecz współpracy transgranicznej (np. Euroregiony, EUWT TRITIA)	Brak edukacji turystycznej o regionie
Silny ośrodek turystyki religijnej na Jasnej Górze	Brak na Jurze infrastruktury, która może być wykorzystywana zimą (kiedy szlaki rowerowe i zamki są niedostępne)
Dziedzictwo kultury średniowiecznej – zamki, pałace i obiekty sakralne	Brak alternatywy w Beskidach w przypadku braku śniegu (brak tego typu infrastruktury)
Potencjał przyrodniczy rzek Odry i Wisły	Trudności we wzajemnym porozumiewaniu się między instytucjami ochrony środowiska i branżą turystyczną
Wzrost świadomości wśród aktorów lokalnych na temat wykorzystania walorów przyrodniczo – kulturowych dla rozwoju turystyki	Niedostateczny stan rozwoju infrastruktury ochrony środowiska na terenach atrakcyjnych turystycznie i rekreacyjnie (głównie na terenach górskich).

SZANSE	ZAGROŻENIA
Rosnące zainteresowanie atrakcjami turystycznymi w Polsce zarówno wśród turystów krajowych i zagranicznych	Brak zainteresowania ze strony inwestorów krajowych i zagranicznych
Rozwój edukacji regionalnej w szkołach	Brak działań ograniczających zanieczyszczenie powietrza
Docenianie turystyki jako istotnego działu gospodarki o charakterze interdyscyplinarnym	Ograniczony dostęp branży turystycznej do zewnętrznych źródeł finansowania
Moda na turystykę krajową	Silna konkurencyjność regionów Czech i Słowacji
Moda na produkty regionalne	Chaotyczna i niespójna polityka przestrzenna
Moda na aktywny i zdrowy styl życia	Niestabilność prawa i biurokracja
Wzmocnienie prawnej ochrony krajobrazu	Wizerunek województwa śląskiego jako regionu przemysłowego niekojarzącego się z turystyką
Rosnąca siła nabywcza społeczeństwa	Zmiany klimatyczne
Wdrażanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w zakresie tworzenia i sprzedaży oferty turystycznej	Niezrównoważony rozwój turystyki na obszarach przyrodniczo wrażliwych
Nominacja do Listy Światowego dziedzictwa UNESCO dla kopalń rud, srebra i ołowiu wraz z systemem gospodarowania wodami podziemnymi w Tarnowskich Górach	Brak wyznaczonych stref rozwoju funkcji turystyczno - rekreacyjnych na terenie parków krajobrazowych, brak planów ochrony parków krajobrazowych
Kreowanie nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych na terenach poprzemysłowych	

Wizja rozwoju turystyki

Województwo śląskie to region pełen pozytywnej energii…. gdzie turystyka jest jednym z **istotnych sektorów gospodarki**, której rozwój odbywa się w poszanowaniu zasad **zrównoważonego** rozwoju z wykorzystaniem bogactwa i **różnorodności walorów przyrodniczych i kulturowych w szczególności dziedzictwa postindustrialnego**, które daje turystom zarówno krajowym i zagranicznym oraz mieszkańcom regionu możliwość wypoczynku oraz **aktywnego i atrakcyjnego** spędzania wolnego czasu **przez cały rok**.

Rysunek 43: Wyznaczniki wizji turystyki w województwie śląskim.

Źródło: opracowanie własne.

Istotnymi elementami wizji rozwoju turystyki w województwie śląskim są gospodarka, różnorodność oraz dziedzictwo. Pierwszy z wymienionych elementów czyli gospodarka wskazuje na wielką wagę procesów ekonomicznych i ważki w nich udział turystyki. Rozwijający się sektor turystyczny powinien przyczyniać się do wzrostu zamożności mieszkańców regionu i zapewniać atrakcyjne miejsca zatrudnienia. Dla władz publicznych pod względem ekonomicznym sektor turystyczny jest istotny jako obszar kreacji pozytywnych asocjacji z regionem (przyciągających potencjalnych inwestorów i mieszkańców) oraz źródło dochodów. Gospodarcze funkcje segmentu turystyki w województwie śląskim są wspierane poprzez jego rozwój na bazie istniejących potencjałów. Duża waga należy się tutaj dziedzictwu, zarówno materialnemu jak i niematerialnemu, które stanowi wkład do budowania produktów turystycznych. Województwo śląskie dysponując istotnym wkładem w postaci dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, (w tym w szczególności spuścizną okresu intensywnej industrializacji) rozwija funkcje turystyczne w postaci różnorodnych produktów turystycznych. Trzecim elementem dopełniającym wizję rozwoju turystyki jest różnorodność oferty turystycznej, która daje możliwość spędzania wolnego czasu na wiele sposobów, to również nie jedna ale wiele marek turystycznych stanowiących o atrakcyjności województwa śląskiego. Zapewnienie różnorodnej oferty pozwoli zaspokoić potrzeby szerokiego spektrum turystów przy jednoczesnym skupieniu się na wybranych niszach turystycznych. Województwo śląskie jest zainteresowane uzyskaniem statusu lidera w szczególności w trzech sektorach turystyki: industrialnej, biznesowej oraz weekendowej.

Obszary, grupy problemów, cele i kierunki działań

Analiza efektów prac nad programem wykazała istnienie obszarów problemowych skupiających w sobie tematycznie podobne trudności rozwojowe działalności turystycznej. Wyszczególniono pięć obszarów problemowych obejmujących takie zakresy jak **produkt turystyczny, infrastruktura, kadry, marketing oraz wsparcie instytucjonalne/kooperacja.** Obejmują one najistotniejszą problematykę. Obszar problemowy dotyczący produktu turystycznego wskazuje na niełatwą materię tworzenia wysokiej jakości atrakcji turystycznych i powiązań wzajemnie między nimi oraz uzupełniającymi ją usługami. Kolejny ze wskazanych obszarów problemowych dotyczy infrastruktury i przedstawia szereg trudności związanych z tworzeniem wysokiej jakości infrastruktury turystycznej i jej utrzymywaniem, jak i infrastruktury okołoturystycznej mającej charakter komplementarny. W ten zakres wchodzić będą również działania mające na celu poprawę stanu środowiska naturalnego oraz wzmacniające integrację i jakość systemu transportowego. Ważnymi obszarami problemowymi są także te, które dotyczą kadr, marketingu oraz wsparcia instytucjonalnego/kooperacji. Wchodzą one w skład grupy problemów określonej wspólnym hasłem – system zarządzania, ponieważ w najsilniejszym stopniu dotyczą kadry zarządzającej rozwojem turystyki w regionie. Obszary problemowe wchodzące w skład tej grupy ukazują największe trudności dotyczące wzajemnej wymiany informacji i współpracy zarówno wewnątrz branży jak i między różnymi branżami, promowania usług i produktów turystycznych oraz podnoszenia kwalifikacji.

Na obszary problemowe dotyczące produktu turystycznego i infrastruktury oraz grupy obszarów dotyczącej zarządzania odpowiadają trzy cele Programu rozwoju turystyki w województwie śląskim.

Cel 1. Kreatywność w turystyce – udoskonalanie istniejących i tworzenie nowych produktów turystycznych oraz wzmacnianie marek terytorialnych – cel, który mają wypełnić działania ukierunkowane na tworzenie produktów turystycznych i ich rozwijanie w oparciu o dostępne przyrodniczo-kulturowe potencjały (w tym potencjał związany z dziedzictwem industrialnym regionu). Rozwijanie produktów powinno być ukierunkowane na wypełnienie oferty w wybranych typach turystyki (w szczególności dotyczy to turystyki weekendowej, rodzinnej, biznesowej oraz aktywnej).

Cel 2. Atrakcyjność i wysoki standard infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej – cel, który jest komplementarny w stosunku do wyżej wymienionego. Istotą realizacji tego celu jest nasycenie regionu infrastrukturą turystyczną i okołoturystyczną mającą umożliwić realizowanie produktów turystycznych wysokiej jakości. Działania podejmowane w ramach realizacji tego celu obejmują również zapewnienie dostępu do korzystania z produktów turystycznych (czy to pod względem ograniczeń komunikacyjnych czy też regulacji prawnego dostępu do miejsca).

Cel 3. Wzrost produktywności i sprawności sektora turystyki i podmiotów współpracujących – realizacja tego celu zakłada zbudowanie efektów w postaci rozwiniętej komunikacji i współpracy wewnątrz sektora turystycznego jak i samej branży z otoczeniem. Istotą tego celu jest także rozwinięta, rzetelna, spójna i bogata informacyjnie komunikacja z turystą. Osobnym kierunkiem wewnątrz celu jest samorozwój branży, doskonalenie i szkolenie jej kadr, które umożliwi przyczynienie się do realizacji wszystkich celów Programu.

Do każdego z obszarów łącznie w sposób horyzontalny zostali przyporządkowani odbiorcy i partnerzy realizacji poszczególnych działań, jak również planowane do realizacji projekty.

Tabela 9: Układ celów Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+.

Obszary	Grupy problemów	Cele	Kierunki działań	Odbiorcy	Partnerzy	Zakładane efekty działań	Projekty
Produkt turystyczny	**Produkt turystyczny**	**Kreatywność w turystyce – udoskonalanie istniejących i tworzenie nowych produktów turystycznych oraz wzmacnianie marek terytorialnych**	• Wsparcie rozwoju usług oferty turystyki weekendowej i rodzinnej, • Wykreowanie całorocznych produktów w zakresie turystyki aktywnej oraz kulturowej • Poprawa dostępności i budowa pakietowej oferty turystycznej • Rozwój produktów turystycznych opartych na zasobach dziedzictwa kuturowego i przyrodniczego, w tym industrialnego • Rozwój i powiązanie turystyki biznesowej z ofertą turystyki wypoczynkowej i kulturowej • Rozwój turystyki i oferty eventowej oraz przemysłu dużych wydarzeń • Wsparcie przedsiębiorczości w sektorze turystycznym i okołoturystycznym • Promocja istniejących marek terytorialnych	• Turyści krajowi • Turyści zagraniczni, w szczególności pochodzący z krajów sąsiednich • Mieszkańcy regionu • Rodziny z dziećmi • Turyści biznesowi • Młodzież szkół podstawowych i średnich • Studenci • Seniorzy • Turyści poszukujący aktywnej formy spędzania czasu • Osoby z niepełnosprawnościami • Turyści nastawieni na „ochronę zdrowia”	• ŚOT • Lokalne Organizacje Turystyczne • POT • Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego • Jednostki samorządu terytorialnego i ich związki i stowarzyszenia • Euroregiony • Touroperatorzy • Izby turystyczne • Instytucje kultury • Organizacje pozarządowe • Szkoły wyższe • Koleje Śląskie Sp. z o.o. • GTL S.A. • Organizatorzy transportu • Instytucje ochrony środowiska i ochrony przyrody • Media • Blogerzy • Przedsiębiorcy • PGL Lasy Państwowe, • Parki krajobrazowe • Lokalne Grupy Działania • Katowice Convention Bureau • Zarządcy lotnisk lokalnych	• Wzrost liczby produktów turystycznych • Wzrost liczby wydarzeń o zasięgu krajowym i międzynarodowym • Wzrost liczby przedsiębiorstw w branży turystycznej • Wzrost liczby podproduktów w ramach tworzonych produktów turystycznych • Wysoki standard przygotowanych produktów turystycznych • Wzrost liczby ofert pakietowych dostosowanych do grup docelowych • Wzrost rozpoznawalności marek terytorialnych	• Rozwój turystyki rowerowej MTB • Konsorcjum produktowe: Turystyka biznesowa • Rozwój i promocja produktu markowego Szlak Orlich Gniazd • Dalszy rozwój „Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego” (SZT) poprzez modyfikację rynku, produktu i elementów marketingu-mix • Rewitalizacja zabytkowej kolei wąskotorowej w Gminach Kuźnia Raciborska, Rybnik, Pilchowice na odcinku Pilchowice – Rudy – Rybnik Stodoły • Velo Silesia i Wiślana Trasa Rowerowa jako regionalne szlaki rowerowe • Wdrażanie Planu wsparcia i zarzadzania rozwojem Parku Śląskiego • Szlak przyrody województwa śląskiego • Dalszy rozwój Śląskiego Systemu Informacji Turystycznej • Beskidy latem, Beskidy zimą
Infrastruktura	**Infrastruktura**	**Atrakcyjność i wysoki standard infrasturktury turystycznej i okołoturystycznej**	• Budowa i modernizacja wysokiej jakości infrastruktury turystyki aktywnej w szczególności narciarskiej • Dostosowanie i rewitalizacja obiektów o walorach kulturowych oraz terenów poprzemysłowych			• Wysoka jakość infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej • Zwiększenie udogodnień dla turystów, w tym z niepełnosprawnościami	

			do potrzeb turystyki i rekreacji • Wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań techniczych i technologiczych w zakresie turystyki w tym ograniczających emisje zanieczyszczeń i zużycie energii oraz poprawiających bezpieczeństwo turystów • Budowa i modernizacja całorocznych obiektów turystyczno-rekrecyjnych pozwalających na uatrakcyjnienie istniejącej oferty z uwzględnieniem ograniczania presji na środowisko • Przygotowanie i udostępnienie obszarów chronionych do celów turystycznych z uwzględnieniem potrzeb ochrony walorów przyrodniczych • Rozbudowa i poprawa spójności sieci szlaków i dróg rowerowych (w tym wdrożenie standardu jakości i oznakowania) • Wspieranie na obszarach atrakcyjnych turystycznie transportu publicznego i jego dostosowanie do potrzeb ruchu turystycznego • Budowa i rozbudowa infrastruktury technicznej ułatwiającej dostępność do obiektów turystyki np. parkingi, chodniki oraz infrastruktury			• Wysoka dostępność miejsc atrakcyjnych turystycznie przy pomocy różorodnych form komunikacji transportowej • Spójny system szlaków turystycznych i dróg rowerowych o wysokim standardzie • Szeroki dostęp do komplementarnej infrastruktury turystycznej	

			zapewniającej ochronę środowiska • Dostosowanie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej do potrzeb osób z niepełnosprawnością				
Kadry	**System zarządzania**	**Wzrost produktywności i sprawności sektora turystyki i podmiotów współpracujących**	• Konsekwentne budowanie pozytywnego wizerunku regionu w oparciu o jego różnorodność • Stałe wsparcie tworzenia, produktów turystycznych, zarządzania nimi i promocji			• Wysokowykwalifikowana kadra branży turystycznej i administracji publicznej • Poprawa komunikacji pomiędzy sektorem publicznym a turystycznym oraz wewnątrzsektorowej (organizatorzy, przedsiębiorcy)	
Marketing			• Wdrożenie kampanii promocyjnych dedykowanych konkretnym grupom odbiorców w zależności od pory roku/pakietu/oferty				
Wsparcie instytucjonalne/ kooperacja			• Wzmocnienie kompetencji kadry branży turystycznej i administracji publicznej • Wspieranie stałych form współpracy międzysektorowej np. lokalne fora, organizacje turystycze itp. • Rozbudowa, standaryzacja i kompleksowość systemu i kanałów informacji turystycznej opartych na nowoczesnych technologiach informacyjnych • Opracowanie i wdrożenie programów edukacji regionalnej			• Wysoki stopień znajomości dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego regionu • Popularny, rzetelny, aktualny i nowoczesny system informacji turystycznej • Wzrost liczby spójnych, atrakcyjnych i odpowiednio ukierunkowanych kampanii promocyjnych	

Źródło: opracowanie własne.

Charakterystyka projektów

Poniżej przedstawiono charakterystykę projektów, które zostały wypracowane na warsztatach eksperckich i spotkaniach w trakcie prowadzonych prac nad Programem Rozwoju Turystyki.

1. Rozwój turystyki rowerowej MTB

Subregion południowy (Beskidy, Śląsk Cieszyński) nie posiadają charakterystycznego produktu turystycznego. Rozwiązaniem tego problemu stać się może rozwój rowerowej turystyki górskiej MTB (maratony, uphill, downhill, enduro, pumptruck). Przykładem może tu być – Kozia Góra, Bielsko-Biała, Stożek, Wisła. Istotą pomysłu będzie wyselekcjonowanie gór/wzniesień (z możliwie jednym właścicielem/zarządcą), które zagospodarowane zostaną niezbędną infrastrukturą oraz połączone systemem nieznakowanych/trackowanych tras MTB.

2. Konsorcjum produktowe: Turystyka biznesowa

Projekt ma na celu stworzenie konsorcjum produktowego (sieci/klastra), prowadzenie badań dotyczących wielkości i potencjału turystyki biznesowej, trendów i perspektyw rozwoju oraz organizację i promocję na imprezach branżowych; patronat dla najważniejszych odbywających się wydarzeń i wykorzystanie silnej marki gospodarczej regionu w budowaniu wizerunku biznesowego.

3. Rozwój i promocja produktu markowego Szlak Orlich Gniazd

W ramach projektu zostaną podjęte działania mające na celu dalszy rozwój i promocję Szlaku Orlich Gniazd. Działania te będą obejmować m. in.: podniesienie jakości świadczonych w ramach szlaku usług, rozwój subproduktów, również „pod dachem" i rozszerzenie oferty, poprawę komunikacji publicznej, w celu zwiększenia dostępności do atrakcji turystycznych oraz finansowanie wspólnej promocji.

4. Dalszy rozwój „Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego" (SZT) poprzez modyfikację rynku, produktu i elementów marketingu-mix

W kolejnych latach rozwój Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego (SZT) powinien być realizowany dalej poprzez trzy działania: modyfikację rynku tj. zwiększanie liczby użytkowników produktu, modyfikację produktu tj. zwiększanie zainteresowania nabywców poprzez podnoszenie jakości produktu oraz wprowadzanie nowych cech produktu, co może pobudzić zainteresowanie nabywców i modyfikację elementów marketingu mix tj. w odniesieniu do kanałów dystrybucji wprowadzanie produktu do nowych kanałów, zaś w odniesieniu do działań promocyjnych zwiększenie nakładów na promocję oraz modyfikację zasięgu i częstotliwości reklamy, a także

stosowanie promocji sprzedaży, sprzedaży osobistej, jak również rozszerzanie zakresu usług oferowanych nabywcom produktu.

5. Rewitalizacja zabytkowej kolei wąskotorowej w Gminach Kuźnia Raciborska, Rybnik, Pilchowice na odcinku Pilchowice – Rudy – Rybnik Stodoły

Celem przedsięwzięcia jest rewitalizacja kolejowego pasażerskiego transportu wąskotorowego na linii Pilchowice – Rudy – Rybnik Stodoły oraz podniesienie atrakcyjności gmin z punktu widzenia turystyki oraz dziedzictwa kulturowego. Kolej wąskotorowa na wnioskowanym odcinku w znaczącej części stanowi element linii Gliwice-Racibórz, wpisanej do Rejestru Zabytków Województwa Śląskiego pod nr A/1477/92. Obiektem zabytkowym jest zarówno układ torowy, jak i zabudowania dworcowe. Kolej wąskotorowa na tym obszarze posiada bardzo długą tradycję, stacja w Rudach znajduje się na Szlaku Zabytków Techniki.

6. Velo Silesia i Wiślana Trasa Rowerowa jako regionalne szlaki rowerowe

Projekt ma na celu utworzenia magistrali rowerowej łączącej wszystkie subregiony województwa śląskiego wykorzystującej nieczynne szlaki kolejowe (PKP, kolej piaskowa, kolej wąskotorowa) oraz istniejące/realizowane trasy rowerowe (Wiślana Trasa Rowerowa, Jura, EuroVelo 4).

7. Wdrażanie Planu wsparcia i zarzadzania rozwojem Parku Śląskiego

Realizacja koncepcji przyjętej przez Zarząd Województwa Śląskiego w zakresie modernizacji obecnej infrastruktury i dostosowanie jej do potrzeb mieszkańców. Planowane działania obejmują modernizację istniejących urządzeń oraz realizację nowych rozwiązań wzmacniających funkcje edukacyjne, rekreacyjne i kulturowe parku oraz liczne działania związane z zachowaniem jego korzystnego środowiskowego oddziaływania na Metropolię Górnośląską.

8. Szlak przyrody województwa śląskiego

Powstanie Szlaku Przyrody ma na celu połączenie kilkudziesięciu (15-20) różnego rodzaju obiektów przyrodniczych, ukazujących dziedzictwo przyrody ożywionej i nieożywionej województwa śląskiego. Przewiduje się wariantowe propozycje przebiegu szlaków, umożliwiające poznanie tajemnic historii rozwoju nieożywionych i żywych elementów przyrody. Efektem projektu będzie promocja kultury i postaw pro środowiskowych oraz wzrost świadomości edukacji regionalnej i podnoszenie wiedzy przyrodniczej. Wzmocnienie integracji i aktywizacji organów administracji rządowej i samorządowej oraz organizacji pozarządowych na rzecz wykorzystania i promocji dziedzictwa przyrodniczego województwa śląskiego przyczyni się również do poprawy wizerunku województwa śląskiego.

9. Dalszy rozwój Śląskiego Systemu Informacji Turystycznej

Istniejący system obejmuje zintegrowaną sieć punktów informacji turystycznej, platformy informatyczne i bazy danych oraz system oznakowania obszarów atrakcyjnych turystycznie. Dalszy rozwój, promocja i udoskonalanie funkcjonalności „Śląskiego Systemu Informacji Turystycznej" przyczyni się do jego większej rozpoznawalności w skali kraju oraz rozpropagowania atrakcji turystycznych regionu.

10. Beskidy latem, Beskidy zimą

Głównym celem projektu jest budowanie wizerunku regionu śląskiego jako destynacji z bogatą całoroczną ofertą turystyczną poprzez promocję atrakcji turystycznych zarówno w sezonie letnim jak i zimowym w południowej części województwa śląskiego. W ramach projektu przewidziano zarówno działania promocyjne, jak również inwestycyjne, w tym m. in. zagospodarowanie turystyczne wokół Jeziora Żywieckiego oraz budowę sieci ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą okołoturystyczną.

System realizacji

Podmiotem odpowiedzianym za realizację Programu będzie w głównej mierze Zarząd Województwa Śląskiego. Należy jednak mieć na uwadze że zakres zaproponowanych w dokumencie działań i projektów wykracza poza jego formalno-prawne kompetencje. Z tego też względu samorząd województwa będzie pełnił rolę realizatora oraz inicjatora, koordynatora i kooperanta.

W procesie realizacji istotna będzie także aktywność jednostek samorządu lokalnego oraz podmiotów sektora prywatnego i administracji rządowej, które w znacznej części są podmiotami realizującymi politykę rozwoju sektora i produktów turystycznych.

Rysunek 44. Rola samorządu w procesie realizacji Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim.

Źródło: opracowanie własne.

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+ będzie realizowany zgodnie z zasadami wdrażania określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+", tj. zasadami:

- partnerstwa – polityka regionalna województwa śląskiego będzie prowadzona przy współpracy licznych zaangażowanych aktorów regionalnych;
- programowania – proces prowadzenia polityki regionalnej odbywa się w kilku określonych etapach;
- zasadą zintegrowanego podejścia terytorialnego – ukierunkowana na wykorzystanie endogenicznego potencjału, zasobów terytorialnych i wiedzy, umożliwiająca realizację interwencji ukierunkowanych na wyzwania rozwojowe a jednocześnie precyzyjnie dostosowanych do lokalnych uwarunkowań koordynacji – obejmujące skorelowanie na poziomie województwa polityki rozwoju, w tym w wymiarze społeczno-gospodarczym z polityką przestrzenną, tak aby tworzyły spójny system planowania rozwoju;
- subsydiarności – poszczególne zadania będą podejmowane na możliwie najniższym szczeblu decyzyjnym;
- spójności – zakładająca zgodność dokumentów strategicznych i planistycznych z obowiązującymi krajowymi oraz europejskimi dokumentami programowymi;
- otwartości – możliwość aktualizacji zapisów Strategii w trakcie jej realizacji;
- zrównoważonego rozwoju – zakładająca, że rozwój społeczno-gospodarczy, w którym następuje proces integrowania działań politycznych, gospodarczych i społecznych, będzie odbywać się z zachowaniem równowagi przyrodniczej oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych, w celu zagwarantowania możliwości zaspokajania podstawowych

potrzeb poszczególnych społeczności lub obywateli zarówno współczesnego pokolenia, jak i przyszłych pokoleń;

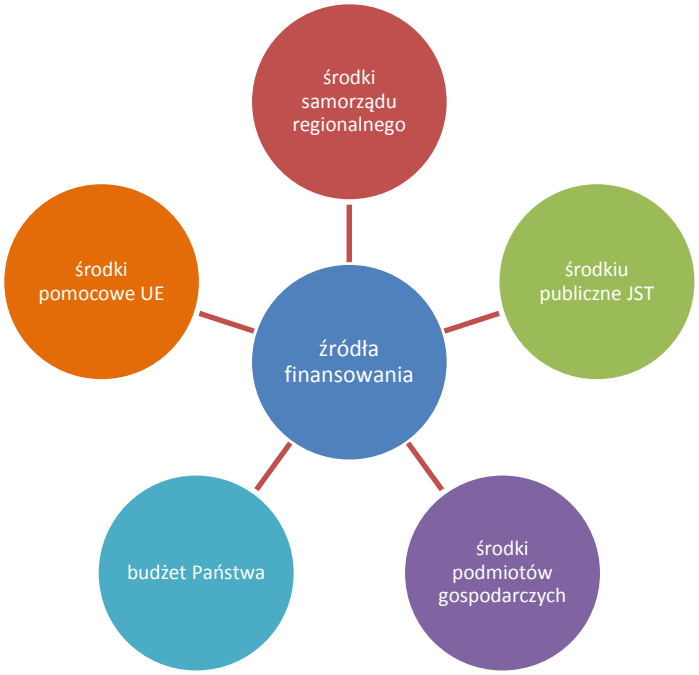
- przezorności (ostrożności) – podkreśla, że na wszystkich podmiotach ciąży obowiązek dołożenia należytej staranności w ocenie skutków, jakie dla środowiska może przynieść nowo podejmowana decyzja lub uruchamiana działalność, a rozwiązywanie problemów powinno następować już wtedy, gdy pojawia się uzasadnione prawdopodobieństwo zagrożenia;
- prewencji (zapobiegania) – przeciwdziałanie negatywnym skutkom dla środowiska powinno być podejmowane na etapie planowania (cele środowiskowe osiąga się przez działania wyprzedzające);
- stosowania najlepszych dostępnych technik (BAT).

Zasady te stanowią ramy realizacji samej Strategii jak i wynikających z nich strategii branżowych/sektorowych, programów, przedsięwzięć, celem optymalizacji efektów w zakresie wdrażania przyjętych celów i wydatkowania posiadanych środków.

Źródła finansowania realizacji Programu

Program Rozwoju Turystyki realizowany będzie przez wielu partnerów oraz liczne podmioty. Z tego też względu jego finansowanie opierać się będzie na zdywersyfikowanych źródłach.

Rysunek 45. Główne źródła finansowania Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+

Źródło: opracowanie własne.

Finansowanie działań i projektów odbywać się będzie w ramach budżetów podmiotów je realizujących. Należy jednak podkreślić, iż istotnym wyzwaniem będzie budowanie partnerstw w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków z budżetu państwa i budżetów samorządów terytorialnych na ich realizację.

W perspektywie roku 2020 samorząd województwa oraz samorządy lokalne skupić powinny wsparcie w głównej mierze na realizacji inwestycji okołoturystycznych, promocji turystycznej w kraju i za granicą, organizacji wizyt studyjnych oraz rozwoju systemu informacji turystycznej.

Głównymi środkami zewnętrznymi powinny być środki publiczne, w tym w szczególności:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 w szczególności w zakresie: Wsparcia rozwoju cyfrowych usług publicznych, Dziedzictwa kulturowego, Ochrony różnorodności biologicznej,
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020,
- krajowe środki budżetowe, pochodzące z budżetu ministerstw w tym w szczególności Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz podmiotów powołanych bądź upoważnionych do dystrybucji środków na zadania statutowe w obszarze rozwoju turystyki w tym: środki celowe będące w dyspozycji agend powołanych do realizacji określonych zadań,

- środki z programów współpracy międzynarodowej w ramach Europejskiej Współpracy Terytorialnej i Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa,
- z innych programów operacyjnych i ramowych Unii Europejskiej takich jak np.: COSME – programu na rzecz konkurencyjności przedsiębiorstw oraz MŚP, który zakłada m.in. poprawę warunków dla tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw, m.in. przez wsparcie poszczególnych sektorów, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki,
- Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego;
- środki dostępne w ramach Planu Junckera, Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych.

W ramach budżetu województwa na realizację Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+ przewidziano w kolejnych latach określoną pulę środków. Środki te zostały uwzględnione w planie finansowym poszczególnych wydziałów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego.

Tabela 10. Tabela finansowa realizacji Programu Rozwoju Turystyki w województwie śląskim 2020+.

Dokument	Planowane środki	Prognozowane środki	Źródło finansowania
	2017	2020	
Program Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+	3 946 750 zł	3 946 750 zł	budżet województwa

Źródło: opracowanie własne.

W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 możliwość finansowania niektórych projektów turystycznych lub działania pośrednio oddziaływujące na rynek turystyczny zostały uwzględnione w ramach osi priorytetowych: II Cyfrowe śląskie, III Konkurencyjność MŚP oraz V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów.

Tabela 11. Finansowanie zadań związanych z turystyką w ramach RPO WSL 2014-2020

Program	Oś priorytetowa	Działanie	Kwota (Euro)
Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014- 2020	**II Cyfrowe śląskie**	**2.1 Wsparcie rozwoju cyfrowych usług publicznych**	46 000 000
	III Konkurencyjność MŚP	**3.4 Dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości**	91 000 000
	V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	**5.3 Dziedzictwo kulturowe**	51 118 750

	5.4 Ochrona różnorodności biologicznej	37 868 095

Źródło: opracowanie własne.

Polsko-czeskie projekty z udziałem partnerów z obu stron granicy, z zakresu turystyki w ramach **Programu INTERREG V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020** mogą być realizowane w **osi priorytetowej 2: Rozwój potencjału przyrodniczego i kulturowego na rzecz wspierania zatrudnienia.** Łączne środki przeznaczone na działania w ramach 2 osi priorytetowej to ponad **135 mln euro** z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (łącznie ze środkami przeznaczonymi na połączenia drogowe poprawiające transgraniczną dostępność atrakcji przyrodniczych i kulturowych).

Tabela 12. Wybrane kategorie interwencji w ramach Programu INTERREG V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020.

Oś priorytetowa 2	Kod interwencji	Kwota w Euro
Rozwój potencjału zasobów przyrodniczych i kulturowych na rzecz wspierania zatrudnienia	090 Ścieżki rowerowe i piesze	20 802 771
	091 Rozwój i promowanie potencjału turystycznego obszarów przyrodniczych	11 944 506
	092 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych	10 722 909
	093 Rozwój i promowanie publicznych usług turystycznych	11 673 040
	094 Ochrona, rozwój i promowanie dóbr publicznych w dziedzinie kultury i dziedzictwa	29 589 800

Źródło: opracowanie własne.

Łączne środki przeznaczone na działania w ramach **Programu Współpracy Transgranicznej INTERREG V-A Polska – Słowacja 2014-2020;** 1 oś priorytetowa to **77,5 mln euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego** (łącznie ze środkami przeznaczonymi na dostosowanie do zmian klimatu, ochronę obszarów Natura 2000, ochronę bioróżnorodności, włączenie cyfrowe).

Tabela 13. Wybrane kategorie interwencji w ramach Programu Współpracy Transgranicznej INTERREG V-A Polska – Słowacja 2014-2020.

Oś priorytetowa 1	Kod interwencji	Kwota w Euro
Ochrona i rozwój dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru pogranicza	090 Ścieżki rowerowe i piesze	10 000 000
	091 Rozwój i promowanie potencjału turystycznego obszarów przyrodniczych	5 000 000
	092 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych	4 500 000
	093 Rozwój i promowanie publicznych usług turystycznych	4 500 000
	094 Ochrona, rozwój i promowanie dóbr publicznych w dziedzinie kultury i dziedzictwa	30 000 000

	095 Rozwój i promowanie usług publicznych w dziedzinie kultury i dziedzictwa	8 000 000

Źródło: opracowanie własne.

Ponadto działania w zakresie turystyki nie zostały uwzględnione wprost w ramach programów transnarodowych i międzyregionalnych Europejskiej Współpracy Terytorialnej, jednak tematykę tę można podejmować np. w kontekście rozwoju ekonomicznego lub zwiększania atrakcyjności regionów w ramach tych programów.

W zakresie poprawy jakości usług turystycznych niezwykle istotnym strumieniem środków będą środki podmiotów prywatnych realizujących własne projekty biznesowe jak również środki prywatne zaangażowane w ramach realizacji partnerstw publiczno-prywatnych.

Poniżej przedstawiono tabelę z potencjalnymi źródłami finansowania w podziale na cele Programu.

Tabela 14. Źródła finansowania projektów.

Cele	Źródła finansowania
Kreatywność w turystyce – udoskonalanie istniejących oraz tworzenie nowych produktów turystycznych	budżet województwa, budżety JST RPO WSL 2014-2020 Program Interreg V-A RCz – Polska 2014-2020 Program Interreg V-A Polska – Słowacja 2014-2020 PROW 2014-2020 PO Rybactwo i Morze 2014-2020 PO Inteligentny Rozwój PPP PO Polska Cyfrowa PO IŚ 2014-2020 WFOŚiGW w Katowicach
Atrakcyjność i wysoki standard infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej	budżet województwa, budżety JST RPO WSL 2014-2020 Program Interreg V-A RCz – Polska 2014-2020 Program Interreg V-A Polska – Słowacja 2014-2020 PROW 2014-2020 PO Rybactwo i Morze 2014-2020 PO Inteligentny Rozwój PPP PO Polska Cyfrowa PO IŚ 2014-2020 WFOŚiGW w Katowicach
Wzrost produktywności i sprawności sektora turystyki i podmiotów współpracujących	budżet województwa, budżety JST RPO WSL 2014-2020 Program Interreg V-A RCz – Polska 2014-2020 Program Interreg V-A Polska – Słowacja 2014-2020 PROW 2014-2020 PO Rybactwo i Morze 2014-2020 PO Inteligentny Rozwój PPP PO Polska Cyfrowa PO IŚ 2014-2020 WFOŚiGW w Katowicach

Źródło: opracowanie własne.

Monitoring i ewaluacja

Dla zapewnienia skuteczności powodzenia działań realizacyjnych niezbędne jest ciągłe monitorowanie postępów prac oraz warunków wpływających na możliwości realizacyjne Programu.

Zakłada się sporządzanie Raportu monitoringowego w okresach dwuletnich. Raport ten powinien stanowić wkład w monitorowanie strategii rozwoju województwa. Poza okresowymi Raportami zakłada się prowadzenie cyklicznych badań ruchu turystycznego oraz zadowolenia z poziomu świadczonych w regionie usług turystycznych.

Przyjęte przez Zarząd Województwa Raporty stanowić powinny podstawę do decyzji o ewentualnej korekcie celów i kierunków Programu.

Jednostką odpowiedzialną za przygotowanie Raportu będzie wydział właściwy ds. turystyki w strukturze organizacyjnej Urzędu Marszałkowskiego we współpracy z Śląska Organizacją Turystyczną.

Zakładane generalne efekty planowanych działań

- Wzrost dochodów uzyskiwanych z turystyki
- Wzrost liczby turystów krajowych i zagranicznych
- Wydłużenie pobytów turystów
- Wzrost zadowolenia z jakości usług turystycznych
- Pozytywny wizerunek województwa śląskiego jako miejsca atrakcyjnego turystycznie
- Wzrost liczby przedsiębiorstw obsługujących ruch turystyczny
- Wzrost liczby i wartości inwestycji w branży turystycznej
- Wzrost liczby miejsc pracy w sektorze turystyki

Tabela 15. Wskaźniki rezultatu realizacji Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+

Lp.	Nazwa wskaźnika	Rok 2014	Pożądany kierunek zmiany	Źródło
1	Wartość dodana brutto dla sekcji I i R (mln zł)	3 217	wzrost	BDL GUS
2	Liczba zatrudnionych w sekcjach I i R	33 304	wzrost	BDL GUS
3	Wartość nakładów inwestycyjnych w sekcjach I i R	1 438 083 000	wzrost	BDL GUS
4	Liczba turystów	2 017 940	wzrost	GUS
5	Liczba turystów zagranicznych	321 719	wzrost	GUS
6	Udział pobytów długookresowych w całości pobytów turystycznych	36%	wzrost	ŚOT

7	Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych	30,6%	wzrost	GUS
8	Liczba powiatów województwa śląskiego wśród 15 powiatów z największą liczbą udzielonych noclegów w Polsce	1	wzrost	GUS
9	Odsetek mieszkańców woj. śląskiego mających pozytywne skojarzenia z województwem śląskim	79,5	wzrost	Badanie CATI (Monitoring Strategii „Śląskie 2020+")
10	Liczba spotkań konferencyjnych i innych wydarzeń biznesowych na terenie Katowic	7 042	wzrost	Cieślikowski K.: Raport. Rynek turystyki biznesowej w Katowicach w 2014 roku. Badanie rynkowe uczestników spotkań konferencyjnych. Katowice Convention Bureau, Katowice 2015
11	Uczestnicy spotkań konferencyjnych i wydarzeń biznesowych na terenie Katowic	528 150	wzrost	Cieślikowski K.: Raport. Rynek turystyki biznesowej w Katowicach w 2014 roku. Badanie rynkowe uczestników spotkań konferencyjnych. Katowice Convention Bureau, Katowice 2015
12	Gęstość ścieżek rowerowych na 10 tys. km^2	526	wzrost	BDL GUS
13	Widzowie i słuchacze teatrów i instytucji muzycznych na 1 tys. mieszkańców – pozycja wśród województw	6. pozycja	wzrost	BDL GUS
14	Liczba wystaw międzynarodowych w województwie – pozycja wśród województw	6. pozycja	wzrost	BDL GUS
15	Liczba wystaw za granicą – pozycja wśród województw	4. pozycja	wzrost	BDL GUS
16	Ruch pasażerski w porcie lotniczym w Pyrzowicach (przyjazdy/wyjazdy)	1,32 mln/1,35 mln	wzrost	BDL GUS
17	Udział ilości pasażerów korzystających z portu lotniczego w Pyrzowicach w ogóle pasażerów obsłużonych przez wszystkie porty lotnicze w Polsce – pozycja wśród województw	4. pozycja	wzrost	BDL GUS

Źródło: opracowanie własne.

Poza wskaźnikami rezultatu będą również monitorowane wskaźniki produktu, które zapewnią mierzenie realizacji projektów.

Tabela 16.Wskaźniki produktu realizacji projektów.

Lp.	Projekt	Nazwa wskaźników	Jednostka
1	Rozwój turystyki rowerowej MTB	Długość tras rowerowych MTB	km
2	Konsorcjum produktowe: Turystyka biznesowa	Liczba partnerów włączonych do konsorcjum produktowego: Turystyka biznesowa w woj. śląskim	podmiot
3	Rozwój i promocja produktu markowego Szlak Orlich Gniazd	Liczba osób korzystających w ciągu roku z oferty Szlaku Orlich Gniazd	osoba
4	Dalszy rozwój Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego (SZT) poprzez modyfikację rynku, produktu i elementów marketingu-mix	Liczba osób korzystających w ciągu roku z oferty Szlaku Zabytków Techniki województwa śląskiego	osoba
		Liczba nowych subszlaków na Szlaku Zabytków Techniki	subszlak
5	Rewitalizacja zabytkowej kolei wąskotorowej w Gminach Kuźnia Raciborska, Rybnik, Pilchowice na odcinku Pilchowice – Rudy – Rybnik Stodoły	Liczba osób korzystających w ciągu roku z kolejki wąskotorowej	osoba
6	Velo Silesia i Wiślana Trasa Rowerowa jako regionalne szlaki rowerowe	Długość tras rowerowych w ramach Velo Silesia	km
7	Wdrażanie Planu wsparcia i zarzadzania rozwojem Parku Śląskiego	Liczba zrealizowanych projektów wpisanych do Planu wsparcia i zarzadzania rozwojem Parku Śląskiego	projekt
8	Szlak przyrody województwa śląskiego	Liczba obiektów przyrodniczych przyłączonych do Szlaku Przyrody Województwa Śląskiego	obiekt
9	Dalszy rozwój Śląskiego Systemu Informacji Turystycznej	Liczba użytkowników Śląskiego Systemu Informacji Turystycznej	użytkownik
10	Beskidy latem, Beskidy zimą	Liczba turystów w obiektach ogółem w ciągu roku w subregionie południowym	osoba

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 17.Spójność z regionalnymi i krajowymi dokumentami strategicznymi.

Obszary	Cele	Cele zawarte w dokumentach strategicznych wyższego rzędu
Produkt turystyczny	**Kreatywność w turystyce** – udoskonalanie istniejących i tworzenie nowych **produktów turystycznych** oraz wzmacnianie **marek terytorialnych**	***Strategia Europa 2020.*** Priorytet: Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.
		Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Projekt. Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną; Obszar: Ekspansja zagraniczna; Kierunek interwencji: 1. Wzmocnienie rozpoznawalności polskich produktów, marki „Polska" oraz Marki Polskiej Gospodarki. Obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii Kapitał ludzki i społeczny; Kierunek interwencji: 4. Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.
		Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów. Kierunek działania: 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne.
		Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku. Cel operacyjny 1: Rozwój innowacyjności, atrakcyjności, jakości usług i produktów turystycznych jako czynnika konkurencyjnej gospodarki; Cel operacyjny 2: Wzmocnienie aktywności społecznej i przedsiębiorczości w sektorze turystyki oraz zwiększenie kompetencji kadr; Cel operacyjny 3: Promocja priorytetowych obszarów produktów turystycznych kraju i regionów oraz specjalizacji gospodarczych opartych na turystyce.
		Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020. Cel III: Polska południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjały makroregionu
		Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+" Cel operacyjny D.1.: Współpraca z partnerami w otoczeniu; Cel operacyjny D.2.: Atrakcyjny wizerunek województwa śląskiego.
Infrastruktura	**Atrakcyjność** i wysoki standard **infrastruktury turystycznej** i okołoturystycznej	***Strategia Europa 2020.*** Priorytet: Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.
		Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Projekt. Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną; Obszar: Ekspansja zagraniczna; Kierunek interwencji: 1. Wzmocnienie rozpoznawalności polskich produktów, marki „Polska" oraz Marki Polskiej Gospodarki.
		Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; Kierunek działania: 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne.
		Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku. Cel operacyjny 4: Zagospodarowanie i modernizacja przestrzeni dla rozwoju turystyki i infrastruktury turystycznej, przy zachowaniu

		zasad zrównoważonego rozwoju i przepisów ochrony środowiska.
		Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020. Cel III: Polska południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjały makroregionu.
		Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+" Cel operacyjny: B.1. Poprawa kondycji zdrowotnej mieszkańców województwa.
Kadry	Wzrost **produktywności** i sprawności **sektora** turystyki i podmiotów współpracujących	***Strategia Europa 2020.*** Priorytet: Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.
Marketing		***Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Projekt.*** Cel szczegółowy I – Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną; Obszar: Ekspansja zagraniczna; Kierunek interwencji: 1. Wzmocnienie rozpoznawalności polskich produktów, marki „Polska" oraz Marki Polskiej Gospodarki.
		Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie. Cel 1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; Kierunek działania: 1.3. Budowa podstaw konkurencyjności województw – działania tematyczne.
Wsparcie instytucjonalne/ kooperacja		***Program Rozwoju Turystyki do 2020 roku.*** Cel operacyjny 1: Rozwój innowacyjności, atrakcyjności, jakości usług i produktów turystycznych jako czynnika konkurencyjnej gospodarki; Cel operacyjny 2: Wzmocnienie aktywności społecznej i przedsiębiorczości w sektorze turystyki oraz zwiększenie kompetencji kadr; Cel operacyjny 3: Promocja priorytetowych obszarów produktów turystycznych kraju i regionów oraz specjalizacji gospodarczych opartych na turystyce.
		Strategia Rozwoju Polski Południowej do roku 2020. Cel III: Polska południowa miejscem przyciągającym ludzi, podmioty i inicjatywy wzmacniające potencjały makroregionu.
		Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+" Cel operacyjny D.1.: Współpraca z partnerami w otoczeniu; Cel operacyjny D.2.: Atrakcyjny wizerunek województwa śląskiego.

Źródło: opracowanie własne.

Spis rysunków

Rysunek 1. PKB na 1 mieszkańca w relacji do średniej wojewódzkiej oraz zmiana w latach 2010-2013. 6
Rysunek 2. WDB na 1 pracującego w relacji do średniej wojewódzkiej oraz według grup sekcji PKD 2007 w podregionach województwa śląskiego w 2013 roku. 6
Rysunek 3.Zmiany liczby ludności w latach 2000-2015. 7
Rysunek 4. Skumulowane saldo migracji na pobyt stały za lata 2000-2014. 8
Rysunek 5 .Emisja zanieczyszczeń pyłowych i gazowych (bez dwutlenku węgla) z zakładów szczególnie uciążliwych w latach 2006-2015. 9
Rysunek 6.Korytarze rozwoju sieci transportowych w województwie śląskim. 11
Rysunek 7. Szlak Architektury Drewnianej. 17
Rysunek 8. Szlak Zabytków Techniki. 18
Rysunek 9. Szlak Kulinarny „Śląskie Smaki". 19
Rysunek 10. Przebieg Szlaku Orlich Gniazd, Głównego Szlaku Beskidzkiego, Małego Szlaku Beskidzkiego, i Wiślanej Trasy Rowerowej. 20
Rysunek 11. Szlak Orlich Gniazd. 20
Rysunek 12. Liczba turystycznych obiektów noclegowych w województwie śląskim w 2010 i 2014 r. 23
Rysunek 13. Udział turystycznych obiektów noclegowych w podregionach województwa śląskiego w 2014 r. 24
Rysunek 14. Liczba hoteli wg kategorii w województwie śląskim w 2014 r. 24
Rysunek 15. Liczba hoteli według kategorii w podregionach województwa śląskiego w 2014 r. 25
Rysunek 16. Liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach noclegowych w województwie śląskim w 2014 r. 25
Rysunek 17. Liczba placówek gastronomicznych w turystycznych obiektach noclegowych w latach 2010-2014 w województwie śląskim. 26
Rysunek 18. Przychody z działalności gastronomicznej w województwie śląskim w 2014 r.. 27
Rysunek 19. Liczba podróży krótko- i długookresowych w podziale na województwa w 2014 r (liczba podróży podana w tysiącach). 29
Rysunek 20. Liczba turystów odwiedzających województwo śląskie w latach 2008 – 2015. 30
Rysunek 21. Natężenie ruchu turystycznego w poszczególnych porach roku w województwie śląskim w latach 2011-2015. 30
Rysunek 22. Liczba turystów ogółem i turystów zagranicznych nocujących w turystycznych obiektach noclegowych w regionach Polski w 2014 r. 31
Rysunek 23. Natężenie ruchu turystycznego w poszczególnych miesiącach w wybranych województwach w 2014 r.. 32
Rysunek 24. Natężenie ruchu turystów zagranicznych w poszczególnych miesiącach w wybranych województwach w 2014 r.. 32
Rysunek 25. Liczba turystów zagranicznych obecnych w województwie śląskim według narodowości w 2014 r..... 33
Rysunek 26. Liczba udzielonych noclegów turystom ogółem oraz turystom zagranicznym według województw w roku 2014. 34
Rysunek 27. Udział turystów nocujących w podregionie w ogóle turystów nocujących w województwie śląskim w 2014r. 35
Rysunek 28. Udział turystów zagranicznych nocujących w podregionie w ogóle turystów zagranicznych nocujących w województwie śląskim w 2014r. 35
Rysunek 29. Udział udzielonych turystom noclegów w podregionie w ogóle udzielonych turystom noclegów nocujących w województwie śląskim w 2014r. 35
Rysunek 30. Udział udzielonych turystom zagranicznym noclegów w podregionie w ogóle udzielonych turystom zagranicznym noclegów nocujących w województwie śląskim w 2014r. 35
Rysunek 31. Liczba turystów oraz udzielonych noclegów w najczęściej odwiedzanych powiatach województwa śląskiego w 2014 r. 36

Rysunek 32. Liczba turystów zagranicznych oraz udzielonych noclegów turystów zagranicznych w najczęściej odwiedzanych powiatach województwa śląskiego w 2014 r. 36
Rysunek 33. Pracujący w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) oraz w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) według powiatów ziemskich w województwie śląskim w 2014 r. 38
Rysunek 34. Pracujący w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) oraz w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) według miast na prawach powiatu w województwie śląskim w 2014 r. 38
Rysunek 35. Pracujący w działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (sekcja I) oraz w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) według powiatów w województwie śląskim w latach 2010 – 2014. 39
Rysunek 36. Wartość dodana brutto według sekcji PKD 2007 dla sekcji I oraz R w województwie śląskim w latach 2010-2013. 40
Rysunek 37. Wydatki budżetu województwa śląskiego w Dziale – 630 Turystyka w latach 2010-2014. 40
Rysunek 38. Wydatki budżetu w Dziale – 630 Turystyka w latach 2010-2014. 41
Rysunek 39. Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej wg sekcji PKD 2007 I oraz R w 2014 r. .. 42
Rysunek 40. Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w sekcji I w latach 2010-2014 r. 42
Rysunek 41. Wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w sekcji R w latach 2010-2014 r. 42
Rysunek 42. Marki terytorialne w województwie śląskim. 47
Rysunek 43: Wyznaczniki wizji turystyki w województwie śląskim 56
Rysunek 44. Rola samorządu w procesie realizacji Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim. 65
Rysunek 45. Główne źródła finansowania Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+ 67

Spis tabel

Tabela 1. Zbiorcze zestawienie wyników klasyfikacji stref[1] ze względu na ochronę zdrowia dla arsenu, benzo(a)pirenu, benzenu, tlenku węgla, kadmu, dwutlenku azotu, pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5, ołowiu i dwutlenku siarki w latach 2013-2015 10

Tabela 2. Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych badanych na terenie województwa śląskiego w latach 2010-2015. 10

Tabela 3. Formy ochrony przyrody w województwie śląskim w 2014 r. 16

Tabela 4. Obiekty noclegowe posiadające zaplecze sportowo-rekreacyjne w woj. śląskim w 2013 r. 21

Tabela 5. Obiekty noclegowe z zapleczem konferencyjnym w województwie śląskim w 2009 i 2013 r. 22

Tabela 6. Obiekty noclegowe wyposażone w udogodnienia dla osób niepełnosprawnych ruchowo w województwie śląskim w 2009 i 2013 r. 23

Tabela 7. Dofinansowanie udzielone w ramach RPO WSL 2007-2013 w podziale na obszary interwencji (stan na 31.12.2015 r.). 43

Tabela 8. Marki terytorialne w województwie śląskim. 48

Tabela 9: Układ celów Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+. 59

Tabela 10. Tabela finansowa realizacji Programu Rozwoju Turystyki w województwie śląskim 2020+. 68

Tabela 11. Finansowanie zadań związanych z turystyką w ramach RPO WSL 2014-2020 68

Tabela 12. Wybrane kategorie interwencji w ramach Programu INTERREG V-A Republika Czeska – Polska 2014-2020. 69

Tabela 13. Wybrane kategorie interwencji w ramach Programu Współpracy Transgranicznej INTERREG V-A Polska – Słowacja 2014-2020..... 69

Tabela 14. Źródła finansowania projektów. 70

Tabela 15. Wskaźniki rezultatu realizacji Programu Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+ 71

Tabela 16.Wskaźniki produktu realizacji projektów. 73

Tabela 17.Spójność z regionalnymi i krajowymi dokumentami strategicznymi..... 74